

**EKVATOR YERLİ HAREKETİ:
BUEN VIVIR VE EKOLOJİK MÜCADELE**

(Yüksek Lisans Tezi)

Yasin ÖZBEY

Kütahya - 2016

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**EKVATOR YERLİ HAREKETİ:
BUEN VIVIR VE EKOLOJİK MÜCADELE**

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Ebru Deniz OZAN

Hazırlayan:
Yasin ÖZBEY

Kütahya – 2016

Kabul ve Onay

Yasin ÖZBEY'in hazırladığı "Ekvator Yerli Hareketi: *Buen Vivir* ve Ekolojik Mücadele" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2016

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Ebru Deniz OZAN (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Alptekin MOLLA		
Yrd. Doç. Dr. Suat SÖYLEMEZ		

Doç. Dr. Niyazi KURNAZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Ekvator Yerli Hareketi: *Buen Vivir* ve Ekolojik Mücadele” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2016

Yasin ÖZBEY

Özgeçmiş

Yasin Özbey 1990'da İstanbul'da doğmuştur. Temel eğitim dönemini İstanbul'da aldıktan sonra Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2014 yılında mezun olarak lisans derecesini elde etmiştir. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2011-2012 tam yıl eğitim dönemini Universidad de Oviedo (Oviedo/İspanya) 'da Erasmus Öğrenim Programı kapsamında geçirmiştir. 2015 Eylül'den 2016 Mart dönemindeki 5 aylık süreçte Erasmus Staj Hareketliliği kapsamında Latin Amerika çalışmaları için Escuela Estudios de Hispano-Americanos (Sevilla/İspanya) kurumunda staj görmüştür.

Bu çalışmanın yürütülmesi sırasında gösterdiği ehemmiyet, çalışmaya ve bana kattığı bilgi ve birikim, çalışmayı satır satır titizlikle takip etmesi ve sonucunda kazandırdığı derinlik nedeniyle değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ebru Deniz OZAN'a, çalışmaya farklı açılardan bakabilmek için yorumlarını benimle paylaşan ve tez jürisi için kıymetli vakitlerini ayırmaktan imtina etmeyen değerli jüri üyeleri Yrd. Doç. Dr. Alptekin MOLLA ve Yrd. Doç. Dr. Suat SÖYLEMEZ'e, bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde fikri temelleri atmamda yardımcı olan ve çalışmanın ilk oluşumunda alandaki bilgisi ve uzmanlığıyla doğrudan etkisi olan Escuela Estudios Hispano-Americanos'da araştırmacı değerli hocam Laura GIRAUDO'ya, çalışmanın ilk plan ve taslağını oluşturmamda beni bilgisiyle yönlendiren ve cesaretlendirici desteğinden ötürü arkadaşım Mauricio GÓMEZ GÓMEZ'e, çalışmanın gerçekleştirilmesi sırasında bana sağladığı motive edici desteği, çalışmanın formatında yaptığı yardımlar ve yanımda olması nedeniyle kız arkadaşım Açelya DÜNDAR'a, çalışmanın öncesinden bu yana her daim yanımda olan ve bitmek tükenmek bilmeyen bir enerji ve sevgiyle beni kucaklayan, çalışmanın gerçek sahibi başta babam, annem ve ablam olmak üzere tüm aileme çok teşekkür ederim.

ÖZET

EKVATOR YERLİ HAREKETİ: *BUEN VIVIR* VE EKOLOJİK MÜCADELE

ÖZBEY, Yasin

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ebru Deniz OZAN

Ağustos, 2016, 109 sayfa

Bu tez Ekvator yerlileri ve yerli hareketinin, ekolojik hareketler içerisindeki ekolojizmin felsefesi ve değerlerinden beslenerek kendi *buen vivir* (iyi yaşam) anlayışlarıyla bütünleştirdikleri, toprakları ve doğa için verdikleri bütüncül mücadeleyi inceler. Bir Güney Amerika ülkesi olan Ekvator, ekolojik çeşitlilikte dünyanın en önemli ülkelerinden birisidir. Ülkenin temel gelir kaynağı petrol ekonomisine dayanmaktadır. Bu ekolojik çeşitlilik ile petrol rezervleri çoğunlukla ülkenin Amazonlar ve And bölgelerinde toplanmıştır. Bu bölgeler aynı zamanda Ekvator yerli halklarına da ev sahipliği yapmaktadır. Ekvator tarihinde kültürel, politik, ekonomik, toplumsal gibi birçok alanda dışlanan yerliler 1990'lı yıllardan itibaren sistemli ve örgütlü bir biçimde ayaklanmışlardır.

Bu çalışmada, 1990 sonrası Ekvator yerli hareketleri, yerlilerin siyasi sürece katılımları, Ekvator'daki istikrarsız politik süreç, yeni anayasa (2008) yapım süreci, yerliler ile hükümetin aldığı karşılıklı pozisyonlar ele alınmıştır. Ekvator'daki *buen vivir* temelli yerli hareketi, ekolojik hareketin hüviyetini taşıyan bir hareket olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İyi Yaşam (*Buen Vivir*), 1990 Ayaklanmaları, 2008 Ekvator Anayasası, Ekolojik Hareket, Petrol Ekonomisi

ABSTRACT**INDIGENOUS MOVEMENTS OF ECUADOR: *BUEN VIVIR* AND
ECOLOGICAL STRUGGLE****ÖZBEY, Yasin****M.A. Thesis, Department of International Relations****Supervisor : Asst. Prof. Ebru Deniz OZAN****August, 2016, 109 pages**

This thesis examines Ecuador's indigenous movement which feed on the philosophy and values of environmen that are integrated with the concept of *buen vivir* (good living) and the holistic struggle for land and nature by the indigenous people Ecuador. Ecuador, which is a country of South America, is one of the most important countries at ecological diversity. The main economic resource is based on the oil economy. These oil reserves and ecological diversity are mostly concentrated on the Ecuadorian Amazons and Andean regions of Ecuador. These regions also host the indigenous peoples. Since 1990s, indigenous peoples, who have been excluded from social, economic, political, cultural areas in history of Ecuador, have rised up systematically and organized way.

This study focuses on the following: Ecuador's indigenous movements after 1990, the involvement to the political process of indigenous peoples, new constitution (2008) making process, controversial positions taken by the governmet of Rafael Correa and indigenous peoples in the struggle for nature. It is argued that indigenous movement based on *buen bivir* can be considered as a movement carrying the identity of the ecological movement.

Keywords: Good Living (*Buen Vivir*), 2008 Constitucion, 1990s Uprisings, Ecological Movement, Oil Economy.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM EKOLOJİZM VE YERLİ HAREKETLERİ

1.1. ÇEVRECİLİK VE EKOLOJİZM	5
1.2. ÇEVRE HAREKETİNİN TARİHİ	9
1.2.1. Doğa Korumacılık.....	9
1.2.2. Ekoloji Hareketi.....	11
1.3. EKOLOJİK DEĞERLER	14
1.3.1. Eko - Merkezilik	14
1.3.2. Geçmişten Geleceğe Eşit ve Adil Olmak İçin Sorumluluk	16
1.3.3. Merkez İktidar Yerine Yerellik.....	17
1.3.4. Direniş Eylemi Olarak Şiddeti Reddetmek.....	18
1.3.5. Bilim ve Teknoloji Değeri ve Kullanımı	19
1.4. EKVATOR VE EKVATORLU YERLİLER.....	20
1.4.1. Ekvator: Kısa Bir Ülke Tanıtımı.....	20
1.4.2. Ekvator'un Yerlileri ve Kimlikleri	22
1.5. EKVATOR YERLİ HAREKETLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ.....	25
1.5.1. İlk Örgütlenme Girişimleri ve CONAIE (Confederación de Nacionalidades de Indígenas del Ecuador – Ekvator Yerli Topluluklar Konfederasyonu - 1986).....	26
1.6. EKVATOR'DAKİ 90'LI YILLARIN YERLİ AYAKLANMALARI.....	28
1.6.1. 1990 Ayaklanması	28
1.6.2. Başkente Doğru Uzun Yürüyüş (1992)	29
1.6.3. Yaşam İçin Seferberlik Ayaklanması	31

İKİNCİ BÖLÜM EKVATOR YERLİLERİN POLİTİK ALANA KATILIMI

2.1. PACHAKUTİK: POLİTİK ALANDA GÜÇ KAZANABİLMEK İÇİN GİRİŞİMLER	36
2.1.1. Seçimlere İlk Kez Katılım ve 1998 Anayasa Reform Çağrısı	39
2.2. EKVATOR'DAKİ POLİTİK İSTİKRARSIZLIK DÖNEMİ VE YERLİLERİN KONUMLARI	43
2.2.1. Mahuad Hükümeti ve Son Başarılı Darbe – 2000	43
2.2.2. Gutierréz ve Palacio Hükümeti Dönemleri ve Yerliler	45
2.3. YENİ BİR ANAYASAYA DOĞRU	48
2.3.1. Yeni Bir Devlet Başkanlığı Seçimi ve Rafael Correa.....	48
2.4. 2008 ANAYASASI SÜRECİ	51
2.5. RAFAEL CORREA'NIN İKİNCİ DEVLET BAŞKANLIĞI SEÇİM ZAFERİ - 2009	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BUEN VIVIR VE YERLİLERİN DOĞA İÇİN MÜCADELESİ

3.1. BUEN VIVIR: TEMEL UNSURLARI	60
3.2. BUEN VIVIR'E YÖNELİK FARKLI GÖRÜŞLER	63
3.2.1. Kalkınmanın Alternatifi ya/ya da Kalkınmaya Alternatifi	63
3.2.2. Anti Kapitalist ya/ya da Sosyalist.....	67
3.3. 2008 ANAYASASI'NDA VE ULUSAL PLANLAMA'DA BUEN VIVIR	68
3.3.1. 2008 Anayasası'nda <i>Buen Vivir</i>	68
3.3.2. Ulusal Planlama'da Buen Vivir	70
3.4. YERLİLER İLE DEVLET İKTİDARI ARASINDAKİ DOĞA ÜZERİNDE MÜCADELE	72
3.4.1. Doğa Haklarının İddiası ve Doğanın Öznel Hakkı	73
3.5. AKTÖRLERİN POZİSYONLARI VE DOĞANIN KORUNMASININ ÖNEMİ	76
3.5.1. Devletin Pozisyonu: <i>Extractivismo</i>	76
3.5.2. Yerlilerin Pozisyonu ve İtiraz Konusu Olan Anayasal Maddeler.....	79

3.5.2.1. Yerlilerin Pozisyonu	79
3.5.2.2. Yerlilerin İtirazına Konu Olan Anayasal Maddeler	80
3.6. YASUNÍ - ITT (ISHPİNGO-TAMBOCOCHA-TİPUTİNİ) VE DİĞER BAZI PETROL BLOKLARI	83
3.6.1. Yasuní-ITT Girişimi Nedir	83
3.6.1.1. Yasuní Projesini Durdurulması ve Verilen Tepkiler	84
3.6.1.2. Yasuní – ITT'nin Sondaja Açılması	86
3.6.2. Farklı Petrol Bloklarında da Mücadeleler Güncelliğini Koruyor	88
SONUÇ	91
KAYNAKÇA	94
DİZİN	108

KISALTMALAR

AP	Alianza País
CMS	Coordinadora de Movimientos Sociales
CODENPE	Consejo de Desarrollo de las Nacionalidades y Pueblos del Ecuador
CONACNIE	Consejo de Coordinación de las Nacionalidades Indígenas del Ecuador
CONAIE	Confederación de Nacionalidades Indígenas del Ecuador
CONFENIEA	Confederación de Nacionalidades Indígenas de la Amazonía Ecuatoriana
ECORAE	Instituto para el Ecodesarrollo Regional Amazónico
ECUARUNARI	Confederación de Pueblos de la Nacionalidad Kichwa del Ecuador
FEI	Federación Ecuatoriano de Indios
FEINE	Federación Ecuatoriano de Indígenas Evangélicos
FENACLE	Federación Nacional de Trabajadores Agrindustriales Campesinos o Indígenas Libres del Ecuador
FENOC	Federación Nacional de Organizaciones Campesinas
FENOCIN	Federación Nacional de Organizaciones Campesinas, Indígenas y Negras
IERAC	Instituto Ecuatoriano de Reforma Agraria y Colonización
IMF	International Monetary Fund
INDA	Instituto Nacional de Desarrollo Agrario
IUCN	International Union for Conservation Nature
MUPP-NP	Movimiento Unidad Plurinacional Pachakutik – Nuevo País
OPIP	Organización de los Pueblos Indígenas del Pastaza
PNBV	Plan Nacional para el Buen Vivir
PND	Plan Nacional de Desarrollo
PRE	Partido Roldosista Ecuatoriano

PRIAN	Partido Renovador Institucional de Acción Nacional
PSC	Partido Social Cristiano
PSE	Partido Socialista Ecuatoriano
PSP	Partido Sociedad Patriótica
TSE	Tribunal Supremo Electoral
WWF	World Wildlife Fund
YASUNI - ITT	Yasuní Isphingo-Tambococha-Tiputini

TEZ METNİ

GİRİŞ

Bir Güney Amerika ülkesi olan Ekvator dünyada eko-çeşitliliğin en fazla olduğu yerlerden birisidir. Bununla birlikte ülkenin milli gelirine en fazla katkıda bulunan başta petrol olmak üzere çeşitli yer altı kaynakları ülkenin Amazonlarına ve And bölgesine denk gelmektedir. Amazonlar ve And bölgesi Ekvator yerli toplulukların en fazla yaşadığı yerler olmaktadır. Bu yerli toplulukların tarih boyunca sistematik bir biçimde ülkenin toplumsal, siyasal, kültürel birçok çeşitli alanından dışlanması onları 1990'larda itibaren örgütsel bir biçimde ayaklanmalara itmiştir.

Ekvator yerlilerinin böylece yerli hareketi adıyla ayaklanmaları onlara politik, ekonomik, kültürel, kimliksel ve sosyal alanlarda birçok kazanımlar getirmiş ve artık görünür olmalarını sağlamıştır. Bununla birlikte siyasi seçimlere ve meclis adaylıklarına ilk ve en ciddi katılımlarını gerçekleştirmişler ve 2008'de kabul edilen ülkenin yeni ve son anayasasına da önemli etkileri olmuştur.

Bu yerli toplulukların ülkenin eko-çeşitliliğe ve yer altı kaynaklarına çok büyük oranda ev sahipliği yaptığı Amazonlarda ve And gibi dağlık bölgelerde yaşamaları onları devletin ve maden şirketlerinin ekonomik çıkarlarıyla sürekli baş başa bırakmıştır. Ekvator yerlileri bu durum karşısında kendi topraklarını ve doğayı korumak için diğer bütün insani haklarının yanı sıra doğa için bütüncül bir mücadeleye girişmişlerdir.

Bu çalışmanın temel amacı ve konusu, Ekvator yerlileri ve yerli hareketinin ekolojik hareketler içerisindeki ekolojizmin felsefesi ve değerlerinden beslenerek kendi *buen vivir (iyi yaşam)* anlayışlarıyla bütünleştirdikleri toprakları ve doğa için verdikleri bu bütüncül mücadeleyi incelemektir. Bu mücadele dolayısıyla Ekvator'daki *buen vivir* temelli bu yerli hareketi, ekolojik hareketin hüviyetini taşıyan bir hareket olarak değerlendirilmiştir.

Buen Vivir, Ekvator ve Bolivyalı yerlilerin atalarından aldıkları fikirselsel ve pratiksel miraslarını hayata geçirmek istedikleri kavramdır. Şimdinin ve yarının yerli nesillerini iyi ve kaliteli bir yaşama kavuşturmak isteyen yerli vizyonu ve felsefesini taşımaktadır. Bu anlayışta doğa ile uyumlu bir yaşam, çok uluslu ve kültürlü bir çevre, yaşamın paylaşıldığı ve kucaklandığı bir vizyon vardır. *Buen Vivir* 2008 Ekvator Anayasası'nda hükümet tarafından da desteklenerek yer almıştır. Bununla birlikte yerliler

anayasada yer alan *buen vivir* felsefesinin kalkınma odaklı olduğu eleştirisini getirmiştir. Yerli *buen vivir* vizyonunda, kalkınma odaklı *buen vivir* yerine insanı merkezden çıkararak ve böylece maddi refah ve tüketim odaklı olmayan alternatif yaşam arzusu vardır. Bu kapsamda çözüm, eko merkezci anlayışla bütüncül bir doğa mücadelesini vermek ve böylece doğayı talandan kurtararak maddiyattan öte bir yaşam kurmaktır.

Doğa üzerine yürütülen mücadelenin tarafları, Ekvator yerlileri ile Ekvator'daki Rafael Correa hükümeti (2006-...)’dir. Bu mücadelede kırılma noktası, Correa hükümetinin çevresel zararları minimuma indirerek doğanın ve kaynaklarını kullanmayı ve değerlendirmeyi sürdüreceği olmasına karşın yerlilerin eko-merkezci bir anlayışla kaynakların kullanılmasına tamamen karşı çıkmasıdır. Ekvator anayasası dünyada doğanın öznel hakkını tanıyan ilk anayasası olmasına karşın doğanın kaynaklarını kullanma ve değerlendirme yetkisini devlete bıraktığı için bu bir çelişki olarak görünmektedir ve yerliler mücadelelerinde belli hususları eleştirmektedir.

Yerlilerin *buen vivir* ve doğa için verdikleri mücadelede hükümete yönelik eleştirdikleri hususların başında, hükümetin doğal kaynakları çıkarmayı sürdüreceğine dair duruşu gelmektedir. Yerlilere göre hükümet, doğaya saygıyı ancak çevresel zararları minimuma indirgeyen reformist politikada yaşatmaktadır. Bu durum da bütüncül doğa mücadelesi veren yerlilerin en önemli eleştirisi olmaktadır. Diğer yandan yerlilerin ve bilhassa gönüllü izolasyon halinde olan yerlilerin yaşadığı yerlerde doğal kaynaklar çıkarılmadan önce onlara danışılması gerekliliğini getiren anayasal hükme karşın hükümetin bunu göz ardı etmesi eleştirilmektedir. Yerlilere göre hükümet doğal kaynakları çıkarmak için kendilerine danışmamaktadır ve böylece merkezi iktidarın öncülüğünde doğa talanı sürmektedir.

Toplamda üç bölümden oluşan bu çalışmada, ilk bölümde çevre hareketleri ve 1990 sonrası Ekvator yerli hareketlerine yer verilecektir. Çevre hareketleri içerisinde genel bir giriş yapıldıktan sonra tarihsel bir çerçeve sunulacak ve ekolojik hareketin değerleri incelenecek ve ona odaklanılacaktır. Ekvator yerli toplumlarının bazılarının kimlikleri tanımlanacak ve yerli hareketinin örgütlenme süreci ile 1990 yılındaki en önemli ayaklanmaları incelenecektir.

Çalışmanın ikinci bölümü 1990’lı yılların sonlarından itibaren yerlilerin siyasi sürece katılımları, Ekvator’daki istikrarsız politik süreç, yeni bir anayasa (2008) yapımı

ve devlet başkanı Rafael Correa (2006-...)’nın ilk siyasi yıllarının ele alınmasından oluşacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümü *buen vivir* anlayışının ne olduğu, hangi temel unsurlara sahip olduğu, ne tür farklı yorumlarının olduğu ve ülkenin anayasası ile ulusal planlamasında nasıl ele alındığını gösterecektir. Aynı zamanda *buen vivir* ile birlikte doğanın öznel haklarının ekolojizmle uyumu gösterilecektir. Bu çerçevede etrafında yerliler ile hükümetin aldığı karşılıklı pozisyonlar değerlendirilecek ve son kısımda mevcut petrol sahaları üzerinden iki aktör arasındaki tutum somutlaşacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİZM VE YERLİ HAREKETLERİ

Günümüz modern dönem dünyası birçok toplumsal, siyasal, ekonomik sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Gündemi işgal eden bu meydan okumalara günümüzde ekolojik sorun da dahil olmuştur. Sanayi devrimiyle birlikte başlayan kapitalist endüstrileşmenin gittikçe küreselleşen dünyada yayılmasıyla birlikte yarattığı ekonomik etkinlik böylece doğanın talanına sebep olan ekolojik sorun getirmiştir. Doğal habitatın bozulması, su kıtlığı, çölleşme, toksit atıklar ve küresel iklim değişikliği gibi birçok ekolojik sorun sadece insanları tehdit eder hale gelmemiş aynı zamanda doğanın kendi işleyişine de yıkıcı müdahaleler de bulunur hale gelmiştir. Bu nedenle çevrenin tahrif edilmesine bireysel ya da toplumsal bir biçimde yerelden küresele varan derecede tepkiler gösterilmeye başlanmıştır.

20.yy'dan başlayarak günümüz 21.yy döneminde de etkisini artırarak sürdüren çevresel protestolar genel anlamda etkili hareketler hüviyetini kazanmışlardır. Etkileri insanların ve toplumların yaşamlarında çevreye yönelik kazandıkları farkındalık ve bilgide, siyasal ve ekonomik aktörlerin kararlarını değiştirmede ve dahası kimi ülkelerde doğrudan partileşme kimliğiyle seçimlerde görülmektedir. Tezin bu bölümünde çevre hareketlerinin tanımı ve girişi yapıldıktan sonra kısaca geçirdiği tarihsel süreç incelenecektir. Bununla birlikte teorik olarak çevre hareketlerinin yerine ekolojizmin değer yargılarına odaklanılacaktır. Çünkü ekolojizm tezin ana aktörü olan Ekvator yerlilerinin devlete ve daha özelde Correa iktidarına karşı doğayı ve topraklarını koruma mücadelesini çözümlenmede kavramsal araçlar sunacaktır. Ekolojizmin değer yargıları aynı zamanda, yerlilerin *buen vivir* (iyi yaşam)'e ulaşmak için verdikleri mücadeleyi anlamada ve değerlendirmede işlevsel olacaktır.

1.1. ÇEVRECİLİK VE EKOLOJİZM

“Çevre” terimi sözlük anlamı olarak “insanlar, hayvanlar ve bitkilerin sıklıkla düşmanca bir alan içerisinde hayatta kalmak için mücadele ettikleri yer ya da şartlara” verilen isim olmuştur. Diğer yandan çevre “kısmi ya da bütün bir coğrafi alan olarak özellikle insan faaliyetlerinden etkilenilen doğal dünya” tanımlamasını almıştır (Oxford, 2016). Görüldüğü üzere çevre ya bütünüyle üzerinde yaşadığı tüm varlıkların bir mücadele alanı olarak görülmüş ya da daha özel olarak insan eylemlerinin konusu olmuştur. Buradan yola çıkarak denilebilir ki çevre hareketleri; çevre ya da doğa üzerinde tahakküm kurmaya çalışan insan doğasına karşı yine insanların bir araya gelerek

oluşturdukları örgütlenmelerle doğayı koruma amacı güderek olumsuz beşeri sistemlerin etkisini yok etme ya da hiç olmazsa sınırlandırma girişimleri olarak görülebilir.

Çevrecilik ve çevre hareketleri içerisinde barındırdığı farklı siyasi ve felsefi boyutlar ya da değer yargıları nedeniyle toplumsal dönüşümlere ilişkin farklı paradigmlar sunmaktadır. Kimisi sadece çevresel bozulmalara odaklanıp reformist çözümler sunarken, kimileri doğa, insanlar ve tüm yaşayanları dahil ederek radikal dönüşümler sunmaktadır. Bu kapsamda çevrecilik genel başlığı altında çevrecilik, ekolojik hareket ya da yeşil siyaset gibi farklı konumlandırmalar mevcuttur. Özellikle bu ayrımı yapan Castells'e göre çevrecilik, "söylem ve pratiklerinde yapısal ve kurumsal mantığa karşı gelerek insan eylemi ve doğal çevre arasındaki yıkıcı ilişki biçimlerini tadil etmeyi amaçlayan kolektif davranışlardır". Ekolojizmi ise "insanları ekonomik sistemin bir parçası olarak gören ve dinamik, evrimsel bir bakış açısıyla ekosistemin dengesini korumayı arzulayan inançlar, kuramlar ve projeler seti" olarak yorumlamıştır (Castells, 2010: 170).

Çevrecilik ve ekolojizm ayrımını yapan sadece Castells olmamıştır. Ekolojizmi çevreciliğin daha belirgin kuzeni olarak ifade eden Dobson'da çevrecilik, "mevcut üretim ve tüketim kalıplarında temel değişikliğe gitmeksizin çevresel problemlere yönetsel bir yaklaşım" olarak tanımlanmıştır. Diğer yandan ekolojizmi ise "sürdürülebilir ve tatmin edici bir varoluşun insan-olmayan doğal dünya ile ilişkilerimizde ve sosyal ve politik yaşantımızda radikal değişiklikler gerektiren" bir yaklaşım olarak tanımlamıştır (Dobson, 2000: 2).

Çevrecilik ifade edildiği üzere yapısal sorunlara bir eleştiri getirmediğinden ve çözümü genel olarak teknik meselelere indirgediğinden çözüm olarak örneğin şunları dile getirmektedir: hava kirliliği ya da asit yağmurları sorunu termik santrallerin bacalarına filtreler takılarak çözülebilir, ayrıca iklim değişikliğinde etkisi olan arabaların fosil yakıtları için araçların yakma sistemlerini iyileştirilmesi yeterlidir. Görüldüğü üzere çevrecilik insanların özel araçlarla yolculuk yapmalarının ve buna bağımlı kılan yapısal-sosyolojik boyutuyla alakadar olmamaktadır. Diğer yandan ise ekolojizm teknik meseleleri dışlamakla birlikte gündeminin ana konusu yapmaz. Ekolojizm için insan – doğa ilişkisinin sorunsallaştırılması; toplumsal, siyasal ve ekonomik sistem eleştirisi

yapmak ve sürdürülebilir bir toplum modeli için radikal çözümler esastır (Cerit Mazlum, 2011).

Çevrecilik ve ekolojizm arasındaki ayırmda atlanılmaması gereken bir diğerk nokta çevrecilikten farklı olarak ekolojizme atfedilen politik ideoloji vasfıdır. Çünkü ideolojiler dünyanın nasıl anlaşılacağına dair reel haritalar sunarlar ve toplumun dönüşümünü talep ederler. Bu anlamda ekolojizm politik bir ideolojiye de sahiptir (Wall, 2010: 12-13). Ekolojizm toplumun dönüşümünü kendine hedef seçerken bu dönüşümü de insan merkezli bakış açısı yerine doğa merkezli bakış açısına sahip haritayla yorumlar. Böylece sistemin değişimini hedefleyen politik bir ideolojisi oluşur.

Çevrecilik ve ekolojizm arasındaki mevcut derin ayrımların yanı sıra ekolojizm de kendi içerisinde çeşitli ikili gruplara ayrılmıştır. Bunlar arasında sığ/derin ekoloji, çevreselci/toplumsal ekoloji vs. sayılabilir. Ancak burada hepsinden bahsetmeden sadece derin ekoloji üzerinde durulacaktır. Derin ekoloji kavramı, hem ilerleyen kısımlarda ekolojizmin temel değer yargılarına referans olduğunu görmemiz açısından ve hem de yerlilerin doğa mücadelesinde kullandığı söylemlerle örtüşmesi bakımından önemlidir. Ancak derin ekolojiden bahsetmek tezde kullanılan “ekolojizm” bağlamından sapılacağı anlamına ya da bağlamı daraltacağı anlamına gelmemektedir.

İlk kez Norveçli filozof Arne Naess tarafından 1970li yıllarda ortaya çıkarılan “Derin Ekoloji” insan ve doğa ilişkisini temelden sorgulayarak, değiştirilmesi gerektiğine kanaat getirmektedir. Naess derin ekoloji kavramıyla ekolojik fikriyatın insan-doğa sorgulamasını yapan anlayışın temel çerçevesini çizmiştir. Derin ekoloji insanın haricinde doğaya da kendinde bir değer atfetmiştir ve böylece insanı doğa ile bütünleşik kılmıştır. Bu görüşe göre Batı dünyasından gelen insan merkezli (antroposentrik) doğa anlayışı eleştirilmiştir. Derin ekolojide insanların isteklerine, gereksinimlerine ve arzularına göre şekillenen ve sadece insanı değerli kılan anlayış radikal biçimde dönüşüme uğratılmalıdır (Nelson, 2008: 206).

Yukarıda da değinildiği üzere çevre hareketlerini tek bir modele ya da tanıma oturtturmak hareketlerin sahip olduğu çeşitlilikten ötürü bir hayli güçtür. Çevre hareketleri baraj yapımlarına karşı çıkmaktan, maden şirketlerine karşı eylemlere, genetiği değiştirilmiş ürünlere yönelik protestolardan, iklim değişikliğine yönelik kamuoyu oluşturmaya kadar varan birçok örgütlenmeler oluşturmaktadırlar. Taleplerinde

de derin farklılaşmalar ve çeşitlilikler mevcuttur. Yine yukarıda geçtiği üzere karbon salımı yapan firmaların bacalarına filtre takmaktan, çeşitli canlıların yaşadığı parkları doğa parkı ilan edecek yasal düzenlemelere varan reformist talepler olmakla birlikte ekolojik dengeyi sağlayacak komple bir dönüşüm talep eden çevre hareketleri mevcuttur.

Çevre hareketlerinin içerisindeki oluşumlar tabana dayalı, yerinden, çoğulcu ve katılımcı yapılar olduğu kadar hiyerarşik örgütlenme biçimleri de takip edebilmektedirler. Bunlarla birlikte kısacası çevre hareketlerinin tek ve homojen yapıda olmadıklarını bilmek gerekmektedir (Cerit Mazlum, 2011: 210-211). Tüm bu farklılık ve çeşitliliklere rağmen çevre hareketlerinin de genel özelliklerini ve tanımlamasını yapmak mümkündür. Sosyal hareketlerin sahip olduğu başlıca dört karakteristik özellikten ilham alınarak denilmektedir ki çevre hareketleri de bilinçli bir ortak kimliğe sahip olmalıdır; yerleşik politik kurumlardan kendini az da olsa sıyrarak protestoları eylem biçimi olarak kullanmalıdır; enformel etkileşim ağlarıyla karakterize edilmelidir ve son olarak egemen iktidar yapılarına meydan okunmalı ya da onları reddetmelidir (Doherty & Doyle, 2006: 702-703).

Yukarıda çevre hareketlerinin de sahip olduğu bazı özelliklerden damıtılarak sade bir tanım yapmak gerekirse çevre hareketleri, çevrenin yararına olacak şekilde kişiler ve kurumların bir araya geldiği geniş ağlar olarak tasavvur edilir (Roothes, 1999: 2). Çevre hareketlerinin böylece genel anlamda ne olduğunu söyledikten sonra ne olmadıklarını da belirtmek gerekir. Ortak kimlik ve ortak değerlerle birlikte çevrenin yararına hareket eden çevre hareketleri protesto biçimlerini sık kullansa da bu hareketin tek başına toplumsal harekete denk gelmediği belirtilmektedir. Aynı zamanda protestoların artmasının da bu durumu geçerli kılmadığı aksine tam bir toplumsal hareket olması için ağ yapısına ihtiyacının olduğu söylenmektedir (Cerit Mazlum, 2011: 211).

Sonuç olarak çevre hareketleri tek bir noktadan bakılarak kesin tanımlamalar ya da betimlemeler yapılacak kadar homojen bir yapıya sahip değildir. Bu çeşitlilik tezin ana sorunsalı olarak ele alınan yerli hareketleri ve onların doğa mücadelesinde tek bir odağa yani ekolojizme ve onun değerlerinin ele alınmasında aslında kolaylık sağlamaktadır. Bir sonraki kısımda genel olarak çevre hareketlerinin kısa bir tarihi verilecek böylece ekolojizmin değerlerine geçmeden önce tarihsel/teorik bir zemin oluşturulacaktır.

1.2. ÇEVRE HAREKETİNİN TARİHİ

Çevrecilik tarihte hep olagelen ve genelde bunun kitleleri örgütlemekten ziyade bireysel tepkilerle sürdürülen bir eylem olmasını bilmemiz haricinde modern anlamda çevrecilik hareketinin ön plana çıkmaya başlaması 1960lı yıllara denk gelmektedir. Bu dönem zaten kapitalist endüstrileşmenin doğa üzerinde yarattığı hızlı yıkıcı ivmeyle birlikte eşleşmiştir. Batı dünyasından yükselen çevre hareketi başlıca iki bölümde ele alınmıştır: İlki doğa korumacılık, ikincisi ise ekolojik harekettir.

1.2.1. Doğa Korumacılık

Doğa korumacılık hareketi Kuzey Amerika ve Avrupa kökenli hareket olarak tarih sahnesinde yerini almıştır. Doğa korumacılığının dönemi olarak 19.yy ve 20.yyın ortalarına kadar olan dönem işaret edilmektedir. Harekete öncülük eden isimler çoğunlukla uzmanlar, bilim insanları, varlıklı insanlardan oluşmaktadır ve onların fikirleriyle doğa korumacılığı ön plana çıkmıştır. Doğa korumacılığında esas olarak doğal alanların, türlerin yaban hayatının korunması gibi kaygılar ve bunları gidermeye yönelik çabalar görülmüştür. Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) ve Uluslararası Doğa Koruma Örgütü (WWF) gibi kurumlar bu dönemin meyveleri olmuşlardır (Cerit Mazlum, 2011: 212-213).

Avrupa ve Kuzey Amerika kaynaklı doğa korumacılığında iki görüşü kısaca incelemek gereklidir. Kuzey Amerika bakış açısından doğa korumacılık kendi arasında iki karşıt görüşe ayrılmıştır. Bunlardan biri doğayı “*olduğu gibi koruma (preservationism)*”, diğeri ise “*koruyarak kullanma*” anlayışıdır.

“*Olduğu gibi koruma*” anlayışının Kuzey Amerika’daki öncüleri Henry David Thoreu, John Muir ve John Audubon gibi düşünürler ve aktivistler olmuşlardır. Bunlar arasında Muir dünyanın en eski çevre guruplarından biri olan Sierra Club (1892)’un ABD’de kurulmasına öncülük etmiş ve yazılarıyla etkili olmuştur. Henry David Thoreu yine benzer biçimde doğal çevrede basitçe yaşamayı öğütleyen ve gelecek nesillere ve çevrecilere kapı aralayan “*Walden*” eserini geride bırakmıştır. İşin özüne gelince olduğu gibi koruma anlayışı doğanın insan müdahalesinden korunması gerektiğine dair genel görüşleri barındırmıştır. Doğaya el sürmeden doğaya saygıyı muhafaza eden bu görüşte

H. David Thoreu'nun sözüyle “yabanilik dünyanın korunmasıdır” (Turner & Cronon, 2012: 43).

“*Koruyarak kullanma/akılcı kullanım*” anlayışı ise Amerikan çevreci düşününün diğer bir akımı olmuştur. Bu akımın öncülerinden biri İngiltere, Fransa ve Almanya gibi başlıca Avrupa ülkelerine giderek ormancılık mesleki eğitimi ve bu bilgi üzerine ormancılığın nasıl yönetilebilir hale geleceğinin bilgisine alarak ülkesine dönen alanında uzman çevreci Gifford Pinchot'tur (McGeary, 1960: 19-20). *Koruyarak kullanma* anlayışında çevrenin ve doğanın korunması önemlidir ancak doğanın muhafazası sağlanırken doğanın kaynaklarının uygun bir şekilde ve insanoğluna yarayacak doğrultuda kullanımı da esastır. Bu görüşe göre ulusal tüketim için kaynakların kullanımı ve gelecek nesillere iyi bir çevre ve kaynak mirası için de sürdürülebilir bir yöntemle kullanımı gerekliydi (Miller, 2001: 153).

Bu iki anlayışa temelde aynı yoruma sahip olmakla birlikte getirilen farklı isimlendirmeler de mevcut olmuştur. Ekonomi tarihçisi ve ekonomist olan Johan Martínez Alier'in adlandırmasında “olduğu gibi koruma” anlayışına, “yaban kültü” denilmektedir. Koruyarak kullanma anlayışına ise “eko-verimlilik” adını vermiştir. Yaban kültüründe doğaya kendinde olan bir değer atfedilip, her türlü insan müdahalesinden uzak tutulurken endüstrileşme ya da ekonomik büyüme karşıtlığıyla alakalı bir şey dememiştir. Eko verimlilik de ise bunun tam tersi olarak ekonomik büyümenin sağlanması ve sürdürülebilir olması için doğal kaynakların bilgece kullanımı referans alınmıştır (Martínez Alier, 2002: 14). Böylece doğa korumacılığı anlayışına farklı yorumlar getiren her iki anlayış arasında bugün de hala varlığını sürdüren iki temel görüş karşıtlığı vardı: doğaya kült bir saygı ve doğanın bilgece kullanımı.

Avrupa'daki doğayı korumaya yönelik çevresel tepkiler de Amerika'daki gibi 19.yy'dan başlayarak günümüze kadar devam eden ve farklı nedenlerle ve anlayışlarla şekillenmiş bir süreç izlemiştir. İlk olarak çevresel tepkilere neden olan etmenler arasında 1800'lü yıllarda sanayi devriminin yarattığı çevresel tahribatları görmek mümkündür. Endüstrileşmenin yarattığı çevresel bozulmalar içerisinde kirlilik, demiryollarının genişletilme çabaları sırasında verilen zararlar gibi sebepler arasında sayılabilmektedir. Tepkilere neden olan ikinci faktör ise doğa bilimlerindeki ilerlemenin yarattığı çevresel sorunlara yönelik farkındalık olmuştur. Çünkü bu dönemde biyologlar ve botanistlerin

yaptıkları çalışmalar endüstrileşmenin getirdiği tahrifatla ilişkili olarak kaybolan türlerin, habitatların sınıflandırılması ve belgelendirilmesi gibi sonuçları ortaya dökmüştü. Üçüncü faktör ise akılcılık ve Aydınlanma ile kimliklendirilen ilerleme anlayışına karşı eleştiri getiren romantik hareket ve onun temsilcileriydi. Romantiklere göre doğanın domine edilmesi yerine doğanın ve yaban hayatının korunması insani değerinin ölçütü olmalıydı (Dalton, 1993: 42-43).

Her iki kıtadan gelen doğa korumacılığı eksenli bu çevre hareketleri farklı türlerin korunması, yaban yaşamının korunması ve yahut doğal çevrenin dikkatli biçimde muhafazasını sağlayarak kaynaklarından faydalar elde etmek fikri çerçeveleriyle ön plana çıkmışlardır. Alanında uzman isimlerle birlikte seçkin ve elit bir özelliğe sahip olan bu modern anlamda ilk çevre hareketleri gruplar ya da birlikler kurarak çeşitli alanlarda baskı grubu işlevi de görmüşlerdir. Kuşların korunmasına dair amaç edinen Kuşları Koruma Birliği (1889) Avrupa’da bu durumun bir örneğini göstermiştir (Dalton, 1993: 44-45). Görüldüğü üzere tarihsel süreçte ilk çevre hareketleri Avrupa ve Kuzey Amerika menşeli, halk tabanından ziyade seçkin bir zümrenin ele aldığı ve ilerlettiği ve bütüncül yapıdan ziyade spesifik alanlara eğilen oluşumlardı. Bununla birlikte mevcut çevre ve ekoloji hareketlerine fikirsel tohumlar eken işlev de görmüşlerdir.

1.2.2. Ekoloji Hareketi

Ekoloji hareketi kendinden önceki dönemde başlayan doğa korumacılığı adlandırılması yapılan ilk çevresel hareketlerin modern anlamda örgütlenme ve aktivizm ile daha çok bütünleşebilen 1960’lardaki dönüşümlü halidir. Kısa bir giriş yapmak gerekirse ekoloji hareketi öncekinin aksine kitlesel ve daha radikaldir. Ekoloji hareketi kendisinden önceki hareket gibi endüstriyel kaynaklı bozulmalardan, hava kirliliklerinden, yaban hayatının korunmasından vs. bahsetse ve gündemine alsada bunları kapsamlı biçimde sorunsallaştırması ve tanımladığı değerlerle derin bir ayrışma halini ifade eder.

Ekoloji hareketi 1960’larda yükselen nükleer karşıtı hareketler, barış hareketleri, öğrenci hareketleri gibi sadece Avrupa ya da Amerika değil dünyanın neredeyse tamamında sistemi zorlayan ve ona meydan okuyan yapısıyla dikkat çekmişti. Ekoloji hareketinin hedefinde endüstri devletlerinin ve toplumlarının egemen iktidar kurumlarına karşı radikal eleştirel bir tutum mevcuttur. Endüstri toplumlarının devamlı arzuladığı

doğanın değerinden elde edilen ekonomik büyüme olgusuna karşı ve ekonomik büyüme odaklı endüstri ideolojinin devletin merkezi yapısıyla birlikte onu işleyen ideolojisine karşı gelen hareketler bütünü olarak doğmuşlardır. Sistemi eleştirel bir tutum takınmalarının yanı sıra insan-doğa ilişkisi, toplum-ekonomi-doğa ilişkisi gibi düşünce yapılarını da sorgulamakta, doğa merkezci bütüncül bir düşünce ortaya koymakta ve merkezci yönetim yerine yerel ve çoğulcu ve katılımcı bir dönüşümü de amaçlamaktaydı (Cerit Mazlum, 2011: 213-214).

1960'lar ve 70'lerde insanlık eliyle yapılmış çevreye, ekosisteme ve insanın kendisine zararlar ve çevresel bilinçlenmeye katkı sunan yayınlar ve raporlar ekolojik protestoların ortaya çıkmasına ve hızlanmasına katkılar sunmuşlardır. Çevre felaketine yol açan ve protestoları tetikleyen kazalar arasında Three Mile Adası nükleer santral kazası (1979), Exxon Valdez firmasının petrol tankerinden denize dökülen 10 milyon civarı petrol sızıntısı (1989), Rhine nehrine sızan toksit atıkların yol açtığı kitlesel balık ölümleri ve kirlilik (1969) bazılarıdır (Cerit Mazlum, 2011: 214). Kazaların yanı sıra o dönemde Rachel Carson tarafından yazılmış *Sessiz İlkbahar (Silent Spring-1962)* adlı eser Henry David Thoreau'nun 19.yy'da yazmış olduğu *Walden Pond'dan* bu yana ekolojistlere nüfuz etmiş en büyük eser olarak ve modern ekolojiyi popülerleştiren eser olarak anılmıştır (Griswold, 2012). Böylece kazalar ve geride bırakılan eserler modern ekolojik hareketin harekete geçmesinde etkili olmuşlardır.

1970'lerden itibaren bilhassa Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan "yurttaşlar girişi", nükleer enerji politikalarına karşıt olarak doğmuş ve geleneksel siyasi partiler ve parti sistemlerinin çevre sorunlarını ihmal ettiği gerekçesiyle yerelde örgütlenme olarak doğmuşlardı. Merkezden uzak ve parlamento dışı yöntemlerle çevre sorunlarına radikal çözümler arayan yurttaşlar girişi daha sonradan ekolojik harekette partileşen yeşil gruplara da kapı açmıştı (Cerit Mazlum, 2011: 215). Ekolojik hareket içerisinde ve kendini onunla bütünleyen yeşillerin ve onların partileşmesi, eski siyasi kalıpların ve eski çevre kuramlarının yeterli olamadığı argümanı ile mevcut siyasi çıkmaza çözüm getirmesi amacını taşımaktaydı (Özcan, 2009). Böylece 1970'lerde ekolojik hareketin partileşme kolu olarak kurulmaya başlayan yeşil partiler arasında Almanya'daki Yeşiller Partisi (1980) bunun için önemli bir örnektir. Yeşil parti hareketinin sadece parti düzleminde hareket etmeyeceği halk hareketinin gücüne inandıklarından toplumsal

tabanda ekolojik hareketi sürdürecekleri ve bunun kodlarında olduklarını ifade etmişlerdi (Uekötter, 2014: 114).

Doğa korumacılığı ve ekolojik hareketten sonra bir üçüncü çevre hareketi olarak doğan “çevresel adalet hareketleri”ne de kısaca değinmek gerekir. Kapsamı ve talep alanları diğer ikisine göre daha dar ve özel alandadır. Çevresel kirlilik ve bozulmanın toplumun farklı kesimlerine eşitsiz bir biçimde dağıtıldığını ifade eden bu hareket, ABD’nin Kuzey Carolina Eyalatı’nın Warren bölgesinin toksik atığıyla kirlenmesi üzerine 1980’lerde doğmuştur. Adaletsizliğe vurgu yapmasının nedeni bölgede yaşayan siyahların çevrenin bozulmasından gördüğü zarar üzerinedir (Doyle, 2004: 25). Bundan dolayı çevresel adalet hareketi sosyal ve ekonomik açıdan dışlanmış ve dezavantajlı olan kesimlerin - bilhassa siyahlar, Amerikan yerlileri gibi azınlık toplulukların – çevresel tahribatlardan en çok etkilenenler olduklarını ve kendilerini de koruyacak her türlü güçten yoksun olduklarını iddia eden bir argümana sahiptir. Bununla birlikte eşitsiz dağılımın çevresel ırkçılığa yol açtığı sonucunu da çıkarmışlardır (Shrader-Frechette, 2002: 6-7).

Ekvator yerlilerinin, doğa mücadelesinde doğaya verilen zararların kendilerini doğrudan etkilediklerini vurgulamalarına rağmen meseleye sadece kendi civarlarındaki yerli toplumlara için değil, bütüncül ve ilkesel bir duruşla, ülkenin her noktasındaki direnişleri kapsayan felsefe/bakış açıları ile yaklaşımları çevresel adalet hareketini tezin teorik çerçevesi açısından ikincil durumda bırakmaktadır.

Sonuç olarak, çevrecilik tarihi içerisinde oluşan ve süregelen bu çevre akımları genel ya da kapsayıcı çevre hareketi kavramları, fikirleri, talepleri ve eylemleri oluşturduğu kadar daha dar ve kısıtlı alanlara, taleplere ve eylemlere de sahip olabilmektedirler. Genel anlamda çevreci hareket çevreye verilen zararların yıkıcılığı konusunda hem fikir olsa da zararın ortadan kaldırılması yönündeki tutumları reformist ya da radikal olarak ayrılmaktadır. Reformist tutum çevresel bozulmalara iyileştirici ve teknik boyuttan baktığı için çevre hareketi olarak yorumlanmışken, radikal tutum çevresel kısımları sona erdirici ve sistemi tamamen dönüştürücü hedefle bu radikal tutum ekolojik hareketin değerlerinde netleşmektedir. Bundan dolayı ekolojik hareketin kapsamlı ve dönüştürücü değerleri, Ekvator yerlilerinin doğa için verdikleri mücadeleyi çözümleme ve anlamada kullanışlı ve değerlidir. Ekolojik hareketin radikal bir dönüşümü hedeflemesi yerlilerin bütüncül doğa mücadelesiyle aynı zemine oturmaktadır.

Ekolojizmin yarattığı değerler yerli hareketini her boyutuyla kapsamlı bir biçimde temsil etmemekle birlikte yerlilerin doğa ve topraklarını savunmalarında bu değerlerin izlerini sürmek mümkündür. Ayrıca daha sonra da iddia edileceği gibi ekolojizmin değer yargıları inşa edilmediği sürece yerlilerin *buen vivir* idealine ulaşmalarının önü tıkanacaktır.

1.3. EKOLOJİK DEĞERLER

Ekolojizmin sahip olduğu kavramlar ve değerler, Ekvator yerlileri ve hareketinin vizyonu ve misyonu ile örtüşmektedir. Yerli hareketinin devlete karşı bütüncül doğa mücadelesinin çözümlenmesinde kavramsal bir harita sunmaktadır. Tezde ayrıca değinilecek yerli kavramı ve vizyonu *buen vivir*'i doğa yönüyle anlamak ve tamamlamak için işlevsel normlar sunmaktadır. *Buen Vivir*'e ulaşmak için bütüncül doğa mücadelesi elzemdir. Ekolojik değerlerin ileri sürdüğü eko-merkezci ve bütüncül bir dönüşüm *buen vivir* teori ve pratiklerinde işlevsel hale geldiği gözlenebilir. Bu nedenle ekolojizmin içindeki ekolojik değerler Ekvator yerlilerinin *buen vivir* kavramında somutlaşmış ve hatta bu mücadelenin gelişmesi için kavramsal araçlar sunacaktır. Böylece bu teorik çerçeve yerli hareketini anlamak ve analiz edebilmek için önemlidir yerliler hareketi de bu değerlerin kendisinden beslenmektedir.

1.3.1. Eko - Merkezilik

Ekolojizmi ve ekolojik hareketi diğer tüm toplumsal ve sosyal hareketlerden ayıran en önemli yönü onun insan-doğa ilişkisi üzerine koyduğu anlayıştır. Bu anlayışta insan merkezci görüşe karşıt olarak insan merkezli olmayan görüş daha doğrusu onu da aşan eko merkezci görüş ortaya konmuştur. Her iki kavramı da öncelikle tanımlamak gerekir. İnsan merkezci kavram tamamen insan varlığının çıkarlarını merkeze alan felsefi ve etik bir inançtır. Eko merkezci kavram ise tüm yaşayanların ve ekolojinin dengesini merkeze alan etik değerdir (Sandler, 2012).

İnsan merkezcilikte “her şeyin ölçüsünün insan” olduğu (Çoban, 2002: 19) ve bu nedenle insan merkezlik insan olmayan dünyada, doğanın maddesinden kaynaklarına, bitkisinden hayvanlarına her ne varsa insanın ihtiyaçlarının ve amaçlarının karşılanması ya da kolaylaştırılması için bir araç olarak yorumlanmıştır (Heywood, 2013: 461). Bu düşüncede temel özne insan olduğu için doğanın korunmasının gerekli olduğu durumlara ve bunun üzerine oluşturulması gereken çevresel politikalara ancak insan karar

verebilmektedir. Böylece doğanın kendinde bir değere sahip olmadığı ve sadece insana hizmet eden özne değerinin var olduğu görülmektedir.

İnsan merkezci görüş doğanın kendi kendine korunamayacağı, insana ihtiyaç duyduğu argümanını ileri sürmektedir. Buna kanıt olarak doğadaki tüm varlıklar arasında gelişmişliklerine göre hiyerarşi ilişkisini göstermiştir. Bu hiyerarşide insan doğada diğer insan olmayan varlıklar arasından ussallık, araç kullanma, dil gibi becerilerle en tepede yer almaktadır (Cerit Mazlum, 2011: 219-220). Bu sayede hiyerarşi çevrenin korunmasını insan merkezli ihtiyaca dayandırmaktadır ve doğanın araçsallaştırılması sayesinde ödev yükümlülüklerini insana yüklememektedir.

Eko merkezci anlayış doğanın araçsallaştırılması anlayışına karşı çıkmaktadır. Doğa ve insan arasındaki ilişki birinin bir diğerine tahakküm kurduğu çerçevede değerlendirilmemektedir. Böylece burada insan-doğa arasında bir amaç-arac ilişkisi değil; karşılıklı bağımlılık ilişkisi ortaya çıkar. Böylece karşılıklı bağımlılık ilişkisinin ön plana alınmasıyla insanı hiyerarşide en tepeye çıkartan ussallık, dil becerisi gibi özellikler diğer canlılardan insanları sadece farklı oluş biçimi olarak görülecek ve bu sayede insan haricindekilerin de değeri göz ardı edilmeyerek, doğanın tahribatına engel olunabilecekti (Çoban, 2002: 20).

Eko merkezci anlayışın insanı merkeze alan insan merkezci yapıdan esinlenerek çevreyi merkeze alan anlayışta olduğu düşünülmemelidir. Eko merkezci anlayışta çevre merkeze konmaz insan merkezden alınmaktadır (Cerit Mazlum, 2011: 220). Merkezden alınan insan doğa ve doğada yaşayan diğer canlılarla eş değer bir konuma getirilir. Böylece insan diğerleriyle birlikte doğayı ve çevreyi eşit şekilde paylaşır ve doğanın üstün bir varlığı değil parçası haline gelmiş olur.

Eko merkezci anlayış insan haricinde doğaya ve doğanın diğer canlılarına da 'içkin bir değer' verir. Doğada yaşayan canlılar ya da türlerin kendileri için değerli oldukları görüşünü taşır eko merkezci anlayış. Doğanın içkin değeri insana kazandırılan yararı dışlamaz ancak değeri araçsal ya da parasal değildir; onurlu bir değerdir (Callicott, 2006: 40). Böylece eko merkezcilik insan olmayan dünyaya da bir varoluşsal değer verir ve buna saygı duyulması gerektiğine kapı aralar.

Eko merkezci anlayışın bir diğer önemli özelliği ise bütüncül bir yapıyı savunuyor olmasıdır. Bütüncüllük, Amerikalı ekolojist Aldo Leopold tarafından ekolojik

düşüncede kullanılmış ve önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Yukarıda bahsedilen insan-doğa ilişkisine yönelik anlayışı da etkileyen bir faktör olarak bütüncül paradigmayla kastedilen eko sistemde tek tek parçaların değil bütünün önemli olduğu vurgusudur. Bütüncül yapıda insan bütünün bir parçasıdır ve onu korumakla yükümlü tutulmuştur. Nitekim Leopold'un şu sözleri eko merkezci anlayışta bütüncülün önemini göstermiştir: "bir şey biyotik topluluğun güzelliğini, bütünlüğünü ve istikrarını koruyorsa doğrudur; yoksa aksi yöndeki eğilim yanlıştır" (Kheel, 2008: 118).

Ekvator yerlileri hareketinde ekolojik mücadele önemli bir alan tutmuştur. Ekvator yerlileri de ekolojik değerler eko merkezci anlayışını benimsemiştir ve topraklarını ve doğayı koruma mücadelelerinde eko merkezlik ön plana çıkar. İnsanı merkeze alan anlayışı reddederek doğaya saygı duyulan ve ona öznel hak tanıyan 2008 Anayasasının oluşumunda ve temellendirilmesinde etkin mücadele etmişlerdir. Bütüncül bir anlayışla toplumun, ekonominin ve siyasetin kökten değişimini hedefleyen Ekvator yerlileri için doğaya tanınan içkin ve öznel haklar pratiğe tam dökülmediği sürece mücadele bitmeyecektir. Tezin ilerleyen bölümlerinde iddia edileceği üzere doğal kaynakların çıkarılması ve gelir kaynağı olarak görülmesi devam ettiği sürece görünen o ki Ekvator yerlilerinin mücadelesi bitmeyecektir ve eko merkezci anlayış tam olarak inşa edilmiş sayılmayacaktır.

1.3.2. Geçmişten Geleceğe Eşit ve Adil Olmak İçin Sorumluluk

Ekoloji düşüncesinin eko merkezci anlayışında ifade edilen ve yer bulan doğanın kendisi ve tüm yaşayanları için eşitliği talep etmek ve gerçekleştirmek ifadesine yine değinmek gerekmektedir. Ekolojik düşünce her türlü ayrımcılığı reddederek eşitliği hakim kılmak ister. Böylece ekolojik bir eşitliğe ulaşmak için de ekolojik yurttaşlığın gerekliliğini vurgular. Ekolojik yurttaşlığı benimsemeyen de gelecek toplumları ve canlıları ve doğaya hakkaniyetli bir yapı ve çevre bırakmanın zorluğuna vurgu yapar.

Ekolojik yurttaşlık; bireylere sadece devlete ve buldukları topluma bağlılık yükleyen bir yurttaşlığı değil onu aşarak tüm ekolojiye bağlı olduğu bir sorumluluk yurttaşlığını savunur. Bu tür bir yurttaşlıkta bireye ekolojik ayak izinden sorumlu olduğu zorunluluğu yüklenmektedir. Daha anlaşılır bir ifadeyle, tek tek bireylere iyi ve adil vatandaş olmaları için doğaya olumsuz zarar verecek etkenlerden kaçınmaları ve sorumluluk almaları salık verilir (Revkin, 2012).

Ekolojik yurttaşlık böylece bireylere verdiği sorumlulukla ekolojizmin şimdiki ve gelecek kuşakları için de savunduğu hakkaniyet gerçeğini kucaklar. Gelecek kuşakları düşünen bir sorumluluk yüklenmiştir böylece. Ekolojik düşüncenin geçmişten bugüne, bugünden yarına bir sorumluluk içerisinde geleceği düşünmesi içeriğinde bulunan zaman kavramıyla açıklanmıştır. Ekolojik düşüncede zaman kavramı olarak ‘buzul zamanı (*glacial time*)’ kullanılmıştır. Buzul zamanı nosyonunda insan – doğa ilişkisi uzun zamanlı ve evrimseldir. Hem bitki, hayvanlar ve doğa ve hem de insanın gelecek zamanı ve nesli düşünülerek çevresel zarara uğratma düşüncesinden kaçınılması gerektiği vurgulanır ve buna göre sorumluluk yüklenir (Lassh & Uryy, 1994: 10; 243).

Ekvator yerlileri ekolojik hareketin eşitlik ve hakkaniyet değer yargısını paylaşmaktadır. Bir sorumluluk bilinciyle hareket eden Ekvator yerlileri devlet ve şirketlerle mücadelesinde sadece günümüzde yaşadıkları yerli toplumlarını düşünmediklerini aynı zamanda gelecek toplumların, canlıların ve doğanın savunulmasını şimdiden başlattıklarını defalarca ifade etmektedirler. Onlara göre her bir birey üzerine düşen sorumluluğu yüklenmesi gerekirken aynı sorumluluğun devletler ve şirketlerce de üstlenilmesi gerektiğidir. Pratikte de Ekvator yerlileri zaten Ekvator Amazonlarında geleneksel yöntemlerle yaşamayı sürdürmektedirler ve eşitliğe ve hakkaniyete dayalı söylemleri pratikte yaşamaktadırlar.

1.3.3. Merkez İktidar Yerine Yerellik

Ekolojik düşünce her ne kadar dünyanın her yerine yayılıp küresel alanlara ulaşırsa bile ekolojik düşüncede yerellik önemli olmaya devam etmektedir. Ekolojik düşüncede yerellik küçük ve insani ölçüde üretim ve yerleşme modelleri taşıdığından, yerinden yönetimi kolaylaştırdığından, tabanda demokrasiyi hâkim kıldığından, o bölgede yaşayanların kendi kendine yetebilmesini sağladığından ve kısa vadede çıkabilecek çevresel zararlardan kaçınabilmeyi sağladığından önemli kabul edilmektedir (Cerit Mazlum, 2011: 220).

Ekolojik düşüncede çevresel bozulmanın ve doğaya verilen tahribatın baş sorumlularından biri olarak görülen merkezi iktidar reddedilmektedir. Ekolojik düşüncede merkezi iktidar, alanı kontrol ettiği için doğaya ve onun çevresinden yaşayan canlılara doğrudan ve kısa süre içerisinde zarar verebilecek kararları kolaylıkla alabilmektedir. Bu nedenle ekolojik düşüncede merkezi iktidar yerine tabana dayalı

yerinden yönetim esas alınarak küçük ölçekli üretim ve tüketim yapılı, kendine yeterlilik sağlanır ve doğanın içkin değerine saygı duyularak onun korunabilmesi kolaylaşır (Castells, 2010: 182).

Ekvator yerlileri ekolojik değer yargılarıyla uyumlu bir biçimde merkezden yönetimi reddetmektedirler. Yerlilere göre yerinden yönetim tam uygulanmadığı sürece doğanın talanının engellenmesi mümkün olmayacaktır. Çünkü merkezi iktidar doğal kaynakların kullanılması hususunda nihai merci karardır. Daha sonra ele alınacağı üzere, 2008 Ekvator anayasası doğal kaynakların kullanımını devlete bıraktığı ve genel anlamda self determinasyon ilkeleri uygulanmadığı için yerlilerle merkezi iktidar arasında mücadele yaşanmaktadır.

1.3.4. Direniş Eylemi Olarak Şiddeti Reddetmek

Çevre hareketleri ve ekolojik düşünce şiddet yanlısı olmayan eylemleri esas almaktadır. Barışçıl bir direniş kültürü benimseyen ekolojik hareket içerisindeki aktivistlerin çoğuna göre zaten şiddeti reddeden protesto eylemlerinin yapılması gerekmektedir. Ekolojistlere göre pasif direniş örneğın savaşlara fon sağlayan ya da askeri ekipmanlara fon yaratan vergi düzenlemeleri gibi vergileri protesto eden sivil itaatsizlik eylemlerine entegre olarak yapılabilir. Bunun yanı sıra yine nükleer santrallere girişi önleyecek bloklar kurularak da pasif direniş gerçekleştirilebilir (Schreurs & Papadakis, 2007: 168).

Ekvator yerlileri de direnişlerinde şiddet kullanmaktan kaçınmışlardır. Zaman zaman polisle sokak protestolarında şiddet vuku bulsa ve bazı petrol/maden şirketlerinin çalışma yapılan yerlerdeki binalarına ya da donanımlarına zarar verilse de doğrudan insanları hedef alan şiddet eylemlerini uygulamamışlardır. Genelde direnişleri çevreci hareketin doğru bulduğu protestolar, yürüyüşler, şirketlerin çalışma güzergâhlarını bloke etme gibi pasif direniş yöntemleridir. Aynı zamanda kazanılmış haklardan yararlanarak hukuki yolları, konferanslar, seminerler gibi bilgilendirici ve farkındalık yaratıcı yöntemleri de kullanmışlardır. Bu nedenle Ekvator yerlileri ekolojik hareketin ‘şiddetsizlik’ değer yargısını genel anlamda benimsemişlerdir.

1.3.5. Bilim ve Teknoloji Değeri ve Kullanımı

Çevrecilik hareketi modern kapitalist endüstriyalizmin yarattığı çevresel tahribatlar eleştirisi üzerine inşa edilmişti. Modern endüstriyalizmin hızlı bir bilimsel ve teknolojik gelişmeyle ilerlemesi ve gelişen teknolojilerin doğanın kaynaklarını kolay ve çabuk bir şekilde ortaya çıkarması ve tüketmesi tepki alırken diğer yandan bilimsel ve teknolojik gelişmelerle doğanın korunması ve çevrenin temiz kalmasına katkıda bulunması kabul edilir görünmektedir. Sorun ise bilim ve teknolojinin doğa-insan-toplum ilişkilerindeki rolünü nasıl biçimlendirdiği üzerine kurulmuştur.

Ekolojik hareketin ve felsefesinin teknolojik ve bilimsel gelişmeye ve araçlara baktığı nokta onun ne tür bir sistemin hegemonik aracı olduğu üzerinedir. Ekolojik hareket bilhassa ikinci dünya savaşından sonra hayli büyük oranda ilerleme kat eden teknoloji ve bilimin egemen sosyal düzene ve onun hegemonik rejimine karşı çıkmaktaydı (Jamison, 2001: 65). Ekolojik harekete göre böyle bir hegemonik rejim mevcut kapitalist ekonomik modelin ve onun toplumsal düzeninin faydacı çizgisine ve sürdürülebilirliğine imkân kılıyordu. Bu nedenle ekolojik hareket modern teknolojik bilimin karşısına katılımcı ve formal ve formal olmayan bilgiyi koyuyordu. “Bilişsel pratik” olarak adlandırdıkları bu alternatif yöntemde her çevreci hareketin kendine has ortak bilgisini üretme esas alınmaktadır (Jamison, 2001).

Ekolojik hareketin bilimsel ve teknolojik bilgiyi reddettiği varsayılmamalıdır. Ekolojik hareketin reddettiği bilimin insanların, diğer canlıların ve doğanın yaşamını egemenliği altına alması iddiasıdır. Ekolojik hareketin kurduğu bilgide bütüncül bir vizyon, temel içgüdülere yönelik kısa görüşlü stratejilere ulaşmak vardır. Bu sayede bilim ve teknoloji doğayı ve yaşayanların ömürlerini onlardan almadan önce ekolojik döngünün tekrar sağlanacağı varsayımı vardır (Castells, 2010: 181).

Ekvator yerlileri açısından da modern endüstriyel bilgi ve teknoloji, kendileri ve doğa için bir tahakküm nesnesinden başka bir şey değildir. Modern teknoloji sayesinde yaşadıkları bölgelerde petrol ve maden arama çalışmaları ve üretimi kolayca yapılarak merkezi iktidara ve şirketlere gelir kaynağı yaratılırken kendileri doğrudan bu vasıtalar aracılığıyla yaşamlarına ve doğaya ciddi zararlar verildiğini iddia etmekte ve bunun doğrudan zarar verici boyutları için mücadele etmektedirler. Ekolojik hareketin önemseydiği ve modern kapitalist teknolojinin karşısına çıkardığı bilişsel, ortak bilince ve

katılımcı bilgiye dair bu alternatif bilgi üretimi, Ekvator yerlileri tarafından atalarından aldıkları geleneksel bilgiyle örnek oluşturabilir. Onlara göre bu sayede kendilerine yetecek kadar bir üretim sağlanacak ve doğanın yaşamsal döngüsüne zarar verilmeyecektir.

1.4. EKVATOR VE EKVATORLU YERLİLER

1.4.1. Ekvator: Kısa Bir Ülke Tanıtımı

Güney Amerika kıtasının kuzeybatısında yer alan Ekvator, kuzeyinde Kolombiya, doğu ve güneyinde Peru ile komşu ve batısında Pasifik Okyanusu ile çevrelenmiş konumdadır. Başkenti *Quito* olan Ekvator temelde dört tane coğrafi bölgeyi kapsamaktadır: Ülkenin batı kıyısını içine alana Tropikal Pasifik kıyısının işaret edildiği “*La Costa*” sıcak bir iklime aynı zamanda hem zenginlik hem de üretkenliğe sahiptir. Orta kesim dediğimiz ve yüksek dağlık arazilerin olduğu “*La Sierra*”, dağlık ılıman iklimiyle bereketli vadileri içerisinde barındırmaktadır. Ülkenin doğusunu Amazon ormanlarıyla kapsayan “*El Oriente*”, tüm çeşitliliğin ve ekolojik zenginliğin yarısından fazlasını kapsamaktadır. Son olarak da Pasifik Okyanusundaki Galapagos Adaları dünyanın en önemli biyolojik, bilimsel ve çevresel yerlerinden biridir (Mora, 2013: 15-16).

Ekvator tarihi temelde beş döneme ayrılmıştır: İlk dönem “hispanik öncesi dönem” adıyla anılır. İkinci dönem Amerika kıtasının keşfedilmesiyle birlikte “keşif dönemi” adını almıştır. Üçüncü dönem “İspanyol kolonyal dönem olarak” isimlendirmesini almıştır. Dördüncü dönem “bağımsızlık savaşları” dönemidir. Son olarak da 1830’da elden edilen bağımsızlıkla birlikte günümüze değin süren “Cumhuriyet dönemi” Ekvator tarihini oluşturmaktadır (Ed.Hanratty, 1991).

Ekvator 20.yüzyıl içerisinde çeşitli askeri müdahaleler ve siyasi istikrarsızlar yaşamış ve 1972-79 arasında doğrudan askeri bir yönetimle idare edildikten sonra 1979’dan itibaren tekrar sivil yönetime geçmiştir. Sivil yönetime geçse de - tezin sonraki bölümünde daha detaylı incelenecek - yerli hareketlerin ülkenin politik gündemini de yoğun işgal ettiği 1996-2006 döneminde 7 devlet başkanı değişerek ciddi bir istikrarsızlık yaşamıştır. 2006’dan itibaren ise Devlet Başkanı seçilen Rafael Correa görevini hala sürdürmektedir.

Ekvator dünyanın en büyük muz üretici olması sebebiyle ekonomisinin yirminci yüzyıldaki en önemli yapı taşı olmuştur. Ekvator günümüzde de muz ihracatında ilk sırada yer almasına rağmen petrol yataklarının 70li yıllarda keşfiyle birlikte petrol ülke ekonomisinde ilk sırayı almıştır. Petrol, milli gelirin yüzde yirmisini, ihracat gelirlerinin yüzde ellisini karşılamaktadır.¹ Tezin ana eksenini oluşturan yerliler ile devlet ve şirketlerin karşı karşıya geldiği doğa ve doğa kaynakları üzerindeki mücadele başta petrol olmak üzere yer altı kaynakları üzerinde dönmektedir.

Ekvator neredeyse 280 bin kilometre karelik coğrafik alanı ile Güney Amerika'nın en küçük ülkelerinden birisidir. 15 milyondan fazla nüfusa sahip olan bu kara parçasında çok uluslu, etnik yapılı ve kültürlü heterojen bir yapı vardır. Ekvator'un bu heterojen yapısının büyük kısmını *mestizo*²lar oluşturmaktadır. 2010 nüfus sayımına göre Ekvator'daki *mestizolar* yüzde 71,9'dur. Diğer etnik gruplar köylü/dağlı (*montubio*), beyazlar, siyahlar ve yerli halklardan meydana gelmektedir. Yine aynı nüfus sayımına göre, köylü/dağlı nüfus yüzde 7,4, siyahlar 7,2, yerliler 7 ve beyazlar 6,1'lik oranlara sahiptir (Población del país es joven y mestiza, dice censo del INEC, 2011). Böylece ülkenin yüzde 71,9'una tekabül eden *mestizo* kimliği nicel olarak fazla olmasının yanı sıra ülkenin politik, ekonomik, kültürel kodlarını da etkileyen nitel yapıya sahip olagelmıştır.

Ekvator devlet kimliği olarak *mestizo* kimliğini kullanmış ve bunu yirminci yüzyılların ortalarına kadar da sürdürmüştür. Bu bağlamda yerliler de *mestizo* olarak kimliklendirilmiş ve *mestizo* ideolojisinin kurduğu “beyazlaştırma” kavramı yerlilerin kimliklerinin bu yönde biçimlendirilmesi adına kullanılmıştır. Ekvatorlu olmanın bir sembolü olarak görülen *mestizo* kimliği böylece içerisinde “derin bir dışlama” ideolojisini barındırmıştır (Araki, 2011: 34). “*El blanqueamiento*” yani az önce “beyazlaştırma” olarak ifade edilen bu kavram eklemlenmiş bir ırktan fazlası; ülkenin tarihinde değişen kültürün üretimidir. Bu kültür üretimi, yerlilerin beyazlaştırılmasına yönelik geçiş sürecinde kaybettikleri dilleri, giyim-kuşamları, alışkanlıklarıdır (Mora, 2013: 38).

¹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı <http://www.mfa.gov.tr/ekvator-ekonomisi.tr.mfa>, 2016.

² Farklı ırklara sahip anne ve babadan doğmuş kişiye denir. Genelde, bu birey beyaz bir erkek ve yerli bir anneden ya da yerli bir erkek ve beyaz bir kadından geldiyse bu terimi almaktadır. <http://definicion.de/mestizo/>, 2016.

1.4.2. Ekvator'un Yerlileri ve Kimlikleri

Ekvator yerlilerin kimler olduklarına, kimliklerine, neler yaptıklarına, neleri talep edip neleri değiştirdiklerine ve ne için mücadele ettiklerine geçmeden önce yerlilerin genel bir tanımından kısaca söz etmek gerekir. ‘Yerli’ kelimesi (*indigenous*) terim anlamıyla “başka bir yerden gelmek yerine bir yer ya da ülkede doğal olarak mevcut olana” denmektedir.³

Ancak sözlük tanımı yetersiz ve muğlak kalmaktadır. Çünkü tarihte ilk kimin geldiği bilinemez ya da kesin bir yargıya varılamaz görüşü hâkimdir. Bu nedenle çeşitli geniş ve tek bir noktaya sınırlandırılmayan tanımlamalar yapılmıştır. Buradan yola çıkılarak kısaca tanımlamak gerekirse “yerlisi olduklarını iddia ettikleri bir yerde dominant olmayan ve onları diğerlerinden ayıran farklı sosyal, politik ve kültürel kimlikleri ile farklı dilleri ve gelenekleri olan insanlardır. Doğayla ve topraklarıyla bütünsel özel bir ilişkileri olan, endüstrileşmemiş ve tüm toplumdan marjinalleşme eğilimi taşıyan insanlardır” (Hughes, 2012).

Aynı zamanda az önce verilen “yerli” tanımının sözlük anlamı ve genel anlamı dışında yerlileri isimlendirmek ve tanımlamak için “*campesinos*” (köylüler) gibi az da olsa farklı tanımlamalar da kullanılmıştır. Ancak yerliler ve onların entelektüelleri farklı indirgemeleri reddederek kendi tanımlamalarını yaparak kullanmayı uygun görmüşlerdir: “yerliler” “halklar” ya da “yerli halkları” (Rodríguez, 2012: 130). CONAIE⁴ örgütünün liderlerinden biri olan Blanca Chancoso 2000 yılında verdiği bir röportajda şunları ifade etmiştir:

(...), dün utanılan kelimeyi, bizi aşağılayan kelimeyi savunacağız. Öyle bir kelime ki halkımızın özgürlüğünü, otonomisini, gerçekten kabul edilene kadar bunu destekleyeceğiz. Bu nedenle yerli halklarımızın kimliklerini konuşuyoruz ya da direk olarak yerliler diyoruz ve diğer terimleri reddediyoruz (Dieterich, 2000: 38).

Ekvator’da yaşayan yaklaşık 14 milyon nüfus içerisinde kendi kimliklerini “yerli” olarak ileri sürenler en az yüzde yediyi oluşturmaktadır. Yerli toplulukların büyük bir çoğunluğu yüksek dağlık arazilerde yaşamaktadır ve çoğunlukla *Kichwa* çatisi altında bir araya gelmişlerdi. *Kichwalar* en büyük etnik dil gruplarından “*Quechua*” etnik dil

³ Cambridge Dictionaries. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/indigenous>, 2016.

⁴ Confederación de Nacionalidades de Indígenas del Ecuador – Ekvador Yerli Topluluklar Konfederasyonu

grubunun bir parçasıdır ve Amerika kıtasındaki en uzun süre yaşayan yerli dilidir. Günümüzde sekiz ve on iki milyon insan tarafından konuşulmaya devam etmektedir. *Kichwalar* sadece Ekvator'da değil tüm Amerika kıtasına yayılmış en büyük yerli halklarıdır. *Quechua* yerli dilinin yaygınlığı sayesinde diğer yerli halklarından görece daha kolay ayırt edilirler. *Kichwalar* da neredeyse diğer kıta yerlileri kadar pek yazılı bir doküman günümüze ulaştıramamışlardır.

Kichwaya ek olarak yedi farklı yerli topluluğu – *Achuar*, *Cofán*, *Huaorani*, *Secoya*, *Shuar*, *Siona* ve *Zapara* - Amazonlarda yaşamaktadır ve bunların arasından *Kichwalardan* sonra ikinci büyük topluluğu ise *Shuarlar* oluşturmaktadır (Becker, 2010: 14). Farklı yerli grupların olması nedeniyle Ekvator yerlilerinin bir kısmından bahsederek nereden geldiklerini, nasıl yaşadıklarını ve nasıl bir düşünsel yapıya sahip olduklarını biraz olsun anlayabiliriz ve böylece Ekvator yerlilerinin toplumsal hareketlerindeki nedenleri ve buna yönelik istekleri daha anlaşılır olacaktır.

Achuar yerlileri *Kichwalar'dan* daha az sayıda ve genelde Amazon Ekvator'unun Pastaza ve Morona Santiago vilayetlerinde yaşamaktadırlar. Ekvator'da aşağı yukarı beş ya da altı bin civarında *Achuar* yerlisi yaşamaktadır. Peru ve Ekvator arasındaki çatışmalardan ötürü de bir kısım *Achuar* yerlileri Peru da ikamet etmektedirler. Onlara da etkisinin olduğu bu savaşta nüfus kayıpları yaşadıklarını belirtmişlerdir (Vargas C., 1995: 24).

Tarihçilerden aldıkları kaynaklara göre kimliklerini ve kimler olduklarını on beş ve on altıncı yüzyıllara kadar götüren *Achuar* yerlileri artık tanınmayan “*gayes*”, “*oas*”, “*romainas*” gibi diğer guruplarla bağdaştırsalar bile aslında ve daha da önemlisi “*shuar*” yerlileri ile birlikte ortak geldiği “*jibara*” ailesine dayandırmaktadırlar. *Jibara* ırkının da Güney Amerika kıtasının yerleşik ırkları arasından en eskileri olduğunu söylemektedirler. Tarihe dayandırdıkları bu iddiayı aynı zamanda *Inkaların* hiçbir zaman Amazon yerlilerini istilaya gelmedikleri bilgisiyle de ispatlamaya çalışmışlardır. Bu nedenle İspanyollar ve Inka yerlilerinden önce bile orada yaşıyor olmalarını bunun açık bir delili olarak dile getirmektedirler (Vargas C., 1995: 26-27).

Antik dönemlerinde çok basit ve sade yaşam sürdürdüklerini belirterek günümüzde ise devlet ya da sivil kurumların, şirketlerin, misyonerlerin karışmasıyla yaşadıkları değişimlerle yüzleşmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Çünkü öncesinde

yabancılaştırıcı, ötekileştirici ve asimileştirici bir eğitimlerinin olmadığını, karmaşık ticari ağların bulunmadığı, pahalı giysilerin mevcut olmadığı, geleneksel ilaçlarının yerini alışkın olmadıkları modern tıp ilaçlarının aldığını ve dahası modern toplumun nesnelere ve cihazlarının dayatıldığı sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Atalarının kendilerini balıkçılık ve avcılığa adadıklarını, zanaatla vs. ilgilendiklerini dile getirmektedirler (Vargas C., 1995: 33).

Shuar yerlileri bir diğer Ekvator yerlilerindedir. Amazonlarda *Kichwlar*'dan sonra yaşayan ikinci büyük yerli topluluklardır. Ekvator Amazon'unun neredeyse tamamına dağılmışlardır. Kendilerini komün yaşam formlarına ve dayanışmanın temel alındığı güçlü organizasyonel yapıya sahip olarak görmektedirler. Kimliklerini doğa ile bütünleştirerek "*Í núnke*" dedikleri "bizim toprağımız" anlamına gelen manevi bir mirasa vurgu yapmaktadırlar. Bu nedenle, toprak ve doğa daha çok saygıyı hak etmektedir ve onlara göre kaynakların bu nedenle akılcı kullanımı gereklidir yoksa insan doğasının gerilemesi ve yıkımının tekrarı olacaktır (Chinkim, 1995: 47).

Shuar yerlileri de diğer birçok amazon yerlileri gibi kendi tarihlerine atıf yaparken kendilerine ait kültürlerinde, geleneklerinde, günlük yaşantılarında vs. ne varsa bunu sözlü olarak nesilden nesile aktardıklarını dile getirmişlerdir. Eğitim sistemlerinde kitaplara, kâğıtlara ihtiyaç duymadıklarını hep pratikleri ve sözel yolu tercih ettiklerinin söylemişlerdir (Chinkim, 1995: 50).

Farklı farklı ve dağınık olarak konumlanmış yerli kimlikler egemen *mestizo* kimlikleri içinde hem yok edilmiş hem de asimile edilmişlerdi. Genelde ülkenin batısında yani "La Costa" bölgesinde yaşayan ve alt sınıf *mestizo* içinde yer alan bu *mestizo* kimlikleri *montuvios* ya da *montubios* olarak adlandırılmışlardır. Bu grubun insanların da yüzde altmışı yerli, yüzde otuzu Afrikalı ve yüzde onu da Avrupalı kabul edilmektedir (Becker , 2010: 14-15)

Ekvator yerlilerinin bu çeşitli halkları ülkenin çoğunluğunu oluşturmasa da, yazılı bir tarihten büyük oranda yoksun olsalar da geleneklerini, kültürlerini, yaşam biçimlerini sözlü olarak günümüze kadar getirmeyi başaramışlardır. Ekvator'un genelde dağlık ve ormanlık kesimlerinde yaşayan bu yerli halklar tezin bundan sonraki kısmında göreceğimiz üzere örgütlenmiş ve bir araya gelerek ülkenin politik, ekonomik, hukuksal birçok köklü kurumunu değiştirecek bir yerli hareketine girişmişlerdir.

Mücadeleleri günümüzde en çok doğayı ve topraklarını savunma üzerine kurulmuştur. *Buen Vivir'e* ulaşmak için ve eko-merkezci bütüncül bir doğa anlayışı için doğal kaynakların ve madenlerin çıkarılmasına karşı devlete ve şirketlere yönelik mücadeleleri sürmektedir. Tezin odak noktası da yerlilerin Correa iktidarına karşı ekolojik değerlerle bezenmiş bu doğa için ve doğa üzerinde mücadelesidir.

1.5. EKVATOR YERLİ HAREKETLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ

Ekvator'daki yerlilerin 1990'daki ayaklanmalarını ele alan bu bölümde; yerli ayaklanmaları tarihinde bu ayaklanmaları diğerlerinden farklı ve önemli kılan, bu yerli hareketlerini yaratan belli başlı aktörlerin kimler olduğu ve nasıl organize oldukları, temel yerli ayaklanmalarının hangilerinin ve taleplerinin neler olduğu, hangi temel nedenlerin bu ayaklanmalara giden yolu açtığı sorularına yanıt aranacaktır.

Ekvator'daki yerli hareketleri sadece 1990larda gerçekleşmiş tarihsel olaylar değildir. 1535 ile 1962 yılları arasında Ekvator topraklarında *Costa'da* 8, *Sierra'da* 90 ve Amazon havzasında da 29 yerli ayaklanmasının olduğu bilgisi mevcuttur (Miranda, 2012: 46). Son dönem yerli hareketlerini öncekilerden ayıran en belirgin noktalarını tezde sonradan işleneceği üzere yerelde kalmayıp ulusal ve uluslararası sınırlara ulaşmasında, örgütlenme başarısında ve politik, ekonomik, kültürel, yaşamsal birçok alanda başardıklarında görebiliriz.

Ekvator'un yerli hareketlerinin çıkış yapmasının bazı temel sebeplerine değinmek gerekir. Ekvator yerlileri 1964 ve 1973 yıllarında iki kez yapılan tarım reformlarından bu reformlar yerlileri sınırlı da olsa serflikten kurtarmasına rağmen memnun kalmamışlardır. Çünkü *Hacienda*⁵ sistemini kaldırmak için yapılan bu toprak reformları güvencesiz çalıştırmayı kaldırmayı, devlet, kilise ve *hacienda* sahiplerinin ellerindeki toprakların dağıtımını köylüler lehine düzenlemeyi öngörmesine rağmen reformların *hacienda* sistemi ile paralellik gösterdiği ve geneli dışlayarak ufak bir tarım burjuvazisi doğurduğunu ileri sürmüşlerdir (Rodríguez, 2012: 94-96). Böylece reformların kapitalistleşmeyi hızlandırdığı ve *hacienda* sisteminin kaldırmak bir yana

⁵ Büyük toprak arazileridir. Toprak sahipleri bu arazilerde ufak bir ücret ya da hasattan küçük bir pay karşılığında yerlileri çalıştırıyorlardı (Chasteen, 2012: 78).

pekiştirdiği düşüncesi ayaklanmaların bir nedeni olarak ortaya çıkmıştır (Solo de Zaldivar, 2015: 94).

1990'lardaki ayaklanmaların tetiklendirilmesini sağlayan diğer önemli bir tema ise kimlik ve kültürdür. Yerlilere göre devlet egemenlik kurmanın bir aracıydı ve sürekli olarak ırkçılığın, ayrımcılığın, dışlanmanın çeşitli formüllerini üretti ve kullandı (Maldonado, 2007: 48). Hareketin ilerleyen yıllardaki kazanımlarından (2008 Anayasasında) da biri olarak göreceğimiz çok uluslu devlet olgusunun fikri temelleri de bu kimlik ve kültür mücadelesinden gelmektedir.

Ekvator yerlilerinin bahsettiğimiz bu ayaklanmalarında aynı zamanda İspanyolların keşifleri sonucu kaybettikleri kayıp nesillerin, Ekvator ulus devletinin baskılayıcı ve her alandan dışlayıcı (siyasi, ekonomik, kültürel vs.) politikalarının biriktirdiği süregelen faktörler de etkili olmuştur. Bu sebepleri daha da çeşitlendirerek Ekvator yerlilerinin nasıl ve hangi örgütlerle organize olduklarını ve ayaklanmaların kendilerini açıklarken ele alacağız.

1.5.1. İlk Örgütlenme Girişimleri ve CONAIE (Confederación de Nacionalidades de Indígenas del Ecuador – Ekvator Yerli Topluluklar Konfederasyonu - 1986)

CONAIE yerli hareketlerinin mobilizasyonunu sağlayan, etkili bir örgüt olması ve diğer belli başlı yerli örgütlerini kendi çatısı altında buluşturması nedeniyle ayrıca ele alınması gereken bir örgüttür. Bununla birlikte yerli hareketlenmelerine yol açan nedenlerin bir okumasını da CONAIE örgütünü açıklarken görmek mümkün olacaktır.

Ekvator yerlileri ilk önce İspanyol kolonileşmesi ve sonrasında gelen postkolonyal baskı, egemenlik gibi sistematik acılara karşı direnişini hep sürdürmüş ama ilk sistematik örgütlenmelerini ancak yirminci yüzyılın ortalarında oluşturabilmişlerdir. Kültürlerini, kimliklerini, dillerini, bölgelerini, kaynaklarını korumak için mücadele etmişler ancak bu mücadeleler bir sistemden ve örgüt yapılanmasından uzak kalmıştır.

Katolik kilisesi ve misyonerleri, başta sol partiler olmak üzere siyasi partiler, uluslararası sosyal hareketler, politik reformlar yerlilerin organizasyonunda ve hareketliliklerinde önemli katkılar sağlamışlardır. Ekvator Sosyalist Partisi (PSE) 1930larda başta yerli köylüleri olmak üzere tüm köylüleri organize etmeye başlamıştır. Ekvator'un Komünist Partisi benzer şekilde o dönemlerde yerliler için aktif olmaya

çalışmışlardır. Komünist partisinin liderleri - ki çoğunlukla *mestizo* olmak üzere – ve entelektüelleri Ekvator'daki yerlileri temsil etsin diye ilk örgütlenme olarak Ekvator Yerli Federasyonu (FEI)⁶'nu 1944 yılında kurmuşlardır. FEI *haciendalardaki* çalışma ve ücret koşullarında yapılan düzenlemelere de katkılarda bulunmuştur (Mijeski & Beck, 2011: 11).

Yerliler politik partilerden, sosyal hareketlerden destek alsa bile yirminci yüzyılın ortalarından itibaren sistemli bir biçimde en hızlı ve etkin ilerlemede kendi içlerinden ve kendi entelektüellerinin de katkılarıyla oluşturdukları “yerli kuruluşları” pay sahibi olmuştur. Ekvator yerlileri için bu kuruluşların başında CONAIE gelmektedir. Ekvator'un yerli merkezi ve kuruluşlarının, topluluklarının ve insanların ortasında birleştirici bir çatı örgüt olarak görmek mümkündür. Yerlilerin kendi dinamikleriyle kurdukları ilk modern örgüt 1980'de CONACNIE⁷ adıyla organize edilmiştir. Amacı Ekvator Amazonunda yerli toplulukların kültürel değerlerini korumak ve savunmak olan CONACNIE 13-16 Kasım 1986 yılında ülkenin başkenti Quito'da yeni adını CONAIE olarak kabul etmiş ve niyet ve kapsamlarını da genişletme yoluna gitmiştir (Becker, 2010: 15).

CONAIE örgütü misyonunu ve görevini kısaca şöyle özetlemiştir: Ekvator yerlilerini ve toplumlarını bir araya getirmek, bu toplumların bölgeleri ve topraklarını korumak için mücadele etmek, yerlilerin kendi eğitimlerine sahip olmak için savaşmak, dini ve sivil otoritelerin baskısına karşı koymak, yerlilerin kolonyalizme karşı kültürel kimliğini savunmak ve onların değerlerini onurlandırmak adına savaşmak⁸. Daha sonra ele alınacağı gibi, yerlilerin yaşadıkları topraklarını ve doğal kaynaklarını iyi bir yaşama ulaşabilmek amacıyla devlet ve madencilik şirketlerine karşı korumak için verdiği mücadelede, bu mücadelenin sesi olmayı sürdürecektir.

CONAIE yerliler arasındaki etnik farklılıkları reddetmemekle birlikte sınıfsal bir birlikteliğe yaptıkları vurguyu ön plana çıkarmaktadırlar. Tarihsel süreç ve kültürün de getirdiği ve yerlileri ayrı ayrı karakterize eden farklılıkları “*indians* (yerli)” olarak nitelendiren homojen bir kimlik savunucusu konumundadırlar. CONAIE örgütünün

⁶ Federación Ecuatoriana de Indios (Ekvator Yerlileri Federasyonu)

⁷ Consejo Nacional de Coordinación de Nacionalidades Indígenas (Yerli Halklarının Ulusal Koordinasyon Konseyi)

⁸ CONAIE, *Quienes Somos*, <http://conaie.org/quienes-somos/>, 2016

kurucularından ve birkaç kez başkanlığını da üstlenmiş ve tarihsel lider olarak da adlandırılan Luis Macas bu kapsayıcılık bağlamında “*pueblo*” terimine de atıfta bulunmuştur. “*Pueblo*” ile “ortak kültür, dünya görüşü ve yaşam biçimini” paylaşan insanlara ya da “aynı köken, tarih ve dili” paylaşan insanlara işaret edilmektedir (Becker, 2010: 15). Diğer yandan CONAIE örgütünün çeşitli güçleri birleştirmesi onun başarısının fark edilmesinde önemli bir stratejik anahtar işlevi de görülmüştür. Bu nedenle ki genel ve üzerinde daha fazla durulan kanı, CONAIE örgütünün kimlik ve sınıf kavramlarını bir potada eritip ve yerli hareketiyle birlikte bu ikilemi aşkın bir hareket ortaya koyduğu üzerinedir (Becker , 2010: 20).

CONAIE Ekvator içinde bölgesel ve ulusal düzeyde iş birlikleri arayışı içinde yol almaya çabalamış ve çeşitli sektörler, örgütlenmeler vs. gibi bağlantılar da yaratarak Ekvator’un tüm toplumları ve yerlileri için kendi kurumuna destek aramıştır. Ancak politik ideolojisini daha çok sol hareketlerle ortaklaştırmıştır. Dışarıya bağımlılığı ekonomik, kültürel, politik, ideolojik gibi sebeplerle reddeden anti – emperyal söylemleri sol hareketlerle iş birliğini kolaylaştırmıştır. Küba’daki sol yönetime verdiği “emperyalist devletlerin askeri ve ekonomik müdahalelerinden acılar çeken insanlar kadar kolonyal ve yeni-kolonyal sistemin boyunduruğunda yaşayanların” dayanışması mesajı bu kapsamda okunabilir (Becker, 2010: 19).

1.6. EKVATOR’DAKİ 90’LI YILLARIN YERLİ AYAKLANMALARI

1.6.1. 1990 Ayaklanması

4 Haziran 1990’da CONAIE örgütünün organizasyonu ile yerlileri temsilen ülke çapında bir ayaklanma başladı. Merkezde ve kuzey dağlık kesimlerinden başlayan protestolar ülkenin geneline yerel aktivistlerin de inisiyatif almasıyla yayıldı. Protestolar yolların taşlar, ağaçlar vasıtasıyla kapatılmasıyla bir hafta boyunca devam etti. Ayaklanma toprak ve bölge sorunlarının daha fazla olduğu Sierra’nın merkezlerinde, Chimborazo, Tungurahua, Bolívar, Cotapaxi bölgelerinde oldukça güçlüydü (Rodríguez, 2012: 206).

Ülkenin başkentine ve geneline de yayılmaya başladığı bir hafta boyunca şehir sakinleri de kesilen gıda akışından zorluklar yaşamaya başladılar. Aynı zamanda yerel kıyafetleri ile ayaklanmada olan yerliler Quito’da ele geçirdikleri Katolik kiliselerinden

de hükümet ile bir zirve gerçekleştirilmeden ayrılmayacaklarını bildiriyorlardı (Meisch, 2000). Polisler çatışmalar yerlilerin ölümüne ve tutuklanmalarına da neden oluyordu.

Ayaklanmanın ve çatışmanın başlamasıyla birlikte CONAIE, Kolomb'un Amerika kıtasına doğru seferini 1992 yılının da yaklaşmasıyla tarihsel retorikle 500 yıllık bir vurguyu öne çıkararak yapmıştır. “Ülkemizin tarihi beş yüz yıllık yerli direnişinin tarihidir” denilmiş ve “ Yerli ayaklanmaları Rumitahui, Tupac, Amaru ve diğer liderler tarafından atalarımıza ait toprakları kazanmak için verdikleri mücadeleler ve süre gelen çarpışmaları nihayete erdirecektir” diyerek devam edilmiştir (Becker, 2010: 31).

Yerlilerde toprağa ve bölgeselliğe dair olan hak taleplerinin açık bir tarihsel vurgusu nedeniyle de toprak talebi ve onun üretimini kendi kontrollerine almak ayaklanma da sloganlara da yansımıştır: “Topraksız, demokrasi yoktur”, “1992’de bir tane bile *haciendaya* yer yok”... (Becker, 2010: 36). Çünkü - tezde önceden de bahsedildiği üzere daha önce yapılan toprak reformlarının *hacienda* sistemini aslında yapısal olarak bitirmediği vurgulanmıştır.

CONAIE örgütünün ayaklanmalarla birlikte hükümetle müzakere etmek için oluşturduğu on altı maddelik talebi vardı.⁹ Bu maddeler arasında devletin “plurinational” yapıya bürünmesi, toprakların halklara ve yerlilere dağıtılması gibi politik, yerlilerin ulusal bankaya borçlarının silinmesi, kırsal arazi vergilerinin ödenmemesi gibi ekonomik, çift dilde eğitim, yerli tıbbın resmileştirilmesi gibi kültürel birçok geniş talep ortaya konmuştur. Ekvator yerlilerinin bu taleplerle birlikte 1990 yılındaki bu ilk sistemsel ayaklanmaları sonraki önemli hareketlerin ve devlet kurumunu dönüştürecek kararların kıvılcımlarını çakmış ve yerlileri ülkenin artık yeni ve dikkate alınır aktörleri haline getirecek sürece kapı aralamıştır.

1.6.2. Başkente Doğru Uzun Yürüyüş (1992)

1990 Ağustos’unda Ekvator’un Amazon bölgesinde ve Peru’ya komşu olan Pastaza vilayetinde kurulmuş ve örgütlenmiş olan OPIP¹⁰, Pastaza vilayetindeki toprakların yüzde doksanını ve ek olarak da petrol yataklarının da yerlilere devredilmesini öngören bir planı hükümete sundu. Bu plan sadece bölgenin kontrolünü yerlilerin lehine

⁹ CONAIE (1990) Sixteen Demands Proposed by the CONAIE in the 1990 Uprising. *Marc’s House of Knowledge – Yachana* <http://www.yachana.org/earchivo/conaie/pallares.php>, 2016.

¹⁰ Organización de los Pueblos Indígenas del Pastaza (Pastaza Vilayeti Yerlileri Örgütü)

çevirmeyecekti aynı zamanda Ekvator'un bakir kalmış en geniş yağmur ormanlarının kültürel ve ekolojik yıkımının da önüne geçecekti.

OPIP örgütünün sunduğu plana dönecek olursak dönemin devlet başkanı Rodrigo Borja Cevallos (1988-1992) bu planı Ekvator'un bütünlüğüne ve egemenlik hakkının ihlaline yönelik tehdit olarak kabul etti ve planı reddetti. Ancak yerli örgütleri ve entelektüelleri için bu plandan geri adım atılamazdı çünkü otonomi kendi üretim ve kalkınma modellerini kendi teknikleriyle oluşturabilmek için gerekliydi ve onlara göre bölge "kültürün geliştiği tarihsel bir yerdi" ve onu korumak için toprağın geleneksel kullanımını önemliydi (Becker, 2010: 39). Burada görüldüğü üzere, yerliler ekolojizmin bilim ve teknolojik değerinin kullanımının doğa ve canlılar üzerinde kurduğu egemenlik rolünü ifşa edici tezi benimsemiştir. Bundan dolayı ekolojizmin alternatif ve ortak bilgi söylemine uygun olarak "geleneksel bilgiyi" vurgulamışlardır.

Planın üzerinden 2 yıllık bir süre geçmesine rağmen hükümetin plana karşı gösterdiği isteksizlik ve eylemsizlik sonucu, Nisan 1992'de hükümetin dikkatini iyice çekmek için Pastaza vilayetinin Puyo şehrinden başkent Quito'ya kadar süren yürüyüş (*caminata*) başlatıldı. Yürüyüş 13 gün sürmüş ve binlerce yerli katılmıştır. 1990'daki ayaklanmanın başlattığı meydan okumayı yenileyen ve onaylayan bir mücadele olmuştur *caminata* ve bu iki hareket birlikte yerlilerin politik bilincini ve gücünü güçlü bir biçimde açığa çıkartmıştır. (Whitten Jr., Whitten, & Chango, 1997: 358).

Diğer yandan yürüyüş boyunca polisler ve askerlere çatışmaya yol açacak davranışlar sergilenmemesi ve bunlardan kaçınılması hususunda hükümet yetkilileri uyarılarda bulunmuştur çünkü onlara göre bu yürüyüş "devlete ya da hükümete karşı değil sadece 500 yıllık bir adaletsizliğe karşı" eylemdir (Whitten Jr., Whitten, & Chango, 1997: 359). Hükümetin kendilerine karşı bir eylem olmadığını düşünmesinin sebebi yerlilerin bu yılı Avrupa'nın kıtayı keşfetmesiyle gelen egemenliğe meydan okumak ve özgürleşerek kültürel ve politik öz yönetimlerini kurmak için seçmesiydi.

Devlet Başkanı Borja ve hükümeti memnuniyetle yürüyüşün liderlerini kabul edeceğini ve onların taleplerini dinleyeceğini kabul etti. Başkent Quito'nun Ulusal Saraya da birkaç blok uzaklığındaki San Francisco Meydanında devlet başkanı Borja dediğini de yaparak eylemcileri kabul etti. Yerliler ve onların temsilcileri OPIP örgütünün kendi topraklarını kontrol taleplerini başta kabul ediyor görünse de aslında görüşmeler oyalama

taktiği ile ilerliyordu. Hükümet kanadı sınır komşusu Peru ile yaşanan gerilimi de ileri sürerek toprakların yerlilere tahsis edilmesini devletin ulusal güvenliğini tehlikeye atabilecek bir girişim olarak görüyor ve bu nedenle reddedilmesi gerektiğini vurguluyordu. Diğer yandan ise yerliler, yürüyüşe katılan diğer kesimlerle birlikte OPIP Sosyal Yardım Bakanlık binasını işgal edeceklerini de ileri sürünce 6 Mayıs'ta hükümet bazı talepleri kabul etmek zorunda kaldı. Petrolün araştırılması ve çıkarılması gibi yeraltı hakları ve kullanımı devlette kalsa bile yerliler talep ettiklerinin yüzde altmış beşine denk gelen bir milyon hektarın üzerindeki toprağı kazanmıştı (Becker, 2010: 40).

Caminata hareketi iki yıl öncesinden aldığı hareketle de güçlü bir yerli sesi olmuş ve yerlilerin beş yüz yıllık bastırılmış sesinin açığa çıkarılmasında ve yerli bilincinin pekiştirilmesinde önemli konumunu almıştır. Ayrıca yerlilerin doğa üzerinde egemen olan devletten doğanın iadesini doğrudan istediği ayaklanmanın sebebi olmuştur.

1.6.3. Yaşam İçin Seferberlik Ayaklanması

1994 Haziran ayında köylüler ve yerliler bir kez daha “*La Movilización Por La Vida*” (Yaşam için Seferberlik) adıyla harekete geçtiler. Köylüler ve yerlileri harekete geçiren ve sokaklarda protestolarda bulunmalarına, yolları kapatmalarına ve devamında iç pazarda ekonomik sıkıntılara sebep olan şey, bir yıl öncesinin haziran ayında hazırladıkları ‘kapsamlı bir tarım yasası taslağı’ (*Proyecto de Ley Agraria Integral*)’nı Ulusal Kongre’ye sunmaları ve bu taslağı vekillerin işleme bile almamış olmasıydı.¹¹

Sixto Durán Bellén’in 1992-1996 yılları arasında başkanlık ettiği Ekvator’da toprakların satılacağı ya da ipotek ettirileceği ve toprakların kırsal topluluklarının elinden alınacağı ‘Tarım İmar Kanunu’ (*Ley de Desarrollo Agrario*) 1994 yılında kabul edildi ve yürürlüğe koyuldu. Bu yasa az önce bahsi geçen köylüler ve yerlilerin hazırlamış olduğu yasanın yerine geçecek hükümetin sunduğu bir yasaydı (Becker, 2010: 41).

Bu yasayla birlikte toprak reformu sonlanacak ve böylece büyük toprak arazilerinin dağıtımı engellenecek, toprakların serbest pazara açılması teşvik edilecek ve temelde suyun özelleştirilmesi, devlet topraklarının satılması gibi neoliberal politikalara da yol açacak sonuçlar doğuracaktı (Fernández & Puente, 2012: 58). Bu yasayla birlikte

¹¹ Ecuador levantamiento por la vida. *Enlace indígena*. 4.6.2011. http://movimientos.org/es/enlacei/show_text.php3%3Fkey%3D628, 2016.

devletin neoliberalleştirilmesi ve modernleştirilmesi sürecini genel itibariyle şu uygulamalar kapsayacaktı: mali açık ve kamu sektörünün ağırlığının azaltılması, piyasaların serbestleştirilmesi, özelleştirme, sermaye piyasalarının serbestleştirilmesi, devalüasyon ve serbest piyasa ekonomisine geçiş (Díaz Salazar, 2001: 21).

Yerli hareketlerinin çıkışına neden olan genel sebeplerden de bahsettiğimizde değindiğimiz 70'li yıllardaki tarım reformlarından, CONAIE'nin iddiasına göre zaten yerliler ve köylüler faydalanamamış, toprağın sosyal ve ekonomik kullanımı yine bu topluluklara yarar getirmemiş ve bu reformları daha da iyileştirmek varken sonlandırılacak olması yerliler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Çünkü köylü ve yerli topluluklarını yoksullaştıran toprak reformları bu toplulukların topraklarını terk etmesine yol açmıştı ve işsizlik sayılarını ve oranlarını artırmıştı. Böylece başta CONAIE olmak üzere yerli organizasyonlar 'Tarım İmar Kanununun' iptal edilmesini hükümetten istemekle kalmayıp, sadece topraklarının kendilerine verilmesini de değil onların ücretlerini artıracak, teknik ve finansal yardım alabilecekleri, üretimlerini pazara çıkarılabilecekleri olanakları sağlayacak gerçek ve doğru bir toprak reformu talep ettiler (Becker, 2010: 41).

Durán Bellén Hükümeti (1992-96) talepleri ve eleştirileri dinlemeyi reddedince protestocular yolları, caddeleri kapattılar ve on gün boyunca ülkenin işleyişini akamete uğrattı. Hükümet, protestoların bitirilmesi için askeri önlemler alacağını duyurdu. Ekvator kongresi yerlilerin tekliflerini kabul etmesine rağmen 3 Haziran 1994'de Sosyal Hıristiyan, Muhafazakar ve diğer partilerin vekilleri Bélen'in teklifinin kopyasını onaylamış ve sonra da Bélen bunu yürürlüğe koymuştu (Tuaza Castro, 2006: 32).

Ekvator tarihinin yine önceki eylemler gibi büyük ve başarılı eylemleri olmasına rağmen Bellén hükümeti, tarım sektörünün korunması, tanıtılması ve geliştirilmesindeki politik süreci yönetecek IERAC yerine Instituto Nacional de Desarrollo Agrario (INDA) ilanını duyurdu. Böylece yeni tarım yasası işleyişini izleyecek ve düzenleyecek kurumu da kuruluyordu. Yerliler de protestoları sürdürmekten geri durmuyordu ve bu da gösterdi ki yerliler için toprak ve onun üzerindeki tüm hakların kullanımı merkezi bir talep olarak kalmaya ve onların karakteristik özelliklerini betimlemeye devam ediyordu (Becker, 2010: 41). Bu harekette yeni olan ülkenin sektörlerinin tümünün ve beyaz – mestizo

halkının birlikteliğine, yerli halklarının toprak hakları ve gıda güvenliği için yol açmış olmasıdır (Tuaza Castro, 2006: 34).

Hükümet aldığı karardan geri adım atmıyordu ve daha da cezai yaptırımlar uygulayarak yolları kapatanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezaları veriyor ve güvenlik güçlerine de yollardaki barikatların temizlenmesi emrini veriyordu. Yerliler haziran ayının yirmi ikisinde anayasa mahkemesine ve yüksek adalet divanına yeni yasanın anayasaya aykırılığına dair başvurularını yaparken, protestolardan çekilmeye de karar verdiler. Yeni bir strateji arayışı içerisine gireceklerdi. Ülkeyi sakin ve dingin bir ortama tekrar bırakacaklarını belirtirlerken, hükümetten de adil ve insani olmayan baskılarını terk etmelerini talep ediyorlardı (Tuaza Castro, 2006: 34).

Anayasa mahkemesi yerlilerin talebini olumlu bulup yeni toprak yasasının anayasal olmadığını kabul ederken, hükümet ise anayasa mahkemesinin kararını önemsiz bulmuş ve yüksek adalet divanının kararını bekleyeceğini dile getirmiştir. Bu sıra ülkeye uluslararası insan hakları gözlemci heyeti bir diyalog zemini bulunması amacıyla davet edilmişti. Bu görüşmede hükümet beş yerli organizasyonun her birinden beşer temsilci olarak on beş temsilci kabul edeceğini ve karşılarında da yine kendileri on beş kişilik bir heyetle çıkacaklarını bildirdi. Hükümet karşısında CONAIE, FENOCIN, FEINE, FEI ve FENACLE örgütlerinin temsilcilerinin bulunduğu bu diyalog görüşmeleri 30 Haziran'da kurulmuş oldu (Tuaza Castro, 2006: 35). Evanjelik yerlilerin örgütü FEINE ya da köylü-yerlilerin örgütü FENOCIN gibi daha yerel örgütlerin yerine CONAIE örgütünün tüm yerlilerin haklarını savunan örgüt olarak ön plana çıkması olması bu harekette onun kitleleri seferber etme gücünü göstermesi açısından önemlidir.

Görüşmelerin başlamasıyla birlikte toprak kanunu için yeni bir proje yapılabilmesi adına ortak bir çalışma gurubu oluşturuldu. Böylece yerliler ve onların örgütleri kendilerini ve haklarını yeniden ön plana çıkarmayı başarmışlardı. “*Movilización por la vida*” da aynı 1990 kalkışması gibi yerliler ve hükümet arasındaki çatışma ve görüşmelerin diyaloga evrilmesi ve bu yönde ilerlemesi adına etkili olmuştu. (Tuaza Castro, 2006: 36).

Bu diyalog salt günü temsil eden ya da sadece yerli organizasyonlarının içinde gerçekleşen bir süreç de değildi. Tüm halkların katıldığı, tarihin ve onun figürlerinin de referans alındığı kutsallığı da vardı. Çünkü bu diyalog alanı tarihin, geleneğin, ataların

duyguları ve seslerini de içerisinde barındırmalıydı (Tuaza Castro, 2006. 37). Yine de diyalog, istenilen neticeleri vermiyordu. Tıpkı önceki protestolardan sonraki görüşmeler gibi bu son görüşmeler de daha çok hareketi oyalama ve etkisini azaltma gibi sonuçlar doğurma hedefinde ilerliyordu.

Bu son protesto ve diyalog girişimleri yerlilere yeni bir strateji uygulamaları gerekliliğini ortaya koymuştu. Onlar için bu manevra demokrasiyi anlamak ve ona katılmak olacaktı. Çünkü demokrasi sayesinde yerli halklarının ve diğer tüm Ekvator halklarının doğrudan katılımının yolu açılacak; planlamalarda, gelişme program ve uygulamalarında katılım ve söz sahibi olma, kimlik ve kendi sosyal organizasyon biçimlerini kurma da faydasını göreceklerdi. Ayrıca bu yerli hareketleri ve onların gelişimleri gösterdi ki Ekvator'daki hâkim kayırmacılık, patrimonyalizm ve popülizm ilişkileri doğrudan politik sürece girilerek kırılabilirdi (Tuaza Castro, 2006: 38).

İKİNCİ BÖLÜM

EKVATOR YERLİLERİN POLİTİK ALANA KATILIMI

Ekvator yerlilerinin 90'lı yıllarda daha önce hiç olmadığı kadar sistemli bir şekilde ayaklanmaları ve bunu artık modern anlamda örgütlü yapmaları onlara ciddi anlamda güç kazandırmıştı ve Ekvator tarihinin bundan sonraki kısmı onları bir daha göz ardı edemezdi. Bundan dolayı Ekvator yerlilerinin bundan sonraki taleplerine yönelik stratejilerini sadece toplumsal/yerli hareketlerinde değil aynı zamanda politik alana doğrudan katılarak da belirleyecekleri bir döneme geçilmiş oldu.

Tezin bu bölümünde Ekvator yerlilerinin politik alana doğrudan katılımları, elde ettikleri kazanımlar ya da kayıpları analiz edilecek, yerlilerin perspektifinden 2000'lerin Ekvatorunun politik süreci irdelenecek ve son olarak Ekvator'un son anayasasının (2008) yapım sürecine ve son devlet başkanı Rafael Correa (2007-2017)'nin anayasa yapımındaki ve seçim sürecindeki rolüne değinilecektir. Yeni anayasanın önemi yerlilerin inşa etmek istediği 'İyi Yaşam' (*Buen Vivir*) kavramının ve doğaya saygının anayasaya girmiş olmasıdır. *Buen Vivir*'e ulaşmada daha sonraki bölümde ele alınacak olan, yerlilerin devlete ve maden şirketlerine karşı topraklarını ve doğa ile onun kaynaklarını savunma mücadelesi ve bütüncül eko-merkezci bir doğa anlayışı kritik bir öneme sahip olacaktır.

2.1. PACHAKUTİK: POLİTİK ALANDA GÜÇ KAZANABİLMEK İÇİN GİRİŞİMLER

Pachakutik adıyla bilinen “*Movimiento Unidad Plurinacional Pachakutik-Nuevo País (MUPP-NP)*”, 1995 yılında Ekvator yerlileri tarafından politik kampanyalar yürütebilmek ve politikada söz sahibi olabilmek amacıyla kuruldu. Bu politik hareketin kurulmasından önce CONAIE örgütünün aksine politikada var olabilecek bir harekete olan ihtiyacı olduklarını düşünen aktivistler “*Unidad Plurinacional*” adını verdikleri paralel bir politik hareket yaratmışlardı. CONAIE Amazonlar'da mevcut sisteme ve onların partilerine karşı anti – seçim politikasıyla ortaya çıkmışken, Pachakutik ise daha çok entelektüelleri ve aktivistleriyle politik oyunların içerisinde olmaya daha gönüllü bir yapı olarak doğmuştu (Becker , 2010: 43).

Pachakutik kendi kimliğini politik bir partiden ziyade politik bir hareket olarak konumlandırıyor ve böylece kendisini yatay, demokratik ve kapsayıcı olarak sürdürebilecekti. Kendilerini topluluğa, dayanışmaya, birliğe, toleransa ve saygı prensiplerine kucak açmış 'yeni Latin Amerika solunun' bir parçası olarak görüyorlardı.

(Oña Gudiño, 2010, s. 58). CONAIE ile yakından iş birliği kuran Pachakutik yerli insanların direk politik tartışmalara girmesini sağlıyordu, onların sesi olarak kendilerini duyurmalarını sağlıyordu (Becker, 2010: 46). CONAIE Ekvator yerlilerinin temsilini ve yaşadığı sıkıntılarını temsil etmesine rağmen Pachakutik ısrarla kendisinin tüm Ekvator halklarının (yerliler, siyahlar, beyazlar ve *mestizolar*) sesi olacağını da iddia ediyordu (Mijeski & Beck, 2011: 40).

CONAIE üyeleriyle ve örgütlenmesiyle Pachakutik hareketine katılmaktan geri kalmıyordu. En nihayetinde CONAIE örgütünün de politik alanda ve devletin birçok alanında yuvalanarak Ekvatorluların yoksulluğuna sebep olmuş oligarkların bitirilmesi hedefi vardı (Petras & Veltmeyer, 2005: 140). Böylece Ekvatorlu yerlilerin kurulacak çok uluslu devlet içinde güvenli bir şekilde politik alanlara girebileceği siyasi proje gerçekleştirilebilecekti.

CONAIE örgütünün vurguladığı üzere Pachakutik tüm Ekvatorluların iyiliği için politik gücü sağlayacak politik mücadeleye yönelik otonom bir siyasi hareketti. Pachakutik hareketinin başarmak istediği dört temel alanda değişim hedefi vardı: Etik, sosyo ekonomik, eğitim ve ekoloji. Hareketin bu yeni etik söylemi doğrudan And değerlerinin üç geleneksel prensibine dayanıyordu ve hareketin ideolojik kodlarını oluşturuyordu: “*ama llulla, ama quilla, ama shua*”¹² (Henderson, 2013: 335).

Pachakutik’in kuruluşunun arkasındaki asıl ve itici güç Coordinadora de Movimientos Sociales (CMS, Sosyal Hareketler Koordinatörlüğü) idi. Bu koordinatörlüğün içerisinde de CONAIE, devlet şirketlerinin sol yanlısı sendikaları ve yaklaşık 80 ulusal, 250 bölgesel ve yerel örgütler bulunmaktadır. Çokulusluluk ve kültürlülük, doğanın ve ekosistemin savunulması, değerli dayanışmayla mutlu bir ülke, neoliberal kapitalist modele karşı alternatif sosyo ekonomik model üretimi gibi CONAIE örgütüne benzer hedeflerle CMS 1994’te kurulmuştur.¹³

Pachakutik hareketi her ne kadar CONAIE örgütünün üyelerinin alt gruplarının katılımıyla da kurulmuş olsa bile CONAIE örgütünün içinde Pachakutik’in gerekli olup olmadığı tartışılmıştı. Bu tartışma *Oriente* ve *Sierra* liderlikleri arasında vuku bulmuştu.

¹² Hırsızlık yapma, tembel olma, yalan söyleme

¹³ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Cordinadora_de_movimientos_sociales.pdf, 2016

Oriente tabanlı yani Amazon bölgesinin büyük örgütü CONFENIAE seçime katılım ve politik parti kurulması yönünde arzusunu dile getirirken *Sierra* tabanlı ECUARUANARI bu önerilere muhalefet ediyordu. Ancak CONAIE daha 1993 yılındaki kongresinde bu tartışmaların belki de anlamsız olduğunu gösterecek seçimlere kendi parti araçlarıyla katılım kararını almıştı (Mijeski & Beck, 2011: 39).

Genelde yerlilerin politik partisi ve CONAIE örgütünün politik kolu olarak görülmesine rağmen Pachakutik daha insani ve iyi bir dünya tasavvur eden tüm ilerici aktivistler için ortak bir vizyon da sağlıyordu. Yalnız bu yerlilerin politikada sesi olabilmeyi başarabilmek için ve onlara politikada alan kazandırabilmek için sadece aktivistlerle ortak bir vizyon yeterli olmayacaktı. Ülkenin tüm sektörleri ve diğer tüm halklarıyla derinlikli bir ittifak aramaları ve kurmaları gerekli görünüyordu (Becker, 2010: 46).

1830 yılından beri yani Ekvator'un bağımsızlığından bu yana anayasa ve yasalar düzeyinde başta yerliler olmak üzere birçok kesim politik seçimlere ve sürece katılımdan dışlanmışlardı. 1944 yılının Mayıs ayına kadar seçimlere katılım oranı yüzde üç olarak istatistiklerde yerini almıştı. Katılabilmeleri için evli olmaları ya da 22 yaşından büyük olmaları, okuma yazma bilmeleri, hizmetli ya da işçilik işlerinin haricinde bağımsız ya da endüstriye bağlı iş kollarında çalışıyor olmaları gerekliydi. Dahası açıkça belirtilmemiş olsa bile beyaz erkek nüfusundan olma gerekliliği de politikaya katılım için göze çarpan hususlardan biriydi (Becker, 2010: 46).

Genel katılım şartları bu şekilde gözüküyorken yerlilerin pozisyonu daha da geri plana atılmıştı. Temelde yerli insanlar cahil olarak adlandırılmıştı. Toplumun bilgisiz kesimi olarak konumlandırılıyorlardı. Böylece cahillik yasal olarak politikaya katılımın önünde bir engel teşkil ediyordu. Bu durum da bazı uzmanlara göre Ekvator'un ne kadar da derin bir elitist politik programının olduğunu gösteriyordu ve ayrıca 1979 yılında cahil olarak adlandırılan kesime de oy hakkı verilmesine rağmen yerlilere yönelik marjinalleştirme sürmekteydi. İlaveten yerli insanların siyasi seçimlere aday olamayacağı çünkü onların herhangi bir hakka sahip olmadığı ve bu duruma alışkın oldukları Komünist Parti Genel Sekreteri Rene Maugé tarafından bile dile getirilmişti (Becker, 2010: 48).

Yerlilerin ırk ayrımcılığına uğraması Latin Amerika kıtasının diğer ülkelerinde olduğu kadar Ekvator'da da gerçekleşen bir durumdu. Böylece toplumdaki dışlanan

yerliler toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik alanlarına dahil olmakta güçlük çekiyorlardı. Önceki bölümde değindiğimiz gibi *mestizo* 'lar ya da beyazların kimlikleri toplum ve devlet nezdinde baskın gelmekteydi. Genel bir ifadeyle açıklamak gerekirse Latin Amerika'da "beyaz olmamanın önemli maliyetleri" vardı ve bu maliyetler "yerli ve siyah olarak doğmaktı" (Hooker, 2005: 3).

Yerli insanların bu tür bir dışlanma yaşamaları onları genelde sol ya da merkez sol partilere oy vermeye yönlendirmiş ya da siyasi seçimlere dolaylı bir katılımı kendileri de tercih etmemiştir. Çünkü destekleyebilecekleri hiçbir aday kendi kimlikleri ile bağlantılı olmayınca onların ilgisini de çekmemiştir. Buna rağmen yerlilerin sol partilerle ittifaka gitmesi ya da onlara destek vermesi sol partilerden aldıkları sözlerin tam karşılığını bulamamış olması nedeniyle "yapay/sözde bir bağlılık" da taşıyordu (Van Cott, 2016).

Böylece yerlilerin tarih boyunca toplumsal alanlardan dışlanması, taleplerini dile getirsinler diye başta sol partiler olmak üzere verdikleri desteklerin karşılıklarını bulamamaları, ayaklanmaların getirdiği eylemsel ve organizasyonel başarılarla rağmen bunların yine de devlet kurumlarında etkin sonuçlar doğuramaması gibi etkenler yerlileri yeni bir stratejik alana eklememeleri yönünde düşündürdü.

Bu sebeplerden ötürü yerlilerin Pachakutik siyasi hareketini başlatmaları gerekliydi. Onların kendi doğrudan temsilcilerine ihtiyaçları vardı. Ancak bu diğer tüm sektörleri dışlayacakları anlamına gelmiyordu. Her ne kadar sol eğilime destek vermeyi genel anlamda kesmiş olsalar bile hareketin geniş alanlara yayılması ve destek görmesi için de ittifaklar ya da işbirliği kurma arayışlarından vazgeçmiyorlardı. FENOC lideri Alberto Andrango'nun da belirttiği gibi kendi yerel insanlarına ihtiyaçları vardı ancak yalnız yürüyecekleri ve toplumun diğer kesiminden izole olacakları anlamına gelmiyordu. Ona göre diğer dışlanmış, yoksul kesimlerle yerli olmak unutulmadan bir araya gelinmeliydi çünkü başta sol kesim olmak üzere diğerleriyle yakın çalışma sadece yerlilerin diğer popüler sınıfların da haklarını geliştirecekti (Becker , 2010: 50).

2.1.1. Seçimlere İlk Kez Katılım ve 1998 Anayasa Reform Çağrısı

Pachakutik girdiği ilk seçim mücadelesinde (1996 yılı) yerel ve ulusal düzeyde makul sayılabilecek bir başarı tecrübesi deneyimledi. Yerelden ulusala kadar bu 8 adayla

girdiği bu ilk deneyiminde adaylardan altı tanesi Ekvator yerlileriydi. Aynı zamanda CONAIE örgütüne 1990-96 yılları arasında başkanlık eden Luis Macas, Pachakutik tarafından Kongre'nin ulusal vekil adayı olarak gösterilmişti. (Mijeski & Beck, 2011: 47). Luis Macas için bir parantez açmak gerekirse 2004-08 yılları arasında CONAIE örgütüne bir kez daha başkanlık eden Macas CONAIE örgütünün ve Pachakutik'in kurucularından biridir. İlerleyen kısımlarda bahsedileceği üzere Ekvator'da Tarım Bakanı (2003) da olan Saragurolu yerli entelektüel Macas aynı zamanda Ekvator'un ulusal okuryazar gelişim çalışmalarının ve iki dilli eğitim programlarının öncülerinden birisi olmuştur (Belote, Belote, & Macas, 2003). Böylece Pachakutik yerlilerin en yoğun yaşadığı yerel ve bölgesel seçim bölgeleri yanı sıra ulusal düzeyde de katılacağı politik mücadelesine başlamış oldu.

Pachakutik siyasi hareketinin adayı Luis Macas ulusal kongre adaylığında vekilliği kazanmış ve ulusal düzeyde Pachakutik ve yerliler temsil hakkı kazanmıştı. Yerliler böylece Ekvator'un ulusal kongre temsilciliğinde ilk kez temsil edilme deneyimini yaşayacaktı. Bu kongre ulusal düzeyde yasama organını oluşturuyordu. Pachakutik hareketi ve yerlileri Kongre koltuklarından sekiz tanesini kazanarak Kongre'nin yüzde onuna karşılık gelen bir temsiliyet kazanmıştı. Ulusal kongrenin eyaletlere ayrılmış sekiz koltuğundan beşi yerlilerin olmuştu. Macas'ın haricindeki diğer dört isim Pachakutik harektinden gelmişti: CMS'nin kurucu ortaklarından Napoleon Saltós Pichincha eyaletinden, sonradan CONAIE örgütünün lideri olacak Leonidas Iza Cotopaxi'den, yerli bir militan olan ve Pachakutik'in ulusal koordinatörü seçilmil Miguel Lluco Chimborazo'dan... (Mijeski & Beck, 2011: 48).

Ayrıca başkanlık için gerçekleşen seçimler iki tur üzerinden gerçekleşiyordu. Yerlilerin seçim adayı bir yerli olmasa bile yakından tanıdıkları bir isim olan Freddy Ehlers Zurita'ydı. Ehlers uzun yıllardır televizyonculuğun içerisinde bulunduğu için ve daha da önemlisi And toplumlarının değerlerini ve kültürlerini ekranlara getiren programlar yapması ve daha sonrasında çevre sorunlarını ve konularını işleyen bir dizi program ve seriler çekmesi nedeniyle yerlilerin başkanlık seçiminde destekleyeceği aday olmuştu (Mijeski & Beck, 2011: 48). Ancak CONAIE ve Pachakutik'in desteklediği Ehlers oyların yüzde 20sini alarak Sosyal Hristiyan Parti (PSC)'nin adayı Jaime Nebot (yüzde 27,7) ve populist *Partido Roldosista Ecuatoriano (PRE)*'nin adayı Abdalá

Bucaram (yüzde 26,3)'in ardından gelerek ikinci tur oylamalarına kalmayı başaramadı (Barczak, 1997: 114).

Böylece yerliler arasında ve Pachakutik içerisinde başkanlık seçimlerinde bu iki aday arasında birini destekleyip desteklemeyeceklerine dair tartışmalar yaşanmıştı. Pachakutik her iki adayı da desteklemeyeceğini açıklamasına rağmen Pachakutik'in içerisinde desteklediğini iddia eden kişiler de vardı. Bu kişiler *Oriente* bölgesinde yerli organizasyonlarının sözcüsü Grefa ile Pachakutik'in unsurlarında CONFENIAE örgütü ile bağlantılı Shuar yerlilerinden Rafael Pandam'dır (Mijeski & Beck, 2011: 50-51). Başkan seçilen Bucaram'ın da bu iki yerli lidere "etnik-kültürel bakanlık" teklif etmesi ve onların da bunu kabul etmesi CONAIE ve Pachakutik tarafından bu durumun yerli hareketin bölünmesi girişimi niyetini taşıdığı ve bu kişilerin kişisel çıkar peşinde koştukları yorumuyla açıklanmış ve eleştirilmiştir (González, 1996). Nitekim Bucaram ve Nebot yerli organizasyonlarca desteklenmemiş ve Bucaram da yerli protestolarıyla süren 6 aylık başkanlık döneminde zihinsel yetersizlikle itham edilmiş ve Ulusal Kongre tarafından görevinden alınmıştır (Presidency, 1997).

Seçimlerde yerel, vilayet ve ulusal düzeylerde önemli başarılar kazanan Pachakutik ve diğer yerli organizasyonları diğer partilerle de işbirliğine gidince yerli haklarının tanınmasına öncülük edecek anayasal reformları kabul ettirebilmek için mecliste ve merkez sol blok içerisinde önemli bir yer edinmişti. Yerliler seçim rüzgârının getirdiği bu ivme ve Bucaram'ın yönetimden uzaklaştırılmasında gösterdikleri etkin faaliyetler sonrası ideolojilerinin bir parçası olan self determinasyonu elde etmek adına yeni anayasada "çok uluslu devlet" tanımını kabul etmeye yönelik faaliyetlerine başlayacaktı (Andolina, 2003: 732).

Yerlilerin olmasını arzu ve talep ettiği "çok uluslu devlet" modeli onlara göre yeni bir politik yapı inşa edecektir. Bu yapıda idari olarak merkezden uzaklaşma, kültürel olarak heterojenlik ve devlet ve toplum yapılarından dışlanmış ve uzaklaştırılmış tüm yerli halklarının doğrudan temsilini sağlayacak yeni bir devlet ve vatandaşlık kavramı vardır (CONAIE, 1999: 51). Böylece yerliler ekolojik düşünce ile uyumlu bir biçimde merkezi iktidarı reddederek "çok uluslu devlet modelinde" arzuladığı tabana dayalı, küçük ölçekli üretim esaslarını uygulayacağı yerinden yönetim ve yerellik sayesinde

sadece tanınır bir kimliğe sahip olmayacak aynı zamanda doğanın kullanımını merkezi iktidara terk eden yapıyı tasfiye edecek ve doğanın talan edilmesinin önüne geçecektir.

1997 yılının Ekim ve Kasım aylarında başlayan anayasa çalışmaları sırasında Pachakutik bu çalışmalara katılmayı ve taleplerini onaylatmaya çabalıyorken CONAIE de bu sefer kamu ve devlet çalışanları ile öğrencileri de organize ederek protestolarını başlatmıştı. Çünkü yasadan süratle geçirilmek istenen kanun teklifleri özelleştirmenin hızlandırılmasını ve kamuda çalışanlara grev yasağının getirilmesini kapsıyordu. Yeni anayasaya bu manada duyulan ihtiyaç hem bu tür yasaları engelleyecek hem de yerlilerin ve diğer Ekvator toplumlarının politik görünmezliğine doğrudan son verecekti (Mijeski & Beck, 2011: 52).

Özelleştirme, grev yasakları gibi maddelere yönelik itirazlarında her ne kadar yerliler birlikte hareket etse de az önce değinildiği üzere anayasanın ilk maddesindeki “çokuluslu devlet” modelinde daha güçlü bir birliktelik kurulmuştur. Diğer yandan hükümet ve başta sağ partiler olmak üzere Ulusal Anayasa Meclisi üyelerinin çoğunun “çokuluslu devlet” olarak Ekvator’un tanınmasını sağlayacak anayasanın ilk maddesine yönelik muhalefette bulunması yerlilerin bu yönde bir kazanım elde etmelerine engel olmuştur. Ancak yine de devletin “çok kültürlü” ve “çok etnikli” yapısının olduğu ilk kez kabul edilmiştir (Mijeski & Beck, 2011: 53).

1998 genel seçimlerine doğru giderken yerli örgütleri arasında başkanlık koltuğu için kimi destekleyeceklerine dair fikir ayrılıkları yaşanmaktaydı. Merkez sağın adayı olan *Popular Democracy* partisinden Jamil Mahuad yerli toplulukların istemediği kişiler arasında görünüyordu. Diğer yandan ise CONAIE ve Pachakutik, Ehler’in adaylığını destekleyeceğini deklare etmesine rağmen yerli örgütlerin ve toplulukların daha yerelinden gelen sesler ise Ehler’i de onaylamıyorlardı. Bölgeden bölgeye değişen biçimde Pachakutik farklı ittifak pozisyonları almasına rağmen Ehler’e verilen destek yeterli olamamış ve altı aday arasından dördüncü sırada gelerek hayal kırıklığı yaşanmasına neden olmuştur. Böylece ağustos ayında yapılan ikinci turda Mahuad (1998-2000) seçilerek başkanlığı kazanmıştı (Mijeski & Beck, 2011: 55).

Pachakutik ulusal ve bölgesel düzeyde toplamda tüm koltukların yüzde 6’sını alarak 8 koltuk edinmişti. 1996 yılındaki girdiği ilk seçimlere göre bir düşüş olarak görülse bile önemli bir politik aktör olarak 98 seçimlerinde de yerini koruyan bir ivme

gösterdi ve özellikle bunu Chimborazo, Cotopaxi, Pastaza gibi belli vilayetlerde sağladı. Bu seçimlerde sağlanan üst üste başarılar ve temsil hakları yerlilerin anayasa görüşmelerinde de ellerini daha da güçlendiriyordu. Ulusal Mecliste de Pachakutik üyelerinin CONAIE örgütünün mobilize edici rolünden cesaret almasıyla etkin olmaları sağlanıyordu (Mijeski & Beck, 2011: 57).

2.2. EKVATOR'DAKİ POLİTİK İSTİKRARSIZLIK DÖNEMİ VE YERLİLERİN KONUMLARI

2.2.1. Mahuad Hükümeti ve Son Başarılı Darbe – 2000

Mahuad'ın 1998 seçiminden sonra petrol fiyatları düşmüş, “*El Niño*” kasırgası karidesçiliği, muz ihracatını vurmuş ve bir dizi bankanın çökmesine neden olmuştu. Bunların haricinde Mahuad'ın sosyal hizmetlere fon sağlamaktan ziyade bankacılık endüstrisini desteklemesi ve özellikle mutfak gazına sağlanan sübvansiyonların ortadan kaldırılması bir çeşit protesto eylemlerini tetiklemeye yetmiştir (Becker , 2010, s. 67).

Tüm bu krizlerden çıkmak için IMF'den istenen yardım fonları da belirli yükümlülükler getirerek darboğazı daha da artırmıştır. IMF yükümlülüklerini yerine getirmek için sübvansiyon edilen gaz, elektrik gibi şeylerin yanı sıra devlet endüstrilerinin özelleştirilme planlarıyla da yetinilmemiştir. Mahuad ayrıca Ekvador para birimi ‘sucre’yi de tedavülden kaldırarak Amerikan Dolarını yerine geçirecek planlarını da açıklamıştı (Mijeski & Beck, 2011: 66).

Mahuad yönetiminin bu çalkantılı dönemlerinde CONAIE örgütünün lideri olarak ortaya çıkan Antonio Vargas, tekrar örgütün ülke üzerindeki mobilize eden ve kitleleri başarılı bir şekilde sokak protestolarına döken örgütün o tarihsel ruhunu canlandırmayı başarmıştır. Mahuad'ı hükümetten indirecek o darbe girişimi yaşanmadan önce de Vargas yönetimi altındaki CONAIE, özellikle 1999 Temmuz'unda başarılı protesto eylemleri ile Mahuad'a “bakanlık düzeyinde bir ajanslık kurumu”¹⁴ oluşturulmasına dair ciddi baskılar yapmıştır ve başarmıştır (Mijeski & Beck, 2011, s. 65).

¹⁴ CODENPE: Consejo de Desarrollo de las Nacionalidades y Pueblos del Ecuador <http://www.codenpe.gob.ec/>, 2016.

Vargas'ın bu yükselişi aynı dönemde gelen Mahuad'ın yukarıda değinilen ekonomik krize dair aldığı planlara karşılığında iyice ayyuka çıkmıştır. CONAIE örgütüne diğerlerinin de verdiği destek, Mahuad'ın ekonomiyi “dolarizasyon” hamlesine karşı eylemlere neden olmuştur. Mahuad ve hükümetin dolarizasyon hamlesinde döviz dengelemek, ülkenin uluslararası pazara katılımın şartlarını iyileştirmek, zayıf ulusal banka sistemini güçlendirmek gibi hedefler vardı. Başta CONAIE olmak üzere yerli cephesinde ise bu hamlenin Sucre'de değer kaybına neden olacağı, halk yerine dolara sahip olan işverenler ve bankaların lehinde olacağı ve yerlilerin ayaklanmalarının merkezlerinden olan özelleştirmeleri ve neoliberal modeli derinleştireceği iddiaları önem taşımaktaydı (Kintto, 2000). Tüm bu eylemlerle birlikte Mahuad ve ülke kısa bir cunta dönemine girecekti.

21 Ocak 2000'de Ekvator tarihinde yerini alacak son başarılı darbe gerçekleştirilmişti. Sendikalar ve sol görüşlü militanlar tarafından desteklenen ve askeriye'nin bir kısmından da gelen sempatiyle yerli toplumları başkent Quito'da Ulusal Kongre binasını, Yargıtay binasını ve son olarak da başkanlık sarayını ele geçirdiler. Öte yandan Ekvator'un iş dünyasının kalbi Guayaquil şehri de protestocular ile polis arasında çatışmalara sahne olmuştur. Üç kişilik cunta yönetimi içerisinde birisi yerli hareketinden CONAIE örgütünün başkanı Antonio Vargas olmuştu. Ancak bu cunta sadece birkaç saat sürmüş ve Junta'nın liderlerinden General Mendoza anayasa süreci ile Gustavo Noboa Bejerano'nun başkanlığa geçişini takip edeceğini deklare etmiştir (News, 2000).

Pachakutik içerisinde ve yine CONAIE ve diğer örgütler ile Pachakutik arasında vekillik ya da temsil pozisyonunda olanların uygun olmayan ittifaklar içerisinde girdiği tartışılmış ve eleştirilmiştir. Bunlardan Nina Pacari Sosyal Hıristiyan Parti'yle kurduğu ilişki sonucu eleştirilmiştir. Çünkü yerliler arasında sağ eğilimli ya da ülkenin geleneksel partileri ile yerlilerin kurdukları ilişkiler yerliler nazarında neoliberalizmin temsilcileriyle hareket etmek demektir (Van Cott, 2005: 129). Aynı zamanda bu tarz ittifak arayışlarının aslında yerlilerin haklarını savunmaktan çıkıp kişisel bir alana kaydığı ve bu durumun da başta Pachakutik içerisinde olmak üzere yerlilerin elde ettikleri politik alanda birlikte çalışmalarına engel teşkil ettiği sonucu çıkarılmıştır (Van Cott, 2005: 129).

CONAIE lideri Vargas'a göre Mahuad'ın yönetimden tek bir kan dökülmeden alınması değişimin şiddetsiz geleceğine işaret etmektedir (Becker, 2010: 70). Ancak bu

değişim Ekvator'un o dönemleri için ciddi bir değişim değildir. Mahuad görevinden alınsa bile dolarizasyon ve diğer neoliberal ekonomik politikalar eski başkan yardımcısı Gustavo Noboa sayesinde sürdürülmüştür. Böylece bu durum kısaca “eski başkanın yerine yenisini koymak” şeklinde ifade edilmiştir (Walsh, 2001: 198). Buna rağmen yerlilerin böylesine bir darbeye bizzat katılması anormal bulunmamış ve sonucu da trajik olmamıştır. Trajik olmamasına sebep ise darbenin Ekvator yerlilerine ulusal ve uluslararası düzeyde gittikçe artan oranda görünürlük kazandırdığına dair yorumdur (McDonald, 2002: 170).

Önceki seçimlerden gelen kısmi başarılar ve son gelen darbedeki etkin rolle birlikte yeni bir seçim 21 Mayıs 2000 yılında yerel ve bölgesel düzeyde Ekvator halkları ve yerliler için geldi. Önceki seçimlerde olduğu gibi bu seçimde de Pachakutik hem yerli hem de toplumun diğer kesimlerindeki adayları bünyesine katmayı sürdürüyordu ve diğer parti ve sosyal hareketlerle de çoğu bölgede ortaklıklar kurma stratejisini sürdürdü. (Mijeski & Beck, 2011: 68).

Pachakutik girdiği bölgesel ve yerel düzeydeki seçimleri arasından en büyük başarısını elde etmişti. Pachakutik listesinden 16 kişi seçilirken, ittifak kurduğu diğer parti ve hareketler içerisinde de 15 kişi seçilmeyi başarmıştı. Böylece herhangi bir tek partiden bile fazla sayıda olan beş tane bölgesel vilayetin ve 9 yerel belediyenin kontrolünü almıştı (Becker, 2010: 71).

2.2.2. Gutierréz ve Palacio Hükümeti Dönemleri ve Yerliler

Ekvator'un çeşitli yerli nüfuslarının varlığı politik tartışmalarda bir o kadar farklı sesin de çıkmasını sağlayabiliyordu. Bu nedenle yerliler arasında sürekli bir tartışma yaşanabiliyordu. Bu tartışmalardan en önemlilerinden birisini bu sefer devlet başkanlığı için yerli bir başkan aday olmalı mı ya da başka bir adayın desteklenmesi mi gerektiği oluşturuyordu. Mahuad'ın başkanlıktan indirilmesinden sonra 2003 yılına kadar geçici olarak başkanlık yapacak Gustavo Noboa yerine yeni bir devlet başkanlığı seçiminde bu tartışmalar ortaya çıktı. Bu süreçte yerlilerden iki aday başkanlık için ortaya çıkmıştı: Cotacachi belediyesinin başkanı Titutaña ve CONAIE başkanı Vargas. Sonuç olarak bu tartışmalar içerisinde CONAIE örgütü Vargas'ın adaylığını destekleyeceğini bildirirken, Pachakutik başkanlık yarışından yerliler arasından aday çıkartmanın zaman açısından

uygun olmadığını deklare ettikten sonra Titutaña adaylıktan çekilmiş, Vargas ise adaylıktan çekilmeyi reddetmişti (Becker, 2010: 77).

Ekvator tarihinin ilk yerli başkanlık adayı olarak kayıtlara geçen bu adaylık tarihsel bir anlam taşımıştır. Çünkü yerlilerin önceden bahsi geçtiği üzere Ekvator’da politik sürece dâhil olduğundan beri 1998 seçimlerinde yerli olmayan Ehlers’i desteklemesi dışında ilk kez kendi içinden bir aday çıkarması “tarihsel bir olay” ifadesi almayı hak etmiştir (Two Indigenous Candidates in the Race, 2002: 129).

Pachakutik, CONAIE ve FENOCIN Lucio Gutiérrez Barbúa’yı destekleyeceğini deklare etmişti. Gutierréz, Partido Sociedad Patriótica (PSP) adlı partinin kurucusuydu ve 2000 yılında Mahuad rejimine karşı gerçekleşen sivil-askeri darbenin de önemli bir figürüydü. Gutierréz 2002 yılında devlet başkanlığı için ilk oylamada yüzde 20lik destekle birlikte ikinci tur oylamasında yüzde 50lere çıkarak galip gelmeyi başardı. Böylece 2000 darbesinin liderlerinden Gutierréz bir kez daha yerlilerle iş birliği yaparak zirveye oturmuştu (Vinueza, 2005, s. 99). Pachakutik ise Kongre’de on tane temsilcilik kazandı ki bunların beşi yerliydi ve yerel yönetimlerde de 75 koltuğu kazandı. Yine de klasik partiler tek bölümlü ulusal yasamanın kontrolünü hala sürdürüyordu (Becker, 2010: 82).

2003 yılı 15 Ocak’ta yönetimi devralan Gutiérrez üç yıldan az bir süre sonra darbe ile yüz yüze geldi fakat bu başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Bu “ikinci zafer” olarak adlandırılırken destekçileri de onun hükümetinin “tüm sınıflar ve güçler için ifade alanı sunacağı” iddiasını umut ediyorlardı (Becker, 2010: 83). Beklenenin aksine Gutiérrez’in politikaları da neoliberal kalmaya devam ediyordu ve aynı zamanda Manta Üssü’ne ABD’nin girişine onay veriyordu. Önceki seçimlerde vaad edilenlerle veya sol parti retorikleriyle iş başına gelen devlet adamları ve yönetimlerde olduğu gibi Gutiérrez de seçildikten sonra oligarşinin yararına kuralları sürdürüyor eleştirisiyle karşılaşlıyordu (Becker, 2010: 84).

Pachakutik hareketinin siyasi arenada deneyim kazandığı ama yönetim becerisini geliştirmesine ihtiyacı olduğu söyleniyordu ve hedeflerine ulaşabilmek için iyi eğitilmiş bir kadroya da gereksinim duyduğu dile getirilmekteydi. Bununla birlikte yerli liderlerden iki tanesi Gutierréz tarafından yönetim kadrosuna atanmıştı: Luis Macas (Tarım Bakanlığı), Nina Pacari (Dışişleri Bakanlığı). Yerliler için bu gelişme deneyim

kazanma açısından iyi olsa da yerlilere yönelik yeni politikalar getirmede yeterli olmayacağı görüşü benimsenmişti (Becker, 2010: 85). Ekonomist Rafael Correa da mevcut yönetimin ekonomi politikasının kesinlikle yeni bir şeyler getirmediğini aksine Latin Amerika’da son yirmili yıllara hakim olmuş Ortodoks yapının sürdürüldüğünü söyleyerek mevcut rejimi suçlamıştır (Becker, 2010: 86).

İlk başta Ecuarunari olmak üzere Gutiérrez’in iktidarı almasının üzerinden yarım yıl geçtikten sonra CONAIE ve Pachakutik de desteklerini “ihanete uğradıklarını” ifade ederek çektiklerini açıklamışlardır ve aynı zamanda yerliler kendilerini sosyal hareket olarak da hiç bu dönemdeki kadar zayıf görmediklerini ifade etmişlerdir (Becker, 2010: 87).

Öte yandan, yine de Pachakutik’in ve yerlilerin yönetimde iken edindiği tecrübeler göz ardı edilmiyordu. Nitekim yönetimde de bulunan Pacari önemli bir alan kazandıklarını, yerlilerin kendilerine olan özsaygılarını yeniden kazandıklarını ifade etmiştir (Becker, 2010: 88).

Önceki sol yönetimler gibi Gutierrez iktidarının da aniden neoliberal politikalara dönmesi ve bu nedenle yerlilere arasının açılmaya başlaması birkaç sebeple açıklanmaya çalışılmaktaydı: İlk olarak pazarın büyüyen gücü hükümetin arzuladıkları ajandaları yapabilme kabiliyetlerini akamete uğrattıyordu. İkinci olarak neoliberalizmin devamlılığı meselesi ve bu devamlılığı sağlayan ‘bekçi köpekleri’ olarak adlandırılan özellikle IMF, Dünya Bankası gibi kurumların varlığının devam etmesi ve son olarak ise önceki yönetimlerin devletin egemen gücünü zarara uğratan anti demokratik uygulamalara imza atmasıydı (Boron, 2008: 246-247).

Ülkede istikrarsızlık Gutiérrez yönetiminde de devam ediyordu. 2004 yılı Şubat ayında CONAIE lideri Leonidas Iza’nın suikasta uğraması kaçabilmeyi başarmasına rağmen yerlilerden şiddetli tepkiler gecikmemiştir. Pachakutik, hükümetin ülkenin tüm vatandaşlarını korumak yükümlülüğünü alması gerektiğini ve bilhassa da bazen tehditler alan yerli liderleri için elzem olduğunu söylüyordu (Becker, 2010: 90). Gutiérrez ve yerli hareketi arasındaki bağda böylece kopma seviyesine gelmişti. Bu zamanlara CONAIE varoluşunun ve görünürliğünün parçası olan eylemlerine dönüyordu (Becker, 2010: 91).

Gutierrez’le de yaşanan sorunlara rağmen Pachakutik Ekim 2004’de yapılan yerel seçimlerde Pachakutik belediye başkanlıklarından 18 tanesini kazanmayı

başarmıştı. Böylece Pachakutik bilhassa başarısını korumaya devam ederek ülkedeki en güçlü politik hareketlerden biri olduğunu gösteriyordu (Trujillo, 2004: 387).

2005 Nisan ayında yapılan sokak gösterileriyle Gutiérrez hükümeti düşürülüyordu. Üstelik bu sefer ülkenin başkenti Quito’da organize olmadan sokağa dökülen binler yerli hareketlerden ziyade şehrin mestizo orta sınıfını temsil edenlerden geliyordu (Becker, 2010: 94). Ekvator Ulusal Kongresi Gutierréz’i görevden alarak yerine Gutierréz’in yardımcılığını yapan Alfredo Palacio (2003-2005)’yu devlet başkanlığı konumuna getirmişti. Böylece yerlilerin güçlü desteğiyle gelen Gutierréz yurt dışına kaçmak zorunda kalmış ve Ekvator’un siyasi istikrarsızlığına dâhil olmuştur.

Palacio da hedefini Ekvator halkının faydalanacağı sağlık, eğitim gibi kategorilere yönelik başta petrol gelirlerinden olmak üzere elde edilecek gelirlere ayırmıştı. Bununla birlikte Palacio kısa bir sürede ABD ile yaptığı ticari anlaşmalar, Kolombiya’daki uyuşturucu savaşları nedeniyle ABD’ye verdiği askeri üs ve bundan ötürü Ekvator’un doğal kaynaklarının istismara açılacağı gerekçesiyle yerliler ve toplumun diğer kesimi tarafından tepki almıştır (Turman, 2006: 51-52). Seçimler politikası yerine sosyal hareket olarak liderlik pozisyonunu sürdüren CONAIE böylece ticari anlaşmaların, “*Occidental Petroleum*” gibi şirketlerle yapılan kontratların feshedilmesi için kitleleri 2006’da 12 günlük sokak protestolarına yönlendirmekten geri kalmamıştı (Tamayo G., 2006).

2.3. YENİ BİR ANAYASAYA DOĞRU

2.3.1. Yeni Bir Devlet Başkanlığı Seçimi ve Rafael Correa

Ekvator siyasetinin 2007, 2009 ve 2013 başkanlık seçimlerini kazanarak son dönemine damgasını vuran bir profil olarak Rafael Correa ekonomi profesörü ünvanına sahiptir. 2005 yılı Palacio iktidarı döneminde ekonomi bakanlığı görevini üstlenmiştir. Ülkenin en önemli liman kenti Guayaquil kentinde doğan Correa, kendisini hristiyan olarak tanımlamaktadır. Ekvator yerlilerinin en fazla konuşulan dili *Kichwa*’yı da öğrenmiştir (North, 2015). Rafael Correa, yerlilerin gözünde neoliberal politikaları takip etmeyecek, *buen vivir* ilkelerini resmiyete kazandıracak kişi olarak ortaya çıkmıştı.

Rafael Correa ekonomi bakanlığıyla birlikte gittikçe Ekvator politikasında ön plana çıkmaya başlamıştı. 2006 yılında seçime gidecek Ekvator’da Pachakutik liderlerine de diğer geleneksel partilerle arabuluculuk sağlıyormuş gibi bir plan içerisinde yaklaştı. Ama diğer yandan önceki yönetimler ve son olarak da Gutiérrez’in yarattığı hayal kırıklığı Correa’ya güvenilip güvenilmeyeceği noktasında derin kuşkular yaratmıştı. Çünkü yerlilerin Correa’nın da önceki devlet başkanları Velasco Ibarra (5 kez Ekvator başkanı seçilmiştir), Bucáram ya da Gutiérrez gibi “popülist bir lider”¹⁵ olduğuna dair kuşkular taşıdıkları bilinmekteydi (de la Torre, 2010) (Sosa, 2012).

Cañar’daki Nisan ayındaki kongrede Ecuvaruanari (Ekvator *Quichua* yerlilerinin federasyonu) Luis Macas (CONAIE başkanı)’ın adaylığı için şiddetli bir şekilde baskı uyguluyordu. Bu tarihlerinde ilk kez olacağı için çok önemliydi. Diğer yandan ise Pachakutik Macas’ın adaylığını desteklemiyordu. Macas hükümet planını yerlilerin mücadelesinde çok önem verdiği doğal kaynaklar üzerine yoğunlaşmak, onuru geri kazanmak, yozlaşmayı ve yolsuzluğu bitirmek ve anayasa meclisini toplamak olarak deklare etmişti (Becker, 2010: 107).

Tezin bir önceki kısmında geçen Gutiérrez dönemindeki yerli liderler Luis Macas ve Nina Pacari’nin bakanlıklarının yerliler arasında kısmi rahatsızlık ve bölünmeler yaratması gibi Macas’ın adaylığı üzerinde böylece bir fikir görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştı. Sahil ve Amazon kesimden aktivistlere göre Macas Gutiérrez yönetimi altında Tarım Bakanı iken görevini layıkıyla yerine getirememiştir bu nedenle Correa’yı desteklemek doğru olacaktı (Becker, 2010: 108). Aynı zamanda ittifaklar kurmanın önemi tekrar vurgulanmış ve bu ittifakların da geleneksel partilerle değil de solu yeniden inşa eden sivil toplum kurumlarıyla ve hareketin politik platformunu destekleyen kurumlarla yapılması gerektiği eleştirisi yapılmıştır (Becker , 2010: 108-109).

Tartışmalar sürerken Pachakutik adayları olarak Macas’ı kabul ettiklerini beyan etmiş olmasına rağmen diğer çeşitli sosyal örgütlerle ya da sol partilerle de ittifaklar kuran ya da destekleyen yerliler ya da yerli örgütlerinin fikirlerine de saygı duyacağını söylemiştir (País, 2006). Macas’a göre seçim kampanyaları egemenliğin, biyo çeşitliliğin

¹⁵ Popülizm, genel bir ifadeyle seçmenlerin temel içgüdülerine hitap eder yollarla popülerlik arayan liderlere verilen isimdir. Bu liderlerin karizmatik, kitlelere hitap eden ve onların kendilerine hayranlık duymalarını sağlayacak önder kişilikleri mevcuttur. Bu nedenle popülist liderler demagoji ve manipülasyon yapmakla ve otoriterlikle suçlanırlar. The Economist. *The Return of Populism*, 12.04.2006 <http://www.economist.com/node/6802448>, 2016.

ve doğal kaynakların savunulmasında ulusal seferberliğin bir parçasıydı. 2006 yılındaki başkanlık seçiminde Luis Macas altıncı gelerek oyların sadece yüzde ikisini alabilmişti. Yerlilerden aldığı oy ise dörtte bire denk gelmekteydi. Böylece Macas'ın bu hayal kırıklığı yaratan sonucu, yerlilerin sosyal hareketlerde seçim manevralarına nazaran daha etkili olduğu kanısını ortaya çıkarıyordu (Becker, 2010: 110).

İlk tur seçiminde Correa oyların yüzde 22'sini alarak ve diğer bir aday Alvaro Noboa (muz patronu) yüzde 26'sını alarak ikinci tur seçimlerine kaldılar. İkinci tur seçimlerinde Rafael Correa, Pachakutik hareketinden destek alacaktı. Yerlilerin Correa'ya vereceği desteğe neden olan etmen Correa'nın Noboa'nın aksine neoliberal politikaları sürdüreceğine dair duruşu olmasıydı. Kısacası yerliler Correa'ya desteklerini vererek neoliberal geçmişle değil, Correa ile yeni bir gelecek hayali kuruyorlardı (Mychalejko, 2007). Rafael Correa, 26 Kasım 2006'da oyların yüzde 56'sını alarak kesin bir zafer elde etmişti. Yerlilere göre Correa ile birlikte "iyi yaşam" (*buen vivir*)'e ulaşacakları, yaşadıkları toprakları ve doğanın kaynaklarını koruyacakları ve neoliberal politikalardan uzak bir sürece gireceklerine dair umut yeşermişti (ECUARUNARI, 2006).

Rafael Correa başkanlığı almadan önce vatandaşlarına yapacağını vaad ettiği bazı hususlar vardı. Yolsuzlukla mücadele edeceğinin, vatandaşların hükümeti daha iyi denetleyebileceği ve demokrasiyi ön plana alan yeni bir anayasa yapımına başlayacağını, neoliberal politikaları ortadan kaldıracağını ve başta eğitim, sağlık olmak üzere sosyal harcamaları artıracığının ve yer altı kaynaklarının çıkarılmasını ve kullanımını millileştireceğinin sözünü vermiştir (Johnson, 2006). Correa'nın vaad ettiği bu genel hususlar Ekvator yerlileri ve hareketinin ikinci tur seçimlerde Correa'ya destek vermesinin başlıca sebepleri olmuştur. Bununla birlikte, yer altı kaynaklarının kullanımını devlete bırakan vaat, yerliler tarafından reddedilecek ve bu maddeye şerh düşülecektir. Yerliler için, bütüncül eko-merkezci doğa anlayışına ve dolayısıyla *buen vivir* koşullarına ulaşmak için ana koşul, doğal kaynaklarının kullanılmasının tamamen terk edilmesiydi.

Correa'nın iktidara gelmesiyle birlikte tüm bu vaatleri yerine getirebilmesi ve bilhassa da neoliberal politikalar gibi ülkenin sürekli devam eden sorunlarına kalıcı çözüm bulabilmesi için bazı gözlemciler göre güçlü bir yürütme erkine ihtiyacı olacaktı

(Quintero, 2009, s. 78-79). Güçlü bir yürütme gücünü elinde bulunduracak muhtemel Correa iktidarı bu nedenle yerlilerin kendi hareketlerini pasifize edeceği ve bu gücün kişisel karizması ve popülist söylemiyle birleştiğinde onları etkisiz kılacağı korkularını taşımalarını sürdürüyordu. Nitekim Pachakutik delegelerinden biri olan Ramséss Torres'e göre Correa'nın amacı "onun hükümetini izlemeyecek itaatkâr ve dalkavuk bir kongre oluşturmak" isteğiydi (Becker, 2010: 114).

Diğer yandan da tüm bu şikâyetlere karşılık olarak Correa yerlilerin ve daha geniş kesimin desteğini kazanmak adına Isaías Group'a ait 195 şirketi kamulaştırdı. Amerikan dolarını yasal para olarak kanunlaştıran, Manta üstünü kiralayan ve ABD ile serbest ticaret anlaşmaları yapan Mahuad'a karşı Correa pozisyonunu bu çerçevede sosyal hareketlerle birlikte konumlandırdı. Ne var ki bu tarz yerli hareketlerin de talep ettiği olumlu adımların atılmasının yanı sıra yerlilerin Rafael Correa yönetimini arkadaşlarından, aile çevresinden, meslektaşlarından, fırsatçılardan oluşturduğu ve daha fazlası ise işsizlik ve düşük ücretler gibi kritik meselelere de kalıcı çözümler bulamadığı gerekçesiyle eleştirmeyi sürdürmüştür (Becker, 2010: 119-120).

2.4. 2008 ANAYASASI SÜRECİ

Rafael Correa'nın 15 Ocak 2007'de devlet başkanlığı koltuğuna oturmasından sonra Ekvator kısa süreli yoğun seçim dönemlerine girecekti. Bu seçimler yerli hareketinin de yakından takip ettiği ve önemli anayasal kazanımlar elde edeceği bir döneme denk gelmekteydi. Bu kazanımlardan en önemlisi, Ekvator anayasasının dünyada doğanın haklarına saygı duyan ilk anayasa olarak ekolojik bir dönüşüme kapı açmasıydı. Bu sürecin ilki yeni bir anayasa hazırlamak için gerekli olacak meclis çağrısı için referanduma gitmekti. İkinci olarak Anayasa Meclisini oluşturabilmek için yapılacak anayasa meclisi seçimi idi. Son olarak da 2008 Anayasasının yapılması ve bitirilmesi ve 2009 Devlet Başkanlığı için seçimleriydi.

Bu seçimlerin ilk ayağını oluşturan referandum ya da plebisit oylaması 15 Nisan 2007'de yapıldı. Correa başkanlığı aldıktan yaklaşık 3 ay sonra bu seçimlerden yüzde 80 oy almayı başardı. Referandum kararı almak ve uygulamak kolay değildi çünkü geleneksel partilerden gelen olumsuz eleştiriler fazlaydı. Onlara göre Correa'nın referandumlara giderek seçim kampanyaları izlemesinin sebebi, Correa'nın gücü tek

merci olarak elinde toplama isteğiydi. Çünkü onlara göre referandumlar başkanların güçlerini korumak için hayati pratiklerdi (de la Torres & Conaghan, 2008: 280-282).

Yerliler ise aksine referandumun çok önemli olduğu ve Correa'nın kongreyi direk pas geçmesini söylediler. Ayrıca TSE (Tribunal Supremo Electoral – Yüksek Seçim Mahkemesi)'a referanduma çağrı yapması için buyurmasını da ısrarla belirtiyorlardı aksi takdirde yine sokak gösterileri kaçınılmaz olacaktı (Report, 2007: 7). Referandum yapılarak anayasa meclisi oluşturulmasının yerliler açısından bu kadar önemli olmasının nedeni yine sistemden dışlanabileceklerine dair duydukları kaygıdan ileri gelmekteydi. Yerlilere göre Ekvator siyasetinde 1906'da yapılanı haricinde önceki yapılan her anayasa taslağı ve anayasa, başkan ve kongre adına “ileri gelenlerin komisyonu” adını verdikleri komisyonlarca yapılmıştı ve bu nedenle anayasa meclisi toplanması yerliler için daha demokratik ve halkı kapsayıcı bir sürecin önünü açacaktı (Macas, Presentación, 2007).

Bu referandumun sonucu böylece Correa'nın zaferi olduğu kadar yerli insanların da zaferi olarak görülüyordu. Yerlilerin, Ekvator'un dışlanmış tüm insanların ve sosyal hareketlerinin gerçek bir değişimin başlangıcı adına kazandıkları en önemli başarılarından biri olarak lanse ediliyordu. Referandum sonucu böylece doğal kaynaklarının nasıl değerlendirileceğini, ticari anlaşmaların yeniden düzenleneceğini, ABD'ye ait Manta Askeri Üssü gibi ülkenin egemenliğini zedeleyici imtiyazların kaldırılacağını, sosyal fonlara daha fazla kaynak ayrılmasını ve bunun gibi birçok yeni fırsatların gerçek olabileceğini sağlayacak anayasanın oluşturulmasının ilk adımı olarak kabul edilmişti (Becker, 2010: 130).

Referandumun gerekliliği üzerine yapılan tartışmalar bu sefer yerini yeni anayasayı yazacak Anayasa Meclisinde kimlerin yer alacağı ve ne kadar koltuk edineceği tartışmalarına bırakmıştı. Anayasa Meclisi 130 üyeli olacaktı. Bunların 24'ü ulusal düzeyden, 100'ü yerel düzeyden ve 6'sı yurt dışında yaşayan Ekvator vatandaşlarından olacaktı. Ekvator yapılan anketlere gören seçmenlerin yüzde 43'ünün partiler için; yüzde 22'sinin bağımsızlar için oy vereceği ve yüzde 35'inin kararsız kaldığı 3224 adaylı ve ulusal düzeyde 26 ittifaklı kaotik denilebilecek bir seçim mücadelesine giriyordu (Group, 2007: 4-5).

30 Eylül 2007'de yapılan Anayasa Meclisi seçiminde Devle Başkanı Correa kurduğu yeni siyasi hareket *Alianza País (AP)* ile birlikte oyların neredeyse yüzde 70ini

kazandı. Yüksek oy oranıyla Correa ve partisi AP Anayasa Meclisinde 80 koltuk kazanmıştı. En yakın rakibi Eski Devlet Başkanı Gutiérrez ise ancak yüzde 7 civarında oy kazanabildi. Ülkenin politik tarihinde yakın dönemde yer edinmelerine rağmen sağ ve/veya popülist eğilimler nedeniyle “geleneksel” olarak tanımlanan Gutiérrez’in partisi PSP (Partido Sociedad Patriótica - 2002) 19 koltuk, Noboa’nın partisi PRIAN (Partido Renovador Institucional de Accion Nacional – 2002) 8 koltuk kazandı. Bu ikisinden çok eski olan PSC (Partido Social Cristiano - 1951) ise koltukların 5 tanesini kazandı. Yerli hareketinin siyasi kanadı Pachakutik ise Anayasa Meclisinde söz sahibi olabileceği 4 koltuk kazanmıştı.¹⁶

Dört tane yerlinin Pachakutik’le birlikte Anayasa Meclisi’ne girmesinin yanı sıra, iki yerli de Correa’nın partisinden meclise girmeyi başarmıştı ve böylece altı yerli ile temsiliyet sağlanacaktı. AP’den giren bu yerlilerden biri Pedro de la Cruz (eski FENOCIN başkanı) ve Sarayaku toplumundan Mónica Chuji (önceki iletişim sekreteri) idi. Anayasanın yeniden yazılması için gereken üçte iki çoğunluk sayısı 86 kişiye denk gelmekteydi ve Correa yerlilerin desteğine ihtiyaç duyacaktı. Yerliler açısından ise bu durum ülkenin siyasi yapılarını dekolonize etme adına tarihsel bir fırsat olarak görülüyordu (Becker, 2010: 133). Burada dekolonize etme terimiyle kastedilen; yerlilerin sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik olumsuzluklar gibi kolonyal ve modern dönemin bıraktığı etkileri silmek değil atalarından aldıkları felsefe ve pratikleriyle geleceklerini şekillendirmektir (Sailiata, 2015: 302). Bundan dolayı bir sonraki bölümde görüleceği üzere yeni anayasada önemli bir yer tutacak *buen vivir (iyi yaşam)* felsefesi ve pratikleri mevcut yapıyı dekolonize edici işlev görecektir.

29 Kasım 2007’de yeni anayasa yazımı için her birinde on üç üyenin bulunduğu eğitim, sağlık, tarım, vergi reformları gibi komisyonlara ayrılan anayasa meclisi çalışmalarına başladı. Yerliler ve Correa arasındaki tartışmaların temelini iki ana konu üzerindeki anlaşmazlık oluşturuyordu. Bunlardan biri merkezi yönetimden yardım fonları alan kalkınma ajanslarının Correa tarafından kaldırılması sorunuydu. ECORAE (Instituto para el Ecodesarrollo Regional Amazónico), CODENPE gibi bu bölgesel kalkınma ajanslarının feshedilmesine yerliler karşı gelmekteydi. Diğerleri ise daha sonra ayrıntılı ele alınacak olan doğa için mücadelenin pratiğe yansıdığı alan olan petrol şirketlerinin

¹⁶ *Election for National Congress*, Election Guide. 30 Eylül 2007 <http://www.electionguide.org/elections/id/1485/>, 2016.

yerlilerin bölgelerinde alanlarını genişletmelerine yönelik Correa'nın sahip olduğu olumlu yaklaşımdı (Mijeski & Beck, 2011: 121).

Anayasa meclisindeki tartışmalardan petrol ve maden şirketlerinin Ekvator'un Amazonlarındaki yer altı kaynaklarını çıkarmaya yönelik anayasaya da dayanacak düzenlemeler önemli yer tutuyordu. Tartışmalar sürerken dönemin Petrol ve Madenler Bakanı Galo Chiriboga, yeni anayasanın “devlete doğal kaynaklar üzerinde daha fazla egemenlik vermesi gerektirdiğini” vurgulamıştır (Alvaro, 2008). Yerliler doğal kaynakların yer altından çıkarılmasını öngören yasal düzenlemelere ve kontratlara karşıydılar bu anlamda da anayasa görüşmelerinde doğal kaynakların çıkarılmasına dair devlete egemenlik verecek hükümlere karşı gelmişlerdir.

Anayasa meclisi komisyonlarının altı aylık görev sürelerinin yarısında aşama kaydedilememişti. Çıkmaza giren yeni anayasa çalışmaları Correa'nın yasamaya ilişkin ek görevlerle gereksiz bir yük edindiği ve komisyonların daha anayasanın doğasını bile tanımlamada yavaş hareket etmesine bağlıyordu (Becker, 2010: 138). Bu duruma tepki olarak CONAIE Mart ayında tekrar sokak gösterileri düzenlemiş ve yirmi bin insanı organize ederek onları protesto yürüyüşünde bir araya getirmişti. Başta doğal kaynakların çıkarılmasını düzenleyecek yeni maddelere karşı gelmekle birlikte, yerli haklarının anayasada tanınması, çokuluslu devletin anayasada kabul edilmesi gibi taleplerini tekrar ve tekrar Correa ve komisyon üyeleriyle paylaşmak ve kabul ettirmek istemişlerdi. Öte yandan ise Correa'dan iki ay geçmesine rağmen bir yanıt alamamaları ve bu sürecin uzaması ona karşı açıkça cephe almalarına neden olmuştu (Hora, 2008). Aynı zamanda beyanlarında daha da ileri giderek Correa'yı ırkçı, otoriter ve anti demokratik bulduklarını ifade etmişlerdi (Becker, 2010: 139).

Yerliler yeni anayasada yer alacak tüm hakları iyi yaşam (buen vivir)'ı oluşturmak adına sadece kendileri için istemediklerini dile getiriyorlar ve tüm Ekvatorluların yararına olması gerektiğini de vurguluyorlardı. Bu kapsamda dile getirilen doğal kaynakların kullanımı tüm toplumun yararına olacaktı (Wray, 2009: 56). Aynı şekilde suyun kullanımı insani gerekliliklere tahsis edilmeli ve endüstrilere pay edilmeden gıda ve yiyecek egemenliğini garanti etmeliydi. Gıda egemenliğinden kasıt gıda güvenliğiydi. Yerlilerin toprağa dayalı etik anlayışında yiyecek ve gıda market ekonomisinde satılmaz ya da diğer bir deyişle endüstri için ürün haline getirilemezdi

(Nammour, 2015). Yine neo liberal ekonomik model ve üretimleri ayrıcalıklı kesimler haricinde herkes için eşitsizliğe neden olmuştu ve yeni ekonomik modelde küçük ve orta ölçekli üreticiler büyük şirketlerin yerlerini almalıydı (Becker, 2010: 139).

Anayasa yazma süreci böyle uzasa, ertelense de ve az önce bahsi geçen konularda süren tartışmalara rağmen maddeleri oluşmaya başlamıştı. Yerlilerin de uzun yıllardır talep ettiği bazı istekler onlara kazanım olarak dönmeye başlamıştı. Kolektif haklar, kültürel haklar, politik haklar, ekonomik haklar, ekolojik haklar gibi çeşitli hak taleplerinden ve bazı kazanımlardan burada kısaca değinmek gerekir. 1998 Anayasası'nda Ekvator devletini “çokkültürlü” ve “çoketnikli” kabul ettiren anayasa maddesi bu seferki 2008 Anayasası'nda daha da ileri götürülerek, birinci maddesinde “çokuluslu (*plurinacional*)” tanımını almayı başarmıştır. “Çokuluslu” yapıya kavuşan Ekvator, Anayasa'nın ilk maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır: “Ekvador adalet ve haklara dayalı, sosyal, demokratik, egemen, bağımsız, üniter, çok kültürlü, çok uluslu ve seküler bir anayasal devlettir”.¹⁷

Plurinacional terimi ile ifade edilen “Çokuluslu” devlet tanımının yerliler için neden bu kadar önemli olduğunu toplumlarının kültürel çeşitliliklerinin politik ve hukuki açıdan tanınacak olmasından yola çıkmaktadırlar. Tezde yukarıda değinildiği üzere devletin *plurinacional* yapıya kavuşması devletin kurumlarından ve sosyal yapıdan dışlanan yerliler için bu dönemleri geride bırakıp, geleceğe doğru varlıklarını anayasal düzlemde kabul ederek kolonyal sistemi dekolonize edici büyük bir adım olmuştur. Buradan yola çıkarak denilmektedir ki; tüm kaynakların eşitsiz kontrolünü ve politik temsiliyetini barındıran Hispanik ulus yapısı, çok uluslu modele evrilerek yerlilerin haklarına kavuşmasının önünü açacak ve eşitliği kuracaktır (Ushigua & Viatori, 2007: 16-17).

Diğer önemli kazanımlardan birisi de yerlilerin kendi ana dillerini yeni anayasada kabul ettirmiş olmalarıdır. Correa ve diğer muhaliflerin itirazlarına rağmen *Quichua* (diğer adıyla *Kichwa*) ve Shuar resmi dil olan İspanyolca'yla birlikte kültürlerarası ilişkilerde resmi dil olarak kabul edilmiş ve geriye kalan diğer yerli dilleri de yerlilerin yaşadığı yerlerde onların yasalarına göre resmi kullanımı kabul edilmiştir (Mijeski & Beck, 2011: 122). Anayasa yapım sürecinde yerlilerin Correa'yı ırkçılıkla

¹⁷ 2008 Ekvator Anayasası Madde 1.

itham etmesinde *Kichwa* dilini öğrenmiş bir başkan olmasına rağmen bu gibi dillerin anayasada kabulüne yönelik yaptığı itirazın ve İngilizce'yi *Kichwa* öğreniminden daha faydalı bulduğunu dile getirmesinin etkili olduğu ileri sürülebilir (Becker, 2010: 147).

Yerlilerin uzun yıllar mücadelesi içerisinde diğer bir önemli kazanım ise doğanın hakkı üzerine olmuştur. Tezin sonraki iki bölümünde detaylı değinileceğinden dolayı kısaca söylemek gerekirse 2008'de kabul edilen bu yeni anayasa ile yerlilere doğal kaynakları, doğayı ve çevrelerini koruma mücadelesinde güç verecek doğanın haklarına saygı duyan bir maddede kabul edilmişti.¹⁸ Böylece Ekvator dünyada doğanın haklarını tanıyan ilk ülke olmuştur.

Yeni anayasanın nihayet son taslağına gelindiğinde artık anayasayı onaylama ve yürürlüğe koyma süreci başladı. Yeni anayasada 444 madde kabul edildi. Anayasa Meclisinde bulunan 130 delegeden 94'ü yeni metni onayladı. Onaylayanlar arasında Pachakutik vekilleri de bulunuyordu. Bu yeni metne ret oyu veren 32 kişi varken 6 delege de çekimser kalmıştı. Bu yazım süreci ve sonucu yerlilerin sosyal hareket olarak etkinliğini koruduğunu ve onların yönetime ya da meclise hazırlayarak kendi ajandalarını geliştirmelerinde tecrübe kazandırdığı düşüncesine yol açmıştı (Becker, 2010: 152).

Hazırlanan yeni anayasanın halk referandumuna sunulmasından önce yerliler arasında tereddütler vardı. Bazıları bu anayasayı ileri doğru bir adım olarak görürken bazıları da büyük ölçekli yer altı kaynakların çıkarımını teşvik edici maddeleri gibi bazı unsurları içerdiğinden gerileme olarak görmekteydi. FENOCIN (köylüler ve siyahların da olduğu yerli örgütü) ve FEINE (Evanjelik yerlilerinin örgütü) örgütlerinin meclisin çalışmalarını bitirir bitirmez açıkladıkları destekten sonra Correa'ya referandumda bir destek vaadi de Ecuaranari (*Kuichwa* yerlileri örgütü) tarafından gelmiş ama bunun bir açık çek olmadığı da belirtilmişti (Becker, 2010: 155).

Yerli örgütleri arasında referandumda destek konusunda son kararı almayan bir tek CONAIE örgütü kalmıştı. CONAIE de diğerlerinden farklı olmayarak destek kararı alıyordu. Onlara göre bu anayasayı desteklemek "tüm eski devlet yapılarını gömmek, ülkeyi şimdiye kadar yok eden adaletsiz ve insani olmayan neoliberal ve neokolonyal

¹⁸ 2008 Ekvator Anayasası Madde 71: Hayatın gerçekleştirildiği ve yeniden üretildiği yer olan doğa ya da *pachamama*, varlığıyla ayrılmaz bir saygı hakkına ve yapısı, işlevleri, evrimsel süreçleri ve hayati döngülerinin bakımı ve yenilenmesi hakkına sahiptir.

yapıları dağıtmak” için önemliydi. Aynı zamanda CONAIE de doğal kaynak projeleri, onların kullanımları, doğanın kendisi gibi unsurlara şerh düşerek bu desteğin Correa’nın politik sürecini destekleme anlamına gelmeyeceğini sadece Anayasa’nın sürecinin desteklendiği noktaya işaret etmişlerdi (CONAIE C. d., 2008).

Anayasa Meclisi tarafınca hazırlanmış Yeni Anayasa’nın onaylanması adına halka sunulan ve “evet” - “hayır” seçeneklerinin olduğu 28 Eylül 2008 Referandumu’nda Devlet Başkanı Correa anayasa lehine verilen oyların üçte ikisiyle ezici bir zafer elde etmiştir. Anayasanın halk tarafından aldığı bu yüksek onayla birlikte anayasa “bugünden yazılan ve yarını düşünen kolektif bir proje olarak” lanse edilmiştir. Bununla birlikte başta yerliler olmak üzere marjinalleştirilmiş ve dışlanmış kitlelerin mücadelesi ve katılımıyla yeni anayasasına kavuşmuş bu çokuluslu devletin bundan sonra yeni ilkeler ışığında inşa sürecine girmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Becker, 2010: 158-160).

2.5. RAFAEL CORREA’NIN İKİNCİ DEVLET BAŞKANLIĞI SEÇİM ZAFERİ - 2009

26 Nisan 2009 Başkanlık seçimlerinde Correa oyların yüzde 52’sini alarak bir kez daha Ekvator’un devlet başkanı makamını kazandı. Artık Ekvator politik istikrar dönemine giriyordu. En yakın rakiplerinden Gutiérrez yüzde 28, Noboa ise yüzde 11 oy aldı. Correa’nın bu zaferi Ekvator tarihinde 1979’da sivil yönetime tekrar dönüldüğünden beri ilk kez ikinci tur seçimlerine kalmadan direk bir adayın yeter oy aldığı seçim oldu. İkinci tura kalmamak için bir adayın ya yüzde elliden fazla oy alması gerekiyordu ya da en yakın rakibinin puanını en az yüzde on ile geçip genel oyda da en az yüzde kırk alması yeterli oluyordu (Becker, 2010: 169).

Yerliler açısından bu seçime bakacak olursak 2006’daki Macas’ın adaylığında yaşadıkları hayal kırıklığından ötürü herhangi bir başkan adayını desteklemeyeceklerini belirtiyorlardı. CONAIE ve Ecuvarunari Pachakutik bayrağı altında yerel ve kongre adaylarına odaklanmayı tercih etmişlerdi. Bu stratejileri ulusal mecliste sadece dört temsilciyle kalmalarına neden olmuştu ancak uzmanlara göre yine de daha fazla bir kazanım elde etmeleri olası değildi. Bununla birlikte Correa’ya destek vermemeleri onun partisinin Kongre’de çoğunluğu elde etmesinin de muhtemelen önüne geçtiği yorumlarına neden oldu (Becker, 2010: 172).

Yerlilerin ve onların sosyal hareketlerinin başkanlık ya da ulusal meclis gibi üst düzey seçimlerde neden etkili olamadıklarına dair bir takım yorumlar yapılmaktadır. Bu yorumlardan birisi yerlilerin federasyonel kolektif örgütlenmelerine rağmen oylamada bireysel davranabildikleri üzerinedir. Diğer bir yorum ise yerlilerin seçimler için çıkardıkları yeni elitler ya da liderlerin yerli toplumlarından kopuk hareket ettikleri üzerinedir. Böylece liderlik ve hareket tabanları arasında bağlantısızlık seçim sonuçlarına da yansıyor yorumu yapılmaktadır (Becker, 2010: 173) (Lucero, 2006: 34-48).

Başta yerliler olmak üzere sol örgütler de hala Correa'nın çelişkili yönetim şeklini sürdürdüğünü düşünüyorlardı. Onun yönetiminde özelleştirilmiş birçok şirketin tekrar kamulaştırılması, dış borçları ödemeyi reddetmesi, çok uluslu devleti onaylaması ve “*buen vivir*” gibi kazanımlara rağmen çelişki, onun da madencilik endüstrilerini ve diğer kaynak çıkaran özel girişimcilere alan açmayı sürdüren politikasında görülüyordu.

Sonuç olarak yerliler Correa ve hükümetinin de yer altı kaynaklarını çıkartacak girişimlerde bulunmaya devam edecek olması nedeniyle bundan sonraki süreç içerisinde Correa hükümetiyle de net bir yakınlık kurmaktan imtina edecektir. Bundan sonraki bölümlerde bu mücadelenin detaylarına daha fazla değineceğiz ama şimdi kısaca aktörlerin pozisyonunu görmek meseleyi daha anlaşılır kılacaktır. Correa ve hükümeti doğal kaynakları milli yarara yönelik çıkartacak ve gelir elde edecek *extractivismo* pozisyonu almaktadır. Yerliler ise insan haklarını ve en önemlisi doğanın hakkını ve kendisini suiistimal eden ve yer altı kaynaklarına dayalı ekonomik büyümeyi hedefleyen *extractivismo* pozisyonuna karşılık olarak doğayı ve kaynaklarını ekolojizmin değerlerine uygun olarak bütüncül bir doğa müdafaası pozisyonuyla mücadeleye katılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BUEN VIVIR VE YERLİLERİN DOĞA İÇİN MÜCADELESİ

Buen Vivir (İyi Yaşam), 1990'lı yıllardaki ayaklanmalarla birlikte yerlilerin tam anlamıyla iyi bir yaşama ulaşmak için oluşturdukları haklar ideasıdır. 2008 Ekvator Anayasası'nda yer alması sadece yerliler için değil bütün Ekvator halkları için ne denli önemli olduğunu göstermiştir. *Buen Vivir'in* ne tür biçimleri olduğuna dair ya da nasıl formüle edileceğine dair görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler arasında; neoliberal kalkınmanın alternatifi mi, kalkınmaya alternatif mi yoksa anti-kapitalist ya da sosyalist bir tasavvuru mu olduğuna dair farklı görüşler mevcuttur.

Buen Vivir'in diğer tüm haklar bütününden ziyade doğa üzerine savunduğu haklara odaklanmak bu tez ve bölüm için önemlidir. Yerlilerin bütüncül bir doğa tasavvuruna kaynaklık yapan ekolojik değerleri de içinde barındıran ve onu da aşan kaliteli yaşam arzusunu savunur. Yerlilerin perspektifiyle bütüncül bir dönüşüm ancak *Buen Vivir* ile mümkündür ve eko-merkezci anlayış yerleştirilmeden de *Buen Vivir'e* ulaşmak mümkün görünmemektedir.

3.1. BUEN VIVIR: TEMEL UNSURLARI

"*Buen Vivir*", 20. Yüzyılın geç dönemleriyle birlikte ortaya çıkan ve Güney Amerika'nın And bölgelerindeki yerlilerin fikirlerini ve pratiklerini işaret eden İspanyolca bir terimdir. Ekvator yerlileri için "*Buen Vivir*" iken, Bolivya yerlileri için "*Vivir Bien*" adıyla kullanılır. Ekvator yerli halklarından biri olan *Kichwalar* için ise kendi dilleri *Quechua*'da "*Sumak Kawsay*" kullanımını tercih ederler.

"İyi Yaşam" olarak çevirebileceğimiz *Buen Vivir*, yerlilerin ontolojilerini ve epistemolojilerini yansıtan dünya görüşlerine verdikleri isim olarak dile getirilir. Doğa ve insan ve diğer yaşayanlar arasındaki toplumsallık ve ilişkisellik prensiplerine dayanan yerlilerin atalarından miras aldıkları sosyal örgütlenmeleri formüle ettiği haklar bütünüdür (Merino, 2012: 15).

Buen Vivir kavramı Latin Amerika yerlilerinin beş yüz yıldan fazladır süren hor görülmeleri, dışlanmaları ve hem kültürel hem de maddi yıkıma uğramaları nedeniyle kaybettikleri yaşamlarını ve deneyimlerini geri kazanma fikri ve pratiği olarak görülüyordu. Onlara göre İspanyolların onların topraklarını işgale geldiklerinde karşılaştıkları şey, kendilerini tek bir elementle eşleştirdikleri "yaşamdı" (Houtart, 2011:

58). Bu anlamda bu kavram ile insanlar kendi hayatlarını diğerlerinin merhametine bırakmadan hakkıyla tekrar kurabileceklerini arzu ediyorlardı (Houtart, 2011: 59).

Buen Vivir birçok tanıma sahip ve içerisinde birçok anlamlara gelebilecek geniş odak noktalarının olduğu bir kavramdır. İhtiyaçların karşılanması, kaliteli bir yaşam elde etmek, sevmek ve sevilmek, doğayla barış ve uyum içinde yaşama ve hatta insanca ölüm anlamını da kapsayan tanımlamalar bütünüdür (Manosalvas, 2014: 109). Yerlilerin liderlerinden Macas'ın da deyişiyle *Sumak Kawsay* "hayattır ve hayatta var olmadır", onda "doyuma ulaşmak"tır. Pasif değil daima dinamik bir yapıdır. Yaşamı hem materyal hem de ruhsal anlamda tatmaktır. Doğada ve toplumun dahili ve harici içinde eşitlik ve uyuma ulaşmaktır (Macas, 2014: 172).

Buen Vivir yerlilerin kendi "gelişim" modeline doğru önemli bir adım olan çok zengin içeriğe ve bu nedenle de kompleks bir yapıya sahiptir. Bu kompleks yapının içerisinde bir çok önemli temel unsurlar bulunmaktadır.

Toprağa dayalı topluluk, *Buen Vivir*' in merkezi unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Bu anlayışa göre insanoğlu doğanın bir parçasıdır ve insanın doğaya karşı tahakküm kurmasına izin vermeyen anlayış inşa edilmelidir. Yerlilerin bu anlayışta ifade ettikleri görüş İspanyolca'da La Madre Tierra (Toprak Ana) anlamına gelirken *Quechua* dilinde '*Pachamama*'¹⁹ terimiyle karşılık bulur. *Pacha*'yı yani yeryüzünü bütünüyle karşılıklı bağımlılık içerisinde kabul eder. Yaşamı sadece insan, hayvan ya da bitkiye indirgenemez. *Pacha*, doğa ve tüm canlılarla birlikte var olur. (Estermann, Crecimiento cancerígeno versus el vivir bien, 2012: 2).

Görüldüğü üzere ekolojik görüşün eko-merkezci anlayışının insanı ve insani olmayan dünyayı birlikte gördüğü ve dengeye oturttuğu pozisyon yerlilerin '*Pachamama*' kavramında gözlemlenmektedir. *Pachamama*'da da böylece doğa nesne olmaktan çıkarılmıştır. Bu nedenle üzerinde insanın tahakküm kurması kabul edilemez. *Pachamama* böylece karşılıklı bağımlılık içerisinde doğanın araçsallaştırılmasının önüne geçmektedir.

Çok kültürlülük ve dekolonizasyon da *Buen Vivir*'in merkez yapılarından birini oluşturmaktadır. *Buen Vivir* sadece yerli halklarla değil diğer tüm topluluklarla kültürler

¹⁹ İnsanlarla sürekli temas halinde olan doğa. <http://definicion.de/pachamama/>, 2016.

arası etkileşim halinde olmayı önemsiyor görünmektedir. And toplumlarının dünya görüşünde tüm dünyanın fiziksel ve metafizik olarak ilişkide olduğu için bu ilişkiselliğe vurgusu göze çarpmaktadır (Manosalvas, 2014: 113). Yerliler ayaklanmaları sırasında taleplerini dile getirirken devletin çok kültürlü, çok uluslu yönüne vurgu yaparak bunun anayasal güvence altına alınmasını istemişlerdir. Nitekim önce 1998 Anayasasında ‘çokkültürlülük’ kazanımı sağlanmış ve ardından daha da ileri gidilerek 2008 Anayasasında ‘çokulusluluk’ da kabul ettirilmiştir.

Diğer yandan Batı dünyasının ve düşüncesinin dayattığı homojen dünya görüşü ile kolonyal dönem ve modern dönemin yerlilerin tarihi, kültürleri, nüfusları, toplumsal ve ekonomik yaşantılarında açtıkları ve bıraktıkları olumsuz etkileri *Buen Vivir* dekolonize etmeyi hedeflemektedir. Önceki bölümde bahsi geçtiği üzere dekolonize etmeden sadece olumsuz etkileri silmek anlaşılmalıdır. Aynı zamanda dekolonize etmek yerlilerin atalarından aldıkları felsefe ve pratiklerle geleceği şekillendirmektir (Sailiata, 2015: 302). Bunun için de *Buen Vivir* izlenecek yöntemi ortaya koyar.

Bütünleşme ve dayanışma da *Buen Vivir*’ de önem arz etmektedir. Yerlilerde hem sonucu hem de sebebi olarak görebileceğimiz insan-insan, insan-doğa vb. bağımlılık ve birbirlerinde var olma ilişkisi bütünleşme ve dayanışmayı gerekli kılıyor görünmektedir. Bu durum nedeniyle *Buen Vivir* kavramı doğayla ve diğer tüm canlılarla karşılıklı dayanışmayı vurgular.

“Toplumun tüm üyeleri diğerleri ya da birbirleri için endişelidir. Temel olarak her şeye dikkat ediyor olmak ve bir nevi korumak ya da destek olmak gerekir. Dünyada yaşayan her kim olursa olsun diğerleriyle dünyayı paylaşıyordur: Çocuk ile dede, erkek ile kadın vb. Bu nedenle doğayla ve her şeyle tam bir uyum içinde hareket esastır ve birlikte yaşam için dayanışma ve birliktelik yerine getirilmelidir” (Puente R. , 2011: 360).

Görüldüğü üzere *Buen Vivir* ile yerliler, ekolojizmin ekolojik yurttaşlık gereği tüm insanlara doğayı ve birbirlerini düşünmelerini ve hatta gelecek nesilleri düşünmelerini sağlayacak eşitlik ve adilliği referans alan sorumluluk ilkesini, bütünleşme ve dayanışma kurgulamışlardır. Bütünleşme ve dayanışma ile tüm *pachamama* birbiri için endişelenmeli ve böylece sorumluluk almalıdırlar.

Hayatın bütünlüğü veya paylaşımı da diyebileceğimiz durum *Buen Vivir*’ in temel ilgi alanlarından birini oluşturmaktadır. Hayatta elde edilen maddi ürünlerin sadece nesnelere ibaret olmadığı onların aynı zamanda iyi bir yaşam için toplumun ve dahası

doğanın da hizmetine sunulması gerektiği ve paylaşılması gerektiği fikrine dayanmaktadır. İnsanlar hayatları boyunca sahip oldukları ya da inşa ettikleri maddi ve manevi şeyleri paylaşmadıkça hayatını iyi anlamda yaşama fırsatını da kaçıracaktır der bir anlamda *Buen Vivir* (Ramírez, 2011). Hayatı ve dahası ölümü birlikte paylaşma doğadaki tüm varlıkların ve insanoğlunun aynı yaşamda var olmasından gelmektedir ve insan olmanın gerektirdiği mutlulukları, üzüntüleri paylaşırlar ve kültür, din, felsefe, dil, politika, çevre ve biyo çeşitlilik gibi birçok alan vasıtasıyla ilişki halinde olurlar (Pacari, 2008: 130).

Eşitlik ve uyum arama çabası da en temel unsurlardan birini oluşturmaktadır *Buen Vivir*'de. Tam anlamıyla bir dengeyi arar ve savunur. Sadece insanlar arasında değil, aynı zamanda doğayla da, maddi ve manevi olgularda da farklı kültürler, kimlikler ve sayısını daha artırabileceğimiz faktörlerden bir uyum ve eşitlik çıkarma peşindedir. İnsanı değil de tüm yeryüzünü dahası evreni merkeze alan bu yaklaşım evrensel bir eşitliği varsayar. Eşitlik ve dengeye ulaşmak da doğrusal bir çizgi de ilerleyemez ancak döngüsel ve aktif bir süreç takip edilerek kendini aramalıdır fikri kabul edilir. Bu anlamda insan hakları aynı zamanda yeryüzünün de haklarını tamamlamalıdır (Estermann, 2013: 8).

3.2. BUEN VIVIR'E YÖNELİK FARKLI GÖRÜŞLER

Buen Vivir için çeşitli farklı görüşler mevcuttur. Kalkınma ile ilişkisine bakılarak kalkınmanın alternatifi mi yoksa kalkınmaya alternatif mi olduğu tartışmaları vardır. Diğer yandan içerdiği unsurlar ve Ekvator/Bolivya gibi ülkelerin anayasalarına bakılarak anti-kapitalist mi yoksa sosyalist mi olduğu görüşleri de ortaya atılmıştır. Görüşlerini dile getiren birçok entelektüel, akademisyen, aktivist arasında Ekvator yerli liderlerinden biri olan Nina Pacari, Ekvatorlu ekonomist Alberto Acosta, sosyal ekolojist Eduardo Gudynas isimleri gösterilebilir.

3.2.1. Kalkınmanın Alternatifi ya/ya da Kalkınmaya Alternatifi

Buen Vivir kavramının önemli tartışma noktalarından birisini onun kalkınmaya alternatif mi olduğu yoksa kalkınmanın alternatifi mi olduğu sorusu oluşturmaktadır. Sadece kolonyal dönem sömürü politikaları değil sonrasında endüstrinin gelişimi ve onunla birlikte gelen son dönemin neo liberal kalkınma modeli kıtanın ve pek tabi Ekvator'un ve halklarının sancılı dönemler geçirmesine neden olmuştur.

Yerlilerin “*Buen Vivir*” gibi kalkınmaya alternatif olabilecek ya da yerini alabileceği yeni bir kavram, model, yöntem kurarken karşısında neoliberal kalkınma modelinin getirdiği hüsrana onlar açısından atlanılmaması gereken en önemli süreçti. Beş yüzyıldan fazla süren yıkım dönemi on dokuzuncu yüzyıldan itibaren sanayi endüstrisinin gelişmesiyle birlikte endüstrileşmiş ve gelişmiş refah devletlerine doğru yaşanan ve günümüze değin süren dönemde Ekvator’u geri kalmışlık sorunu yaşayan ülkeler arasında bırakmıştı. Bu kapsamda işaret edilen şey yirminci yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte ortaya çıkan neoliberal modelin endüstrileşmemiş ülkelere bir kalkınma getirmediği sadece krizlere cevap veren ekonomik liberalizmin ilkeleriyle birleştirilmiş bir para doktrin olduğu olgusuydu (Manosalvas, 2014: 105).

Buradan hareketle *Buen Vivir*’in kalkınmayla ilişkisini kuran her iki görüşün de öncelikle ekonomik kalkınmanın eşitsizlikçi yapısını, refahı azın eline veren anlayışı ve doğanın yıkımına neden olmasını eleştirdiği ortak unsurların olduğunu bilmek gerekir. Ortak yanlar ve eleştiriler olmasına rağmen bir kesim *Buen Vivir*’in bir alternatif olamayacağı ancak “kalkınmanın alternatifi”, bir diğer deyişle mevcut kalkınma modelini onaracak, düzeltecek ve geliştirecek model olarak yorumlamıştır.

Kalkınmanın alternatifi olarak yorumlayanlar genelde Ekvator anayasasını referans almışlar ve kalkınmayla ilişkisini vurgulamışlardır. Anayasanın 3. Maddesinin 5. Fırcasında denildiği üzere “devletin ezeli görevinin *buen vivir*’e erişebilmek için ulusal kalkınmayı planlamak, yoksulluğu yok etmek, sürdürülebilir gelişmeyi teşvik etmek, refahın ve kaynakların eşit dağıtımını teşvik etmektir” önemli bir nokta olarak dikkatlerini çekmiştir (Solón, 2014: 11).

Buen Vivir’e kalkınmanın alternatifi olarak bakanlar anayasadan aldıkları referansın yanı sıra bölümün ilerleyen sayfalarında da değinilecek olan “Ulusal Planlamalar”’a da bakmışlardır. Ulusal Planlama belgesini ekonomik gelişme sürecindeki üretim kapasitesinin geliştirilmesini kabul eden belge olarak ele almışlar ve büyümenin ayrı bir konu olamayacağı ancak büyümenin kalkınmaya endeksli olduğunu vurgulamaları bu anlamda önem kazanmaktadır. Aynı zamanda programın içerisindeki kalkınmada devletin rolünün genişliğini ortaya koyması, endüstrileşmenin artırılması, ham madde ihracatına bağımlılığın azaltılması gibi unsurlar da önemli olgular olarak değerlendirilmiştir (Solón, 2014: 11).

Yine Ekvator'un Ulusal Plan'ına dayandırılarak *Buen Vivir*'in bir kalkınmaya alternatif olmadığı sadece kalkınmanın ekonomik büyüme kavramına indirgenmediği onun aynı zamanda toplumu da kapsayan alternatifler sunduğu yaklaşımı vurgulanmıştır. Çünkü yeni devlet bu planlamalarda yeni toplumu önceki dönemlerde kalan güç ilişkileri ve yapılarını bozarak kuracaktı (Solón, 2014: 12).

Sonuç olarak *buen vivir*'i kalkınmanın alternatifi olarak benimseyen görüş, Ekvator'un 2008 anayasasından ve ulusal planlamalardan alınan referanslarla benimsenmiştir. Bu görüşte *buen vivir* neoliberalizmin kalkınma ve gelişme modeline karşı alternatifler arasından opsiyonlar oluşturmayı hedeflemiştir. İnsan ve doğa haklarını da eşitlemeye çalışan bir gelişim modeli amaçlamıştır (Manosalvas, 2014: 111). Günümüz gelişim modeline karşı eleştiri getiren ve doğayla birlikte tüm insanların da dahil olduğu kaliteli bir yaşam üretme çağrısı olarak savunulmaktadır (Houtart, 2011: 61).

Buen Vivir kavramının kalkınmanın alternatifi olmadığı aslında onu aşarak kalkınmaya bir alternatif sunduğu görüşü de kendini görünür kılmayı başarmıştır. Bu görüşte geçerli olan iddia kalkınmanın kesinlikle arzulanmadığı ve dahası onun dekolonize edilmesi gerektiği anlayışıdır. Bu sayede kendilerini sömürgeye alan devletler kalkınma adı altında taklit edilmeyecek ve sonucunda kendilerini özgürleştireceklerdir (Solón, 2014: 13). Ekvator yerlilerinin mevcut neo-liberal ve batı dünyasının kalkınma modelini reddettiğini bilmek, aldıkları pozisyon olarak bu görüşte olduklarını anlamayı kolaylaştırır.

Günümüz sosyo ekonomik durumunun eleştirisi ve diğer yandan kültürel, sosyal, ekonomik ve politik yeniden inşanın arzulanacağı bir alan olan *Buen Vivir*' de kötü yaşam koşulları üreten bu kötü üretim modeline sebep, Batı ontolojisinin ve onun tarihindeki teknolojik ve bilimsel çizgisindeki daima ilerleyen vizyonunda aranmaktadır. Yerlilere göre gelişimin bu insan merkezli vizyonu eko sisteme ve toplumlara yıkımdan başka bir şey getirmemiştir (Houtart, 2011: 63). Acosta'ya göre Avrupa ve Batı kaynaklı bu bilimsel ve teknolojik gelişmeler yerlilerin kendilerini doğadan acımasızca koparılmaya çalışıldıkları bir sürecin ürünleriydiler (Acosta, 2012: 90). Ekolojizmin de üzerini çizdiği gibi modern bilim ve teknoloji aracıyla sağlanan kalkınmanın sosyal ve doğal dünyada yarattığı hegemonya, yerliler için kalkınmaya alternatifin olumsuz eleştirisi olarak yorumlanabilir.

Buen Vivir'i kalkınmaya alternatif olarak görenler, kalkınmanın kimilerini geride bırakan kimilerini de ilerleten bir süreç olduğunu şu üç savla iddia etmekteydiler: Bunlardan ilk sözde gelişmiş ülkelerin kalkınması dünyayı krizlere sokuyordu ve bu durumda insanlık ve doğa kaosun içine çekiliyordu. İkinci olarak kalkınmanın mantığından kurtulmak için onu dekonolize etmek gerekiyordu. Bu hal ise yerliler ve diğer ilkel olarak sınıflandırılmış kültürlerin halklarından öğrenilenlerle mümkün olabilirdi. Üçüncü olarak da kalkınmanın tek yönlü çizgisi reddedilerek çok yönlü doğrultular ve dinamik döngüsel bir yapı gerekiyordu (Solón, 2014: 13).

Yerlilerin bütüncül, doğa ile uyum içinde, insan merkezli olmayan dünya görüşü, kalkınmacı görüşü maddi refah ve tüketime dayanan durdurulamaz bir ekonomik büyüme olarak görüyordu (Puente R., 2011: 350). Fosil yakıtların çıkarılması, enerji üretim ve tüketimini sağlayacak barajların, hidroelektrik santrallerinin yapılması gibi işler, hem yerlilerin kendi yaşadıkları alanları tehdit etmesi hem de doğanın insana hizmet aracı haline dönüştürülerek doğayı talan etmesi nedeniyle bütüncül bir mücadeleyle karşı çıkılması gereken meselelerdi.

Kalkınmaya alternatif olarak benimsenen bu görüşte zaten günümüz koşullarında süren maddi malların birikiminin bir gelecek sunmadığı fikri hakimdir. Bu nedenle *Buen Vivir*'in vizyonu geleneksel kalkınma modelini sorunsullaştırmakta ve eşitlik, sürdürülebilir ekolojik gibi nosyonlarla dönüşümü amaçlamaktadır (Acosta, 2010: 34).

Neoliberal ve Batı nosyonlu günümüz kalkınma modelini sorunsallaştıran *Buen Vivir* bu sınırsız büyüme modelinin kendisinin oluşturacağını iddia ettiği refahın adil ve eşit dağıtımını gerçekleştiremeyeceğini ve doğanın ve insanın bilgece ve bütüncül kullanımının da mümkün olmadığını belirtmektedir. *Buen Vivir*'in kalkınmaya alternatif görüşünü savunan bu ideale göre kozmik ve bütüncül dönüşüm *Buen Vivir* ile mümkündür (Estermann, 2012: 14).

Sonuç olarak sosyal ekolojist Gudynas'ın deyimıyla, "*buen vivir*, kalkınma hakkındaki fikirlerin derin bir değişimini ifade eder. Artık kalkınmanın yeni alternatiflerini aramaktan vazgeçilmelidir. Çünkü onlar gelişim sürecinin rasyonalitesini aynı şekilde korumaya devam eder: doğanın kullanımı ve insan bağıntısı" (Gudynas, 2011: 3).

3.2.2. Anti Kapitalist ya/ya da Sosyalist

Kalkınmayla ilişkili farklı iki görüş dışında *buen vivir*'in paradigmasının ne olduğuna dair üçüncü bir tartışma anti-kapitalist mi olduğu sorusu üzerinden yürütülmüştür. Bu görüşleri açıklamadan önce Ekvator 2013-2017 Ulusal Planlamasında kapitalizmin net bir şekilde eleştirildiğini bilmek gerekir. Dünyanın kapitalizm kaynaklı toplumun ve doğanın dahil olduğu ve kontrol dışı şekilde gelişen bir medeniyet kriziyle yüzleştiği açıkça ifade edilmiştir (Senplades, 2014: 12). Bununla birlikte *Vivir Bien: A Non-Capitalist Paradigm* adlı farklı yazarların katkıda bulunduğu kitapta da kısaca “*buen vivir*'in günümüzün hakim kapitalist mantığına karşı, kapitalist sonrası üretim ve tüketim biçimleriyle, sürdürülebilir ve sosyal bir ekonomiyle ve dayanışmayla şekillendirilmiş üretim yapılarıyla çoğulcu bir ekonomiye geçişi sağlayacağı” ifade edilmiştir (Farah H. & Vasapollo, 2011: 21). Bununla birlikte çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bolivyalı politikacı Álvaro García Linera, *buen vivir* kavramını kapitalizm perspektifinden yorumlamıştır. Linera bu yeni modeli geçici surette “And-Amazon Kapitalizmi” olarak isimlendirmiştir. Bu modelde güçlü bir devlet endüstriyel ekonomiyi düzenler, sermaye fazlasını kontrol eder ve onu kendilerini idare yönetmeleri için toplumlara transfer eder. And ve Amazon toplumlarına ait benzersiz bir ticari kalkınma modelidir (Linera, 2006).

Eduardo Gudynas Linera'nın görüşünü üretimin merkezi kontrolünün güçlü devlette olduğu iyi niyetli, hayırsever kapitalizm olarak nitelendirmiştir. Böyle bir modelde kaynakları ele geçirmek ve bunun sonucunda da onları çıkarmaya teşvik etmek vardır. Bu da sosyal ve çevresel büyük etkilere neden olur ki o da *buen vivir*'le uyumlu değildir (Gudynas, 2011: 239). Bolivyalı filozof ve sosyolog Raúl Prada için *buen vivir*, kalkınma ve moderniteye bağlı olarak anti-kapitalisttir (Solón, 2014: 16).

Ekvator'un resmi belgelerinde *buen vivir* kapitalizm karşıtı olarak kodlanmasına rağmen tam tersine ekonomist Alberto Acosta çeşitli istatistikler vererek aslında resmiyette anti-kapitalist paradigmayı geçerli kılmadığı belirtmiştir. Ona göre belli başlı ekonomik faaliyetler birkaç şirketin elindedir. Bunlar arasında: 2 şirket petrol pazarının yüzde 92'sini elinde tutmaktadır. Gıda piyasasının yüzde 62'si tek bir firmanın elindedir. Temizlik ürünleri piyasasının yüzde 76'lık kontrolünü iki firma yapmaktadır vs. Bunların

yanı sıra 2007-2011 arasında önceki 5 yıla göre iş grubu yüzde 50 civarında büyümüştür. Ona göre bu dönem de neoliberal bir dönemdir (Acosta, 2013).

Anti-kapitalist mi olduğu tartışmalarının yanı sıra diğer bir tartışma da *buen vivir*'in sosyalist bir paradigmaya mı sahip olduğu üzerine olmuştur. Ekvator ulusal planlamasında *buen vivir* doğrudan *El Socialismo del Buen Vivir* olarak yazılmıştır. Sosyalist olduğunu belirtmek için katılımcı demokrasiye vurgu yapılmıştır. Neoliberalizmin sadece üretim ilişkilerini elemek değil aynı zamanda vatandaşların anlayışının da bu yönde değiştirilmesi için adımlar atılması gerektiği vurgulanmıştır. Pazarı değil toplumu güçlendirmek hedef alınmıştır (Senplades, 2014). Resmi görüşü verdikten sonra kısaca kişiler üzerinden yapılan yorumlardan da bahsetmek gerekir.

Yerliler *buen vivir* kavramını sosyalist paradigma ile uyumlu bulmamaktadırlar. Gudynas'a göre yerliler sosyalizmin doğayı değer ve değişim yönü ile değerlendirdiği gerekçesiyle materyalist bulmaktadır. Sosyalizme böylece kapitalist ve kalkınmacı mantıkla hareket ettiği suçlamasını yönelterek *buen vivir*'in bu kapsam sosyalist paradigmasını kabul etmemektedirler (Houtart, 2011: 64). Simón Yampara adlı Bolivyalı sosyolog bir yerli daha da ileri giderek “ne sosyalist ne de kapitalist” olduklarını dile getirmiştir. Böylece yerliler sosyalist paradigmatı *buen vivir*'in de doğayla ilişkisi zayıf insan ihtiyaçlarına odaklı yapı getireceği inancına sahip olmuşlardır (Houtart, 2012: 216).

3.3. 2008 ANAYASASI'NDA VE ULUSAL PLANLAMA'DA BUEN VİVİR

3.3.1. 2008 Anayasası'nda *Buen Vivir*

Buen vivir'in anayasada yer alması bir anlamda yerlilerin arzuladığı ekolojik değerlerin inşası için yasal boyutta atılan bir adım olmuştur. Örneğin; “anayasa halkların sağlıklı bir çevre ve ekolojik olarak dengeli bir çevrede yaşama hakkını tanır ve *buen vivir*'i garanti eder”²⁰ ya da “ekosistemin bir parçası olan Amazondaki bölgelerin ve *buen vivir* ilkelerinin korunmasını garanti eder”.²¹

Ekvator Anayasası'nda 2008 yılında *Buen Vivir* hakları da diyebileceğimiz içerisinde beslenmeden sağlıklı çevre hakkına, su haklarından, iletişime, eğitimden,

²⁰ Ekvator 2008 Anayasası 14. Maddesi.

²¹ Ekvator 2008 Anayasası 250. Maddesi.

enerjiye kadar birçok haklar bütününe barındıran kavram formüle edilmiştir. Anayasanın içerisinde şeklen formüle ediliş şekli hiyerarşik değildir dolayısıyla diğer haklarla aynı korelasyon bütünlüğünde yazılmıştır (Gudynas & Acosta, 2011: 76).

Anayasada kalkınma ile birlikte aynı hiyerarşide iki farklı noktaları oluşturan *buen vivir* de bir düzenleme biçimi olarak “*Buen Vivir Rejimi*” ile adlandırılmıştır. Bununla birlikte *buen vivir*’i tek bir düzenleme olarak bırakmayıp “Kalkınma Rejimi”nde de *buen vivir*’e atıf net olarak yapılmıştır. “Kalkınma Rejimi politik, ekonomik, sosyokültürel ve çevre sistemlerinin dinamik, sürdürülebilir ve örgütlenmiş bir örgütü olarak *buen vivir*’in gerçekleşmesini garanti eder.”²²

Anayasanın yedinci başlığını oluşturan “*buen vivir* rejimi”, içermeler ile eşitlik ve biyoçeşitlilik ve doğal kaynaklar olmak üzere iki bölümü ayrılmıştır. İlk bölümü olan içermeler ile eşitlik, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, yaşam ve barınma, kültür, fizik kültür ve serbest zaman, sosyal iletişim, bilim, teknoloji, inovasyon ve ata ilimleri, risk yönetimi, nüfus ve beşeri hareketlilik, insan güvenliği ve son olarak da ulaşım kısımlarını içermektedir. İkinci bölüm olan doğal kaynaklar ise doğa ve çevre, biyoçeşitlilik, doğal miras ve eko sistemler, doğal kaynaklar, toprak, su ve son olarak biyosfer, kentsel ekoloji ve alternatif enerjiler kısımlarını içermektedir.

Buen Vivir’in Anayasadaki maddelerinde görüldüğü üzere yerlilerin sıklıkla kimliklerine vurgu yapmalarından da anlaşılacağı üzere *buen vivir* fikri yerlilerin geleneklerine ve atalarından kalma bilgileriyle bağlantılı vurgulamalar yapmaktadır. Aynı zamanda ekonomik kalkınmaya gösterilen ilgi de ne market ne de devlet endeksli olmuştur. Bu anlamda *buen vivir* dinamikleri ve üretimi market, devlet ve metalaştırılmamış toplum ilişkilerinde bulunmuştur (Gudynas & Acosta, 2011: 77).

Ekvator Anayasası’ndaki haklar toplamı olarak ele alınan *bien vivir*, hem hakların maddi çerçevesini çizmiş hem de yalnızca devlette değil aynı zamanda toplumda da bu hakların organizasyonu ve uygulanmasındaki açıklamaları kurmuştur. Böylece hiyerarşik düzenin üstüne çıkarak, daha fazla hakları kapsayan boyutlara ulaşmış görünmektedir (Gudynas & Acosta, 2011: 78).

²² Ekvator 2008 Anayasası 275. Maddesi

3.3.2. Ulusal Planlama’da Buen Vivir

El Plan Nacional para el Buen Vivir (PNBV) Ekvator’da Vatandaşların Devrimi de denen Rafael Correa hükümetinin yönetime gelmesine binaen arzulan devrimleri gerçekleştirmek üzere yapılmıştır. Bu anlamda aslında genel olarak yerlilerin doğa mücadelesini dışarı alırsak, yeni iktidarın da gerçekleştirmek istediği bir proje olmuştur. Eşitlik ve sosyal adalet, tanınma, değer kazanma, halkların diyalogu ve kültürleri, bilgelikleri ve yaşam biçimlerinin diyalogu arayışını hedefleyen *Buen Vivir*’in önünü açma derdindedir.²³

İlk ulusal planlama *Plan Nacional de Desarrollo 2007-2011* (Ulusal Kalkınma Planı – PND) adıyla 2006 seçim döneminde hükümetin programı olarak geçti. Bu ve bundan sonraki ulusal planlamalar Ekvator’un tarihindeki ilk kalkınma planları değildi ama Ekvator’un radikal değişimi için “Çünkü başka bir ülke mümkün” sloganı kullanılarak atılan ilk büyük adım olarak söyleniyordu. Çünkü daha önce hiçbir anayasada “kalkınma temasının” böylesine merkezi bir yer işgal ettiğinin görülmediği belirtiliyordu ve bu kalkınma planlamasını farklı kılan, halkın aksiyonunun bir öznesi olarak *Buen Vivir*’in sonuçlarının bu metne dahil olması ve daha ileri yorumla bir “*Buen Vivir* rejimi” olarak kurulması ötekilerinden ayıran etmendi (Manosalvas, 2014: 107-108).

(PND)’den bir yıl sonra ise 2008 Anayasası’nın onaylanması ve onda belirtildiği üzere “devlet, ülkenin kalkınmasını hakları ve anayasanın prensiplerini garanti altına alarak planlayacaktı”²⁴. Böylece anayasa yeni bir plan olarak PNBV’nin ilanını sağlamış oluyordu. Böylece PNBV, *Buen Vivir*’in vizyonunu ortaya koyarak hakların, özgürlüklerin alanlarını genişletecek ve insanların, yerlilerin, toplumların kabiliyetlerini ortaya çıkaracak ve farklılıkların tanınmasını garanti edecek somut planlamaydı (Guandinango Vinueza, 2013: 78).

PNBV üç genel boyut içerisinde ele alınmıştır. Bizim tezde işlediğimiz çevre ve doğanın yanı sıra ekonomik ve sosyal ve kültürel boyutları bulunmaktadır. Çevresel boyutta daha önce de vurgulanan insan ve doğa arasındaki bağımlılık ve ilişkisel durum

²³ Buen Vivir. Versiones del Plan Nacional. *Gobierno Nacional de la Republica del Ecuador*. <http://www.buenvivir.gob.ec/versiones-plan-nacional;jsessionid=71CD36583DDBCA4B62EF8E377803B99C#tabs2>, 2016.

²⁴ 2008 Anayasası Madde 275.

nedeniyle çevresel alan (doğa, toprak, doğal kaynaklar) yaşamın yeniden üretildiği yer olarak kabul edilmiştir (Guandinango Vinueza, 2013: 79).

PNBV'nin adil ve ortak bir muhtemel gelecek inşa edebilmek amacıyla demokratik özgürlüklerin de eklenmesiyle *Buen Vivir*'i uygulamadan somutlaştıracak unsurları kısaca şunlar olmuştur:

- Demokratik devlet ile halk iktidarının inşasını pekiştirmek,
- Çeşitlilik içinde bölgesel ve sosyal uyumu, eşitliği desteklemek,
- Halkın yaşam kalitesini geliştirmek,
- Vatandaşlığın potansiyellerini ve kapasitelerini geliştirmek,
- Ulusal çeşitliliği, kültürler aralığı ve ulusal kimliği güçlendirmek ve ortak buluşma alanları kurmak,
- İnsan haklarına kati saygı suretinde, kapsamlı güvenliği güçlendirmek ve adaletin dönüşümü pekiştirmek,
- Doğa haklarını garanti etmek ve bölgesel ve küresel çevre sürekliliğini teşvik etmek
- Sürdürülebilir sosyal ekonomik sistemi ve birliği pekiştirmek
- Her şekliyle insana yakışır iş garantisi sağlamak
- Üretim matrisinin dönüşümünü desteklemek
- Endüstriyel ve teknolojik dönüşüm için tüm stratejik sektörlerin verimliliğini ve egemenliğini sağlamak
- Egemenliği ve barışı garanti etmek ve Latin Amerika entegrasyonunu ve dünyadaki stratejik eklenmeyi derinleştirmek (Senplades, 2014).

Ekvator'un dünyanın en büyük doğal kaynaklara sahip olması da onun ekonomisinin doğadan bağımsız düşünülemediği anlamına geliyordu. Bu nedenle Correa hükümetine göre çevresel kamu politikası doğanın korunması, değerlendirilmesi ve doğal mirasın sürdürülebilir kullanılmasını zorluyordu (PAIS, 2012: 223). Bu nokta yerliler ile Correa'nın ayrıldığı nokta oluyordu çünkü yerliler doğanın bütüncül bir şekilde muhafaza edilmesini savunurken mevcut devlet iktidarı çevresel riskleri minimize ederek kullanılmasından yanaydı.

İktidarın yürürlüğe koyduğu PNBV ile yedinci temel unsur olan doğa haklarını garanti eden politikalar ve uygulamalar şunları kapsayacaktı: Doğa haklarının tatbik

edilebilirliğini, geçerliliğini ve tanıtımını sağlamak. Doğa mirasını ve onun biyoçeşitlilik alanlarına onun lehine adil ve eşit şekilde girişle sürdürülebilir şekilde bilmek, korumak, değerlendirmek. Ormanların sürdürülebilir idaresini konsolide etmek. Başlıca ihracat üretimine alternatif olarak biyobilgi üretimini zorlamak. İnsanların, diğer canlıların ve doğanın sağlığına dikkat ederek biyo güvenliği garanti altına almak. Çevre kirliliğinin önlenmesinin bir ölçütü olarak yenilenebilir enerjinin artan katılımını ve verimliliğini teşvik etmek. Yasuní - ITT Girişiminin²⁵ konsolidasyonunu teşvik etmek. İnsanların, diğer canlıların ve doğanın sağlığına dikkat ederek biyo güvenliği garanti altına almak (Senplades, 2014: 69-70). Hedefler ise şunları kapsayacaktı: Biyo-kapasiteyi küresel kişi başı olan 2,50 hektara çıkarmak. Koruma ve çevre yönetimi altındaki anakaranın oranını yaklaşık yüzde 40lara çıkarmak. Koruma ve çevre yönetimi altındaki deniz ve karasal kıyı topraklarını alanını 817 bin hektara çıkarmak. Birikmiş orman restorasyonu alanını 500 bine çıkarmak. Atıkları sınıflandıran hane yüzdelerinin oranını organiklere yüzde 25 ve organik olmayanlara yüzde 32 doğru artırmak (Senplades, 2014: 70).

3.4. YERLİLER İLE DEVLET İKTİDARI ARASINDAKİ DOĞA ÜZERİNDE MÜCADELE

Önceki bölümlerde, Ekvator yerlilerinin 1990'larda başlayan ayaklanmalarından ve elde ettiği bazı önemli kazanımlardan bahsettik. Genel anlamda Ekvator'un, başta yerlilerin çabasıyla olmak üzere diğer tüm kesimlerin kaliteli bir yaşama kavuşmalarında *buen vivir*'in ne anlama geldiğini, bu çerçevede doğaya tanınan hakları, anayasa ile bunun ulusal planlamada nasıl somutlaştırıldığını gördük. Bu bölümde ise, eko-merkezci doğa hakkı üzerinden, yerliler ve Correa hükümeti arasındaki mücadelede alınan pozisyonlar ve bu mücadelenin somutlaştığı, gerçekleştiği bazı vakalar ele alınacak.

Bu mücadelenin aktörlerinin aldıkları pozisyonu burada kısaca özetlemek gerekir. *Buen Vivir* kavramının uygulanmasının önemli bir boyutu olan doğa ve doğal kaynaklar üzerindeki birbiriyle çatışan yorumlar yerliler ve devlet tarafından gelmektedir. Devletin benimsediği yaklaşım "*extractivismo*", temel olarak doğal kaynakların *buen*

²⁵ Bu girişim Ekvator Amazonlarının Yasuní Ulusal Parkı'ndaki Ishpingo-Tambococha-Tiputini petrol alanlarındaki petrolerin çıkarılmayacağını öngörmektedir. 2007 yılından Ekvator Devlet Başkanı tarafından duyurulmuştur. BM çatısı altında uluslararası toplum da oradaki mevcut yüzde 20'lik petrol varlığının gelirlerini karşılamayı vaat etmiştir. Correa 2013 yılında verilen vaatlerin tutulmaması nedeniyle girişimi iptal etmiştir.

vivir hedefine ulaşılabilmesi amacıyla araç olarak kullanılması iddiasına dayanmaktadır. Diğer yandan yerlilerin pozisyonunu doğayı ve bölgelerini “savunma” olarak aldıklarını görmekteyiz. Yerlilerin “savunma” perspektifi de ekolojiyi ve iyi bir yaşam için her türlü ihtiyaçlarını giderdikleri yaşam alanlarını korumaya odaklanan anlayışı yansıtmaktadır. Son kısımda bahsedileceği üzere *Yasuni ITT* ve bazı petrol bloklarının satışa çıkarılması üzerinden bu pozisyonlar ve mücadele alanları daha ayrıntılı incelenecek.

3.4.1. Doğa Haklarının İddiası ve Doğanın Özne Hakkı

Yerliler *La Madre Tierra* (Toprak Ana)’ya kendi yaşam alanlarını kurdukları ve tüm yaşamsal ihtiyaçlarının karşılandığı alan olması nedeniyle çok büyük bir önem atfetmektedir. Yerliler onun da kendi biyo-kapasitesini koruması ve yenileyebilmesi için hakları olduğunu iddia etmektedirler (Houtart, 2011: 68). Önceden bahsettiğimiz üzere *Pachamama* görüşü bu durumu iyi açıklar. Toprakla maddi etkileşimden ziyade kurulan ruhsal manadır. Toplumun diğer üyeleriyle özgürce etkileşimde olunan yaşam alanıdır. Atalarına kadar, onların ruhlarına kadar hayatlarını ve kaderlerini dayandırdıkları savunulması ve korunması gereken maddi toprak parçasından öte anlamlar ifade etmektedir (Altman, 2013: 286).

Ekolojizmin değerleri *buen vivir* ideasının doğa değeriyle örtüşmüştür. Biri olmadan bir diğerinin olması olası görünmemektedir. Bu nedenle bütüncül ve özne doğa hakkını incelemek gerekir. Doğada var olan hayat ve onu da aşarak bilincin de dahil olduğu yaşam kaynağı bu nedenle insan ve doğa arasında kutsal bir ilişki kurulması gerektiği fikrine yol açmaktadır ve buradan yola çıkarak tezde önceki bölümde de bahsettiğimiz üzere Ulusal Planlama (PNBV)’de ve Anayasa’da *La Tierra*’nın yaşamı gerçekleştirdiği ve yeniden ürettiği alan olması işlenmiştir (Senplades, 2014: 69).

Doğanın hakkının iki tane boyutu olduğu vurgulanmaktadır. Birincisi, *la Madre Tierra*’yı hakların öznesi boyutuyla düşünmek ve bu derecelendirmeyi doğanın birçok gücüne ve unsuruna bağlamak. Bu bağıntıyı da insani düşünme sembolüyle ilişkilendirmişlerdir. İkincisi ise *Tierra*’nın yeniden üretim kapasitesinin korunması gerekliliğine ve analitik düşünmenin benimsenmesine dayandırılmaktadır. Analitik düşünceyle hareket ederek insan yaşamının aynısının doğanın yaşamında da mevcut olduğu çıkarımı yapılmaktadır. Bu iki konseptten yola çıkarak “haklar” adlandırılması metaforik bir anlamla kullanılmıştır (Houtart, 2011: 68). Ekolojik hareketin eko-merkezci

değerinin doğaya attığı kendinde içkin olma özelliği bu ikinci görüşte desteklenmektedir.

Doğanın Latin Amerika’da nasıl konumlandırıldığına ve ne yönde dönüştüğüne dair Luis Vitale (1983) beş tane evre çizmiştir. İnsandan öncesi olan ilk evreden sonra ikinci evrede ilk yerleşimlerle birlikte insanların doğayla ilk entegrasyonu adı verilen dönemdir. Üçüncü dönem Maya, Aztek ve İnka Medeniyetlerine kadar ulaşan devreyi kapsayan ve Latin Amerika ekosisteminin değişmeye başladığı dönem. Dördüncü ve beşinci evreler ise yerlilerin şikayetlerinin temel kaynağını oluşturan evrelere denk gelmiştir. Dördüncü evreyi İspanyol sömürgeciliğinden başlatıp endüstrileşmeye vardığı bu dönem Latin Amerika ekosistemlerinin bozulmaya başladığı zamana denk gelir. Son dönem ise günümüz dönemine vurgu yapılarak kentsel sanayi toplumu ve ekolojik krizi adını verdiği yıkımın en fazla yaşandığı zamanlardır (Vitale, 1983: 16).

Ekolojik hareket ve ekolojizmin 1960’larda itibaren doğuşunda eleştirilerinin odak noktasına oturttuğu modern kapitalist ve endüstri toplumunun doğaya yönelik yaptığı tahribata eleştiriden öncesinde bahsetmiştik. Mevcut kapitalist ekonomik modelin ve modern dönemin doğrudan doğanın düşmanı olduğu ve doğayı birikimin bakış açısından gereksiz ihtiyaçları karşılamak amacıyla maden çıkarma ve işleme unsuruna dönüştürdüğü ekolojistler ve yerliler tarafından sürekli vurgulanmaktadır (Ramírez Vélez, 2012: 22). İşte şimdi görüleceği üzere doğaya verilen öznel hakkın önemi bu açıdan okunacaktır.

Ekvator anayasası “doğayı, yasanın ve anayasanın tanıdığı hakların öznesi” olarak görmüştür.²⁶ Yine anayasa üzerinden maddeler devam etmek suretiyle, Anayasanın 71. Maddesi *pachamama*’nın bütünlüğüne bir saygıyı, 72. Maddesi doğaya restorasyon hakkını tanır ve bunun sağlanması için devletin gerekli mekanizmaları kurmasını şart koşar. Görüldüğü üzere Gudynas’ın da deyimiyle Ekvator anayasası, doğanın bağımsız bir özne olarak değerlendirilmesi sonucu kalkınmanın ve endüstrileşmenin esas alındığı “modernite fikrinde gedik açmıştır” (Şirin, 2016: 49).

Hakların özne olarak alınması boyutundan anlaşılan odur ki tüm yaşayan canlılar aynı ontolojik değere sahip kabul edilmektedir. Ekvator *Buen Vivir*’nin ve onun doğa haklarının insan merkezci anlayıştan farklı olarak eko-merkezci anlayışı bu sonuca bizleri

²⁶ Ekvator 2008 Anayasası 10. Maddesi.

götürmektedir. Eko-merkezci görüş, doğanın insanın yararına ve kullanımına bırakıldığı insan merkezci görüşten farklı olarak doğanın değerini insani kullanımdan bağımsızlaştırmıştır (Gudynas, 2009: 51). Ekvator yerlilerinin mücadelesinde, anayasada ve *buen vivir* anlayışında, eko-merkezci ekolojik değer izlerini sürmek mümkündür.

Bu eko merkezci anlayış ve ondan yola çıkarak hakların özne boyutunda değerlendirilmesi tüm canlıların aynı öneme sahip olduğu ve bu nedenle korunmayı hak ettikleri değerlendirilmesine ulaşmaktadır. Bu koruma da faydalı türler kadar faydasızları da, pazar değerleri olanlar kadar olmayanları da, cazip türler kadar öyle olmayanları da kapsamına almaktadır (Acosta, 2012: 115).

Amazon ve And yerlilerinin kozmolojileriyle tam bir uyum içinde olan ve yeryüzündeki mevcut tüm yaşayanlar ve unsurların da birbirine entegre olmasını sağlayan ekosentrik görüş, doğrudan doğa haklarının da tanınmasıyla mümkündür. Doğanın haklarını korumak her kesimin yararına olacak bir dönüşüm sağlayacaktır (Ramírez Vélez, 2012: 35).

Yerlilere göre *Tierra*'nın kendini yenileme kapasitesinin yok olmaması için doğal kaynakların ekonomik bir fayda olarak ya da gelişimin politik nesnesi olarak görülmemesi gerektiği inancı vardır. Bireyin ve toplumun doğayı domine etmeden onunla bütünleşebilmek inancı hakimdir (Acosta, 2012: 93).

Doğanın sonsuz olmadığı ve onun da limitlerinin olduğu ekolojik düşüncede ısrarla dile getirilmektedir. Batı dünyasında gelişmiş devletlerin sadece finansal ve ticari eşitsizlik yaratmadığı aynı zamanda doğanın limitlerini zorlayarak ekolojik eşitsizlik yarattığı da bilinmektedir. Bu nedenle insan merkezli ve batı merkezli gelişim modeli tüketimciliğe endeksli politik tercihler üretmekte ve bu durum da limitleri zorlayarak doğayı gittikçe sürdürülemez kılmaktadır (Ricoverti, 2013: 6).

Sivil haklar, politik haklar, ekonomik haklar, sosyal ve kültürel hakları gibi insanı merkeze alan bu haklar toplamı insana değer verilen klasik adalet anlayışı olarak görülüp ve kabul edilmesine rağmen öte yandan insanların yaşamında etkin olan çevrenin üzerinde bozucu düzenlemeleri gidermediği kabul edilmektedir. İnsan haklarının yanı sıra çevre adaletini konu alacak doğa hakları doğanın bozulmasından doğrudan etkilenecek insanların yaşam kalitesinin korunmasında doğrudan bu anlamda etkin olacaktır (Acosta, 2012: 122-123).

Eko-merkezci anlayış, doğa haklarını korumayı aynı zamanda insanoğlunun var olması için doğanın onun yararına kullanımını da tamamen kesmemeyi de içinde barındırmaktadır. Bu görüşe göre yaşamsal sistemi korumak için bu haklar dokunulmaz değildir nitekim balıkçılık, tarım yapmak gibi yaşamsal faaliyetler sürdürülebilecektir (Acosta, 2012). Ekvator Anayasası'nda da zaten tüm kişilerin, toplumların, halkların doğanın haklarının kullanımını talep edebileceği ifade edilmiştir.²⁷

Sonuç olarak ekolojik adaleti sağlayacak doğa hakları, ekosistemin restorasyonunu sağlayarak, hem insanlar için çevrenin ve doğa için ekolojinin gerektirdiği uygulamaları yasallaştırma girişimidir (Acosta, 2012: 127). Böylece doğanın öznel hakkına dayanarak yerliler doğanın bozulmasına neden olan yeraltı kaynaklarının çıkarılmasına karşı yasal bir gerekçe de kazanmışlardır. Ancak bunun bütüncül mücadelelerinde yeterli olmadığını devletin aldığı tutum ve anayasanın doğayla ilişkili diğer bazı maddelerinde görmek mümkün olacaktır.

3.5. AKTÖRLERİN POZİSYONLARI VE DOĞANIN KORUNMASININ ÖNEMİ

Buen Vivir çerçevesinde Ekvator Anayasası'nda yer alan doğanın öznel olarak hakkına rağmen, doğal kaynakların çıkarılmasının yasal olarak hala mevcut olması, yerliler ve Correa hükümeti arasında yaşanan mücadeleye kaynaklık etmiştir.

Rafael Corra hükümeti *extractivismo* pozisyonu ile tutumunu belirlemektedir. Bu pozisyona dayanarak ve anayasanın doğal kaynakların kullanımını devlete bırakan maddelerinden destek alarak devletin milli şirketi Petroamazonas ya da uluslararası firmalara petrolerin çıkarılması için yetki vermektedir. Diğer yandan yerliler ise eko-merkezci bir perspektiften doğanın ve yaşadıkları çevrenin bütüncül savunmasını üstlenmektedirler.

3.5.1. Devletin Pozisyonu: *Extractivismo*

Correa hükümeti ile Correa öncesi hükümetlerin yer altı kaynaklarının çıkarılmasına yönelik dayandıkları noktalar farklı olmuştur. Correa dönemindeki pozisyonu ve vakaları odak noktası alacağımızdan kısaca önceki hükümetlerin aldıkları pozisyonun, 1983'te IMF'den alınan yardımlar üzerine neoliberal anlayışla kaynakların

²⁷ 2008 Anayasası 71. Madde.

özelleştirilerek değerlendirildiğini bilmek yeterlidir. Correa'da ise bu tür kurumların elenerek kaynak ve gelirlerin vatandaşa aktarılacağı neo-liberal sonrası dönemin devletçi ve halkçı dayanağı olduğu iddia edilebilir (Albuja & Dávalos, 2013); (Acosta, 2012). Bununla birlikte tek fark bu değildir. Correa'nın da tercih ettiği üzere, *extractivismo* pozisyonunun yenisi temelde petrol çıkarımına dayanırken aynı zamanda geniş madencilik de içine almaktadır (Vanhulst & Beling, 2014: 60).

Extractivismo politikasının bir ayağını ekonomik boyut oluşturmaktadır. Ekvator için petrol gelirleri 1970'ten bu yana ekonominin en temel yap taşını oluşturmuştur. Correa hükümetinin sağlık, eğitim gibi birçok sosyal yardım harcamalarıyla yoksulluğu azalttığı, mali durumu düzeltmek ve eşit ve adil dağıtım uygulanabilir kılmak amacıyla geniş ve kademeli bir vergi reformunu hayata geçirdiği iddia edilir (Unternaehrer, 2013: 17). Bu dönemde de Ekvator ekonomisinin yine de ağırlıklı olarak petrol gelirlerine endeksli olduğu dile getirilmiştir. Bu nedenle başta petrol olmak üzere, doğal kaynaklar üzerinde Correa ve hükümeti mevcut anlaşmaları ya yenilemiş ya da yeni anlaşmalar arama yoluna gitmiştir. Ekonomik boyut düşünülünce mevcut iktidar doğal kaynakların çıkarılmasına karşıt olan unsurları devletin düşmanı olarak nitelendirmekten geri kalmamaktadır (Riofrancos, 2015).

Extractivismo politikasıyla devlet ülkenin sahip olduğu doğal kaynaklardan elde edilecek gelirlerle nüfusun iyi bir yaşam sürmesi için ekonomik büyümeye dayalı bir gelişim stratejisi izlemeyi tercih etmektedir. Yoksulluğu devamlı surette azaltabilmek için gereken mali disiplin doğal kaynakların çıkarımı ve ticareti ile mümkün olacaktır (Guardiola & García-Quero, 2014: 178). Correa'ya göre ülkenin yoksullukla mücadele edebilmek ve ulusal kalkınmayı gerektiren altyapı çalışmalarını yapabilmek için doğal kaynaklara ihtiyacı vardır (Correa pone fin a iniciativa Yasuní-ITT porque "el mundo nos ha fallado", 2013). Böylece iktidarın doğayı hala insan merkezli bakış açısından üretimin bir nesnesi olarak ve ekonomik değere sunduğu katkı kadar önemseydiğini görmekteyiz.

Devletin pozisyonunda genel anlamda atlanılmaması gereken nokta, devletin çevresel düzeni koruyan gereklilikleri ekonomik büyümeyi sağlayan devlet üretim aygıtlarının önünde bir engel olarak gördüğüdür. Bundan dolayı doğal kaynaklar üzerindeki yatırımcılar ve ihracatçılar üzerinde kontrol kuran çevre direnişi karşısında devletin plastik kullanımını önlemek gibi yüzeysel tedbirli çevre anlayışı daha elverişli

bulunmaktadır (Gudynas, 2012). Bu noktada iktidarın/devletin ekolojik dengeye reformist baktığı ileri sürülebilir. Bu bakış açısı da yerlilerin *buen vivir* ve ekolojizm ilkeleriyle arzuladığı bütüncül doğa dönüşüme ters düşmektedir ve yerliler tarafından şiddetle eleştirilmektedir.

Extractivismo stratejisi Ekvator'un ağırlıklı olarak sadece petrole duyduğu ihtiyaçlarla sınırlı bir doğal kaynak işletimini değil aynı zamanda bakır, gaz gibi tüm doğal kaynakları hedefine almıştır. Neticede devletin sahip olduğu *extractivismo* görüşü refahın ya da iyi yaşamın materyal ve ekonomik boyutuna vurgu yapan geleneksel kavramı ifade etmektedir (Guardiola & García-Quero, 2014: 178).

Extractivismo politikasının bir diğer ayağı ulusal çıkar boyutudur. Mevcut iktidar doğal kaynakların çıkarılmasında ve onlara dair projelerin hayata geçirilmesinde “ulusal çıkar” kavramını kullanmış ve kullanmaktadır. Buradaki ulusal çıkar kavramının arka planına hem yukarıdaki ekonomi boyutu dâhildir hem de ondan ayrı olarak devletin toprakları üstünde söz sahibi olduğu egemenlik hakkı dâhildir. Yerlilerin yaşadığı ya da biyo- çeşitliliğin fazla olduğu bölgelerdeki doğal kaynakların kullanılmasını sağlayan projelere alan açan bu “ulusal çıkar” kavramı devamlı olarak bir çatışmaya neden olmaktadır. Çünkü nüfusun çoğunluğu ile yerliler arasında çatışmayı zorlayan “ulusal çıkar” kavramını, daha genelin çıkarlarına atıfta bulunduğundan azınlık ve yerli nüfusun karşısına çoğunluğun çıkarlarını koyarak onların çıkarlarını önemsizleştirmektedir (Vásquez, 2014: 69).

Önceki yönetimlerin aksine neoliberalizmin monetarist boyutuna ve IMF ile Dünya Bankasına karşı radikal biçimde eleştiri getiren Rafael Correa ve Alianza País aslında onların farklı kurumsal modelleriyle öncekilerden farklı bir fonksiyon oluşturmadıkları eleştirisini almıştır. Devletin korporatif yapısını bozmak hedefiyle söylemini ve pratiğini geliştiren Correa ve hükümeti, ülkenin ve toplumun genel çıkarlarını yıkan bu korporatif gruplar arasında ekonomik çıkar guruplarının yanı sıra “yerli hareketlerini” de saymıştır (Albuja & Dávalos, 2013: 90). Correa'nın yerli hareketini burada doğrudan hedef tahtasını oturtmasının sebebi, doğal kaynaklardan elde edilecek gelirleri engelleyerek korporatif yapıyı engellediği varsayımdır.

Tapia'ya göre bir tiranlık gibi hukuk devleti kavramı, gücü ya anayasal rejime ya da devletin politik iktidarına bağlar. İlkinde anayasayı referans alan gayri şahsi bir

süreç yürütülür, ikincisindeyse sivil toplumu, otonomiye bir süre eleyebilen politik iktidar süreci yürütür (Tapia, 2001: 183). Albuja ve Dávalos'a göre *extractivismo* politikasıyla Correa tek politik gücü oluşturmak istemekte ve tüm sistemi kontrol ederek tek parti hegemonyasını inşa etmek istemektedir. Yine onlara göre anayasaya, uluslararası sözleşmelere, andlaşmalara, hukuki yapılar gibi benzeri kurumlara yapılan hiyerarşi üstünlüğü vurgusu sayesinde Correa iktidarı tüm toplum disipline edilebilecek ve aynı zamanda direnişlere karşı da krimanilize edebilir pozisyon alabilecektir (Albuja & Dávalos, 2013: 93-94) .

Politik iktidara ve anayasal güce yukarıda değinilen vurgu, yerlilerin olası protestolarını engellemeyebilme bağlamına oturmaktadır. Çünkü bölgelerini ve doğayı savunan yerlilerin böyle direnişlere geçmesi devlete göre ulusal çıkarlara karşı sınırlı bir grubun yaptığı korporatif (kurumsal) bir baskı olmaktadır. Dolayısıyla hükümet egemen olabilmek için harekete geçmeli ve gerekirse şiddet kullanmaktan çekinmemelidir (Albuja & Dávalos, 2013: 100-101).

3.5.2. Yerlilerin Pozisyonu ve İtiraz Konusu Olan Anayasal Maddeler

3.5.2.1. Yerlilerin Pozisyonu

Yerlilerin pozisyonu yaşam alanlarını ve uyum içinde olduklarını söyledikleri doğayı korumak ve savunmak üzerinedir. Yerlilerin üstlendikleri bu görev tam anlamıyla devletin görüşü olan *extractivismo* fikri ve pratikleriyle zıtlık oluşturmaktadır. Yerlilere göre, *Buen Vivir* kavramının hayati parçasından olan doğayı bozan ve yıkan üretim modeli *extractivismo* 'ya karşı mücadele edilmelidir. Çünkü *extractivismo* yüzünden “ekonomik gelir” ve “ulusal çıkar” adına doğanın talanının önü açılmaktadır. Yerliler de bu politikanın karşısında durarak eko-merkezci değere dayanarak mücadelesine meşruluk kazandırmaktadır.

Devletin bakış açısından *extractivismo* sayesinde ülkede yaşayan bireylerin gelir ve işsizlik gibi yaşamın temel ihtiyaçlarını karşılayacak parametreler önemli olurken yerliler bunun karşıtı olarak iyi bir yaşamın doğayla bütünlük halinde salt gelirlere dayanmayan geçimlik tarım gibi alternatif parametrelerle de iyi bir yaşamın kurulabileceği inancındadırlar. Bu nedenle doğayla etkileşimde olan yerlilerin görüşünde

doğanın üretim nesnesi olmasından öte bir içsel motivasyonlar bulunmaktadır (Guardiola & García-Quero, 2014: 179-180).

Yerlilerin korumacı argümanına göre *Buen Vivir'e* ulaşabilmek için doğal kaynakları tüketen büyüme bazlı ekonomik modelden toplumu inşa eden, sosyal katılımı sağlayan ve çevreyi koruyan, yoksulluğu bitiren bir modele geçilmesi gerekmektedir (Guardiola & García-Quero, 2014: 178).

Yerlilerin genel vizyonundan yola çıkarak denilebilir ki doğal kaynakları ve topraklarını savunmak çok ciddi ve sonuna kadar sürdürülmesi gereken bir görevdir. *La Madre Tierra'* nin kötüye kullanımını kesinlikle reddedilmesi gereken bir olgu ve devletin minimum oranda da olsa kalkınmasını doğan kaynaklara bağladığı çelişkili anlayışa karşı mücadele edilmelidir. Yerlilere göre devletin ekonomik kalkınmasını sağlama istediği bu süreç içerisinde yasalar içerisindeki “doğaya saygı” kabulleri sadece söylemde kalmaktadır (Puente R., 2014). Çünkü doğaya saygı duyan ve ona öznel hak veren maddelere (71. Mad.) karşın, doğal kaynaklar farklı anayasal maddelere dayandırılarak çıkartılmaktadır. Bu da yerlilerin bütüncül, eko merkezci doğa anlayışlarıyla ters düşmektedir.

3.5.2.2. Yerlilerin İtirazına Konu Olan Anayasal Maddeler

Yerliler doğa ve doğal kaynakların sahip olduğu haklar ve doğaya duyulan saygının hukuki boyutlarını yeterli bulmamakta, bazılarını da eleştirmektedir. İtiraz ettikleri nokta devletin tüm doğal kaynaklar üzerinde tahakküm kurması ve bunu sürdürmesidir. Yasalarca korumaya alınan alanlarda da bu tahakküm devletçe devam ettirilmektedir. Devlet yerlilerin topraklarını onların izni, bilgisi ve rızası olmaksızın yasalastırmıştır. Bu durum da yerliler için daima bir tehdit içermektedir (Merino, 2012: 16).

2008 Anayasası doğal kaynakları devlete zimmetlerken kaynakların çıkarımı ve işlenmesinden doğrudan etkilenen yerlilere danışılması reformunu getiriyordu (Vásquez, 2014: 40). Anayasa'ya göre yeraltı kaynakları devletten izinsiz transfer edilemez, çıkarılıp götürülemez, alanı genişletilemez. Ayrıca devlet tüm bu doğal kaynakların kullanımından sağlanan faydalara iştirak edecek ve devlet özel şirketler tarafından

çıkarılan kaynaklardan elde edilen maddi faydadan onlardan daha az şekilde yararlanmayacaktır.²⁸

Yerlilerin tehdit algılamalarını dayandırdıkları anayasal maddelerden birinde “yenilenebilir olmayan doğal kaynakların daimi ve devredilemez miras olarak devlete ait olduğu” yazmaktadır. Yine aynı maddede “devlet yönetimi altında ekonomik, sosyal, kültürel ve çevre karakterinin olumsuz etkilerinin minimuma indirileceği” yazmaktadır.²⁹ İşte bu sebeple Ekvator yerliler doğa üzerinde insan ve devlet/şirket tahakkümünü kabul etmemektedir. Zararı minimum etki boyutuna küçültmek bütüncül ekolojik dönüşümü dışlamak demektir. Minimum etki doğayı özne değil de nesne olarak düşünmeye tekrar yol açar; yani minimum etki kavramı böyle düşünüldüğünün göstergesidir.

Korunmaya alınmış ve doğal kaynakların çıkarımının yasak olduğu bölgelerde devlet anayasada kendi kullanımının önünü şu şekilde açmıştır: “Korunan bölgelerde ve maddi olmadığı ilan edilmiş bölgelerde yenilenebilir olmayan doğal kaynakların çıkartılmasına yönelik faaliyetler yasaklanmıştır. İstisnai olarak adı geçen kaynaklar Devlet Başkanı'nın isteği üzerine ve ulusal meclis tarafından ulusun çıkarı için deklare edilirse ya da uygun görülürse referanduma gidilerek doğal kaynaklar çıkarılabilecektir”.³⁰

Devletin doğal kaynakları üzerinde anayasal bağlamda etkin olduğu maddeler bunlarla bitmemektedir. Bir başka maddesinde “bireylerin, toplumların, halkların iyi bir yaşam için çevrenin ve doğal kaynakların zenginliklerinden faydalanacağı” belirtilirken, “çevre hizmetlerinin onlara tahsis edilemeyeceği bir anlamda “kullanımı, üretimi, kazancı” gibi hizmetlerin devlet eliyle “düzenleneceği” yazmaktadır.³¹

Aynı zamanda yerliler, devletin yer altında işlemler yapmak için üçüncü şahıslara diğer bir deyişle madencilik şirketlerine verdiği haklar nedeniyle hukuken kendilerine tanınmış bilgilendirilme haklarından da mahrum olduklarını iddia etmektedirler. Bu nedenle birçok olayda yerliler kendi topraklarının kullanımıyla ilgili görüşmeler yapabilecek eşit düzeyde aktörlük pozisyonuna sahip olmadıklarını

²⁸ 2008 Ekvator Anayasası 408. Maddesi.

²⁹ 2008 Ekvator Anayasası 317. Maddesi.

³⁰ 2008 Ekvator Anayasası 407.Maddesi.

³¹ 2008 Ekvator Anayasası 74. Maddesi.

vurgulamaktadırlar. Bu nedenle de kamuoyu ve devletin önünde mücadelelerini görünür kılacak yeterli mekanizmalara sahip olamamaktadırlar (Vittor, 2014)

Victoria del Portete ve Tarqui Ekvator'un güney merkezindeki Cuenca şehrine yakın konumlanmış yerliler, ulusal hükümetin IAMGOLD (Kanadalı maden şirketi) ve diğer şirketlere verilmiş maden imtiyazlarını, yerliler kendilerine de danışılarak kaldıracaklarını umuyorlardı. Kanadalı şirket bir dizi lobcilik faaliyetleri yaptıktan sonra ise hükümet 2008'de kabul edilmiş madencilik kararnamesinin taahhütlerinden geri döndü. Buna cevaben yerliler ise “toplumlarının beslendikleri su kaynaklarına zarar verecek faaliyetlerin savunulmasından ulusal makamlar sözünü tutmamış olsalar da vazgeçmeyeceklerini” belirtmişlerdi (Moore, 2012).

Görüldüğü üzere doğal kaynaklar üzerindeki bahsedilen bazı anayasal maddeler yerlilerin görüşüyle uzlaşmaz bir haldedir. Yerliler için doğal kaynakların böylece kullanımının önü açıldığı sürece eko-merkezci anlayışla uyumlu bir doğa tasavvuru gerçekleşmeyecek ve bu da *buen vivir* hedefine varmayı engelleyecektir. Bu anayasal maddelerin tasfiyesi bütüncül ekolojik dönüşüm için önemli olduğu kadar yerliler için merkezi iktidarın geri çekilebilmesi için de önemlidir.

Aksi durumda, merkezi iktidar böylece hem doğanın talanının doğrudan öznesi olmakta hem de yerlilerin öznel kimliklerini de zedelemektedir. Çünkü yerlilerin korumak için mücadele ettikleri saha sadece bir toprak mülkiyeti olarak görülmemekte aynı zamanda kimlik kartlarını da ifade etmektedir (Vásquez, 2014: 71).

Bölgelerini ve yaşam alanlarını koruma kavramı olarak kullanılabilir bölgeselleştirme (territorialization) kavramı ile “bir sosyal gurubun onlara evleri olarak hizmet sunan fiziki çevrelerinde kimliklerini kurma, üzerinde yaşama, kullanma ve egemen olma çabalarının” iradesi olarak yorumu göze çarpmaktadır. Aynı “sosyopolitik özellikler ve kültürü paylaşan toplumun üyelerinin” farkına vardığı bu güçlü kimliğinden gelmektedir. (Warnaas, 2014: 152-153).

Woorani yerlilerinin kadın temsilcilerinden biri olan Alicia Cahuiya Dünya Kadınlar Günü'nde dünyaya yerli kadınlarının mesajı olarak kültürlerini ve topraklarını savunacaklarını iletliyordu:

“Hükümetler bizim bölgelerimize ve rızamıza saygı duymuyorlar... Onlar bölgemizi bozan ve yok eden yolları ve petrol kuyularını açmayı sürdürüyorlar. Bizler *Waorani* yerlileri olarak etkileniyoruz ve her gün yaşamlarımızı var olan şirketler yüzünden değiştiriyor. Birçok kez söylediğimiz üzere artık petrol istemiyoruz, ormanlarımızda geleneksel yaşam tarzımıza saygı gösterilsin istiyoruz. Ama onlar bizi hiç dinlemiyorlar. Bugün burada daha önce atalarımızın yaptığı gibi topraklarımızı savunacağımızı tüm dünyaya duyuruyoruz” (Wilkins-Malloy, 2016).

3.6. YASUNÍ - ITT (ISHPINGO-TAMBOCOCHA-TİPUTİNİ) VE DİĞER BAZI PETROL BLOKLARI

3.6.1. Yasuní-ITT Girişimi Nedir

Yasuní Ulusal Parkı Ekvator’un doğu kısmında yer almaktadır. Amazon yağmur ormanlarının bir parçası ve dünyanın da en büyük biyoçeşitliliğini barındıran ulusal parktır. Çok geniş canlı türlerinin bulunduğu *Yasuní* Ulusal Parkı aynı zamanda Ekvator yerlilerine ve dahası temas edilmemiş yerlilere diğer bir deyişle gönüllü olarak dış dünyadan izole şekilde yaşayan *Tagaeri ve Taromenane* yerlilerine de ev sahipliği yapmaktadır.

Yasuní – ITT kısaltmasıyla adlandırılan girişim Ekvator Amazonları’nın batısına denk gelen *Ishpingo-Tambococha-Tiputini* blokları ya da 43.blok olarak adlandırılıyordu. Petrolü toprağın altında tutmak için yapılmış bir proje olarak bizzat devlet başkanı Correa tarafından 2007 yılında duyuruldu. Petrol yer altından çıkarılmayacaktı. Buna göre ülkenin kanıtlanmış petrol rezervlerinin neredeyse yüzde yirmisine denk gelen bu üç bloklu alanda petrol toprak altında tutulacak ve petrolden kazanılması hesap edilen gelir BM idaresinde uluslararası toplum tarafından karşılanacaktı. İtalya Ekvator’un kendisinden aldığı 51 milyon dolarlık dış borcunu sileceğini söyledi. Almanya 50 milyon dolarlık teknik yardımı teklif etti. Fransa, Belçika Türkiye, Katar gibi birçok ülkede katkıda bulunacağını söyledi (Watts, 2013).

Dünya kamuoyuyla biyoçeşitliliğin korunması adına ortak sorumluluk öneren bu projede 13 yıla yayılmak üzere toplamda 3,6 trilyon dolarlık bağış yapılması öngörülmüştür. Bu projenin getireceği fonlar sayesinde karbondioksit salınımında azaltma ve Ekvator’daki yoksulluğu da azaltma hedeflenmiştir. Bu sayede hem Ekvator hükümeti petrolden gelecek gelirlere mahrum kalmayacaktı hem de Ekvator

yerlilerinin eko-merkezci bağlamda doğa ve topraklarının bir kısmı korunmuş olacaktı. Böylece yerlilerin *buen vivir* koşullarını kaybetmemeleri esas alınmıştı (Martin, 2011, s. 23).

Yasuní inisiyatifini *buen vivir* koşullarının oluşturulması için gerekli teorik alanın pratik alana yansımaları olarak görmek mümkündür. Yerli düşüncesinden süzölmüş, Ekvator Anayasası'nda merkezi yer almış bu teorik kavram, *buen vivir*, Yasuní Ulusal Parkını koruyacak uluslararası hibe destekleriyle doğrudan yerlilerin yaşamlarında somutlaşan adımlardan biri olmuştu.

Yasuní ITT inisiyatifi başta Birleşmiş Milletlerin Kalkınma Programları olmak üzere gelişmiş ölkelerin sağlayacağı fonlar ve hükümet dışı örgütlerin çabalarıyla yerelden küresele giden vizyona sahip bir projeydi. Bununla birlikte inisiyatifin fikirsel anlamda doğduğu yer olarak Batının kurumlarını ve desteğini sağlıyor görünse de Batı perspektifini değil tüm varlıkların doğada olduğu argümanına sahip *buen vivir*'in temellendiği yerlilerin perspektifini kabul etmek mümkündür (Manno & Martin, 2015: 287-288).

3.6.1.1. Yasuní Projesini Durdurulması ve Verilen Tepkiler

Ekvator devlet başkanı Correa 2013 yılında Yasuní projesinin sonlandıracağını açıklamıştı. İlk olarak 31. Bloğun ham maddelerini çıkarmak niyetindeydi. Bu sırada ise yerliler ve aktivistler bu projeyi daha da büyötmek ve geniş alanlara yaymak düşüncesindeydiler. Yerli ve yerli olmayan Ekvatorluların Correa'nın plandan geri çekilmesine tepkisi, Quito sokaklarına taşan protestolar olmuştu.

Correa'nın Yasuní girişiminin iptaline yönelik duyurusu 2013 yılının Ağustos ayında sokak protestolarına yol açmıştı. Başta CONAIE organizasyonu olmak üzere yapılan çağrılarla toplanan yerli ve yerli olmayan grupların ve hükümetin kararını destekleyenlerin karşı karşıya geldiği hükümet binası önünde "Yasuní'ye dokunma" pankartları dikkat çekiyordu. CONAIE lideri Cholongo tüm Ekvatorluları ve izole edilmiş tüm yerli halklarını Yasuní'nin savunulmasına çağırıyordu. Diğer yandan hükümet kanadından devlet başkanı Correa bu kararı buruk bir şekilde aldığını belirtirken girişimde başarısızlığa uğrayan uluslararası toplumu suçlamıştı. Çünkü hükümete göre

uluslararası toplum destek için ancak 13,3 milyon dolar göndermiş ve bu da beklenenin 0,37'sine denk gelmekteydi (Cevallos, 2013).

Yerlilerin Yasuní'nin iptaline yönelik mücadelesinde ulusal ve uluslararası yargı yollarında çözüm aramak geçmişten gelen kazanımlar ve deneyimlerin eşliğinde onlar için teşvik ediciydi. Daha öncesinde *Tagaeri ve Taromenane* yerlilerinin şiddete maruz kaldıkları ve bunun aynı zamanda yasal ve yasal olmayan yer altı kaynaklarının çıkarılmasıyla da alakalı olduğu şikâyetleri vardı. Inter-American Commission on Human Rights³² bu talebi haklı bularak devletin bu yerlileri korumak için gerekli önlemleri almadığı sonucunda varmıştı.³³ Buradan yola çıkarak Yasuní projesinin yürürlükten kaldırılmasına itiraz olarak hukuki yollar deneniyordu.

Gönüllü olarak izolasyon halinde yaşayan Yasuní Ulusal Parkındaki bu yerlilerin kendi topraklarını ve onun kaynaklarını koruyacak projeden vazgeçilmesine karşı tepkileri sadece onlara ait bir mücadele değildi. Diğer yerliler ve yerli örgütlerin de maden endüstrisine imkân açacak tüm düzenlemelere karşı mücadele edecek felsefi dayanak vardı. Nitekim dönemin CONAIE lideri Humberto Cholango, “yer altı kaynakları endüstrisini yerliler üzerinde baskıyı artıran unsurlar” olarak görüyor ve bunun “ulusal problemi” de barındırdığını dile getiriyordu (Mélendez, 2013).

Ekvator'daki Correa iktidarının Yasuní ITT projesini durdurma çabası ve Amazon'un hiç el değmemiş topraklarını yer altı kaynakları için aramalara açması daha da hızlanıyordu. Yine 2013 yılında Amazon'un güney bölgesine denk gelen Pastaza ve Morona Santiago vilayetlerinde on altı tane daha petrol blokları için planlamalar yapılmıştı. Bu bölgede yaşayan yerliler arasında *Achuar, Shuar ve Quichua* yerlileri de bulunmaktaydı. *Sarayacu'nun Quichua* toplumu da petrol şirketleri ve Ekvator'daki iktidarlara karşı verdiği mücadele de uluslararası yargılara başvurmuş ve Inter-American Commission on Human Rights kendilerinin lehine devletin oradaki insanların rızasını almaları ve topraklarına saygı duymalarını önermişti (Inter-American Court Ruling Marks Key Victory for Sarayaku People in Ecuador, 2012). Bu anlamda yasal alanda verilen mücadeleler de bitmemekte ve sürekli tekrar etmekteydi.

³² Amerikan Devletler Örgütü'nün Amerikan kıtasındaki insan haklarını korumak ve teşvik etme misyonuna sahip asli ve otonom bir organdır. <http://www.oas.org/en/iachr/mandate/what.asp>, 2016.

³³ Bkz: Inter-American Commission on Human Rights, *Tagaeri and Taromenani Indigenous Peoples in Isolation, Ecuador*. <https://www.oas.org/en/iachr/decisions/2014/ECAD422-06EN.pdf>, 2016.

Böylece yerliler Yasuní projesinin durdurularak madencilığe açılması ve yer altı kaynaklarının işlenmesine karşı hukuki yollara başvurmaktadır. Öte yandan yerliler yer altı kaynaklarının çıkarılması onlar açısından kültürlerini, tarihlerini, yaşamlarını yok edici ve en önemlisi de doğal dünyayla aralarındaki bağı yok ettiğinden ve en önemlisi doğal dünyayla aralarındaki bağı kopartıcı derecede tehlikeli sonuçlar doğurduğundan taleplerini ekolojik hareketin de sıklıkla yaptığı üzere ve yine kendilerinin de en çok başvurduğu yöntemle, hızlıca sokak protestolarında da duyurmaktan vazgeçmemektedirler.

3.6.1.2. Yasuní – ITT'nin Sondaja Açılması

Fosil yakıtları tüketerek sürdürülen dünya ekonomisinde ve buna bağlı olarak büyüme odaklı endüstrileşmiş dünyanın karşısında Ekvator'un amazonlarında başlatılan Yasuní girişimi Ekvator'un mevcut yönetimi tarafından durdurularak mevcut iktidarın söylemiyle ülkenin ve milletin çıkarı adına uluslararası toplumdan vaat edilen fonların da gelmemesi üzerine petrol şirketlerinin çalışmalarına açılmıştır.

Ekvator'un ulusal bütçesinin hala yüzde 35'inden fazlasını oluşturan petrol gelirleri hükümetin göz ardı etmekten sakındığı bir durumdu. Önceden de değindiğimiz üzere Ekvator devletinin pozisyonu *el extractivismo* yer altı kaynaklarının başta petrol olmak üzere ulusun genel çıkarlarını ilgilendirdiği ve devletin ve halkın kalkınması için kullanılması gerekliliğini vurgulamaktaydı. Böylece Correa hükümetini Yasuní-ITT girişimini durdurmaya iten kararını *el extractivismo* pozisyonundan okumak gereklidir.

Correa'nın projeyi geçersiz kılıp doğal kaynakları yeryüzüne çıkarmak istemesinin sebebi Ekvator ekonomisini geliştirmektir. Doğal kaynaklar ekonomik modelin gelişimi için kullanılmalıydı. Henüz Yasuní bloklarını da şirketlere açmadan bir yıl önce üç trilyonluk madencilik yatırımları çekmeyi planlıyorken “altın çuvaları üstünde otururken dilenciler gibi yaşayamayız” sözleri hedefleri daha anlaşılır kılıyordu (Caselli, 2012).

Bununla birlikte Ekvator'un petrol odaklı ekonomisi 2008 ekonomik krizinin de etkisiyle daha kırılgan bir yapıya kavuşmuştu. Bu süreç içerisinde Ekvator'un finansal destek ve krediler almak için özellikle yer altı endüstrisinden gelen gelirleri geri ödeme planlarında kullanma stratejisi izliyordu. Bir örnek olarak 2011 yılında Ekvator gayri safi

milli hasılasının yüzde 11'i Çin'in kalkınma bankalarına aitti ve buradan alınan kredilerin bir kısmı ham petrol ile geri ödenmekteydi (Martin, 2015: 133). Böylece uluslararası ekonomik dayatmaların da getirdiği şartlar Correa hükümetini doğal kaynakları yer altında tutan projelerde güç duruma sokuyordu.

Ekvator ekonomisinin geliştirilerek Ekvator halkının geçim sınırlarını giderecek kaynaklar doğal kaynaklardan sağlanacak gelirlerle elde edilecektir. Correa da devletin alması gereken pozisyonu böyle temellendirmekte ve nitekim Yasuní girişimini tersine çevirmek kararını da “yoksulluğu azaltmak” söylemiyle açıklamaktaydı (Vidal, 2015).

Correa ve hükümeti tezde önceden de değinildiği üzere devleti doğal kaynaklar üzerinde söz hakkı olan tek yapıya dönüştürmek istiyordu. Nitekim 2008 Anayasası'nda da doğal kaynakların çıkarılması, kullanımı, elde edilen gelir doğaya saygı duymak ve yerlilerin haklarını korumakla birlikte devletin insiyatifine bırakılmıştı. Buradan yola çıkarak “*The Guardian*” gazetesinin Ekvator'daki sızdırılan bir casusluk belgesini haberleştirdiği yazısında Yasuní özelinde yürütülen doğal kaynakları yer altında tutma kampanyasının Ekvator'un egemenliğini tehdit ettiği belirtilmektedir. Bu kampanya kendilerine Yasunidos adını veren genç aktivistler tarafından gerçekleştirilmektedir. Ekvator hükümetine devamlı surette Yasuní Ulusal Parkı'ndaki yer alt kaynaklarına dokunmaması ve onu koruması çağrı yapmaktadırlar. Sloganları da zaten buna uygun olarak “*Keep Oil in the Ground (Petrolü Yer Altında Tut!)*” dur (Yasunidos, 2015). Habere göre yerlilerin temel haklara erişimi engellenerek onların yoksul kalması istenmekte ve uluslararası firmaların böylece egemenliklerini arttırması hedeflenmektedir (Vidal, 2015).

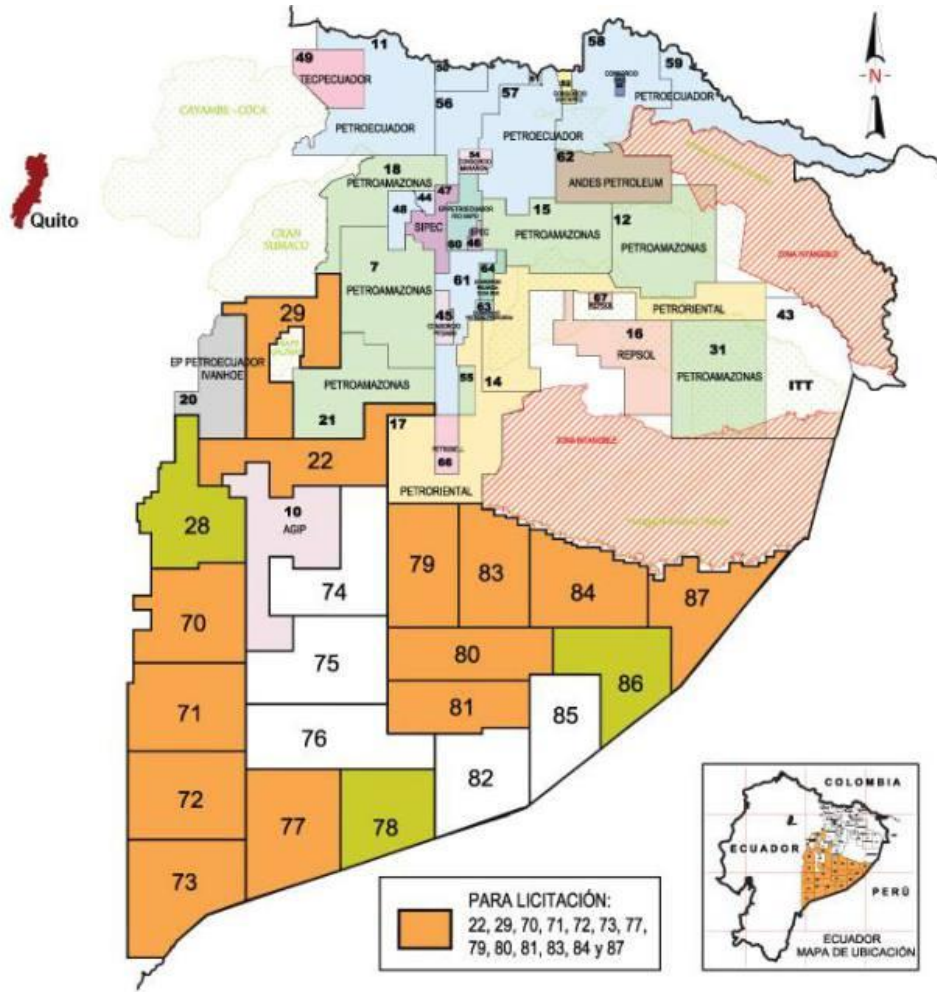
Sonuç olarak Ekvator hükümeti Yasuní projesinin uluslararası toplumun desteğiyle getireceği maddi kazanımın karşılanmadığı gerekçesiyle durdurmuştur. Bir hevesle duyurduğu bu girişimi modern endüstri devletlerinin ekonomik ve ulusal çıkarlarını düşünen refleksleriyle sonlandırmıştır. Petrolden elde edeceği gelirlerle yoksulluğu azaltacağını ve ülkenin gelirlerini arttıracağını düşünen Correa, Yasuní parkını da nesne haline getirerek şirketlerin kullanımına açmıştır.

3.6.2. Farklı Petrol Bloklarında da Mücadeleler Güncelliğini Koruyor

Yasuní ITT ulusal park alanında hem hükümetin doğal kaynaklarını maden endüstrisine açma girişimleri ve hem de Ekvator yerlilerinin kendi yaşadıkları toprakları ve doğayı ve doğal kaynaklarını koruma ve savunma mücadeleleri aktüel dönemde de devam etmektedir. Böylece her aktör kendi pozisyonunu koruyarak meselenin güncel kalmasına katkıda bulunmaktadır.

Ekvator Amazonlarının kuzeyinde kalan petrol alanları çeşitli şirketlere yer altı kaynaklarını çıkarmak için hali hazırda lisans vermişti. Bu petrol alanlarına değindiğimiz üzere *Yasuní Ishpingo-Tambococha-Tiputini* blokları da açılarak dahil edilmek istenmekteydi. *Yasuní ITT* bloklarıyla birlikte Ekvator Amazonunun güneyinde kalan şimdiye dek doğal kaynakların kullanılması için şirketlere açılmamış 13 blok daha son tarih olarak 28 Kasım 2013'e kadar teklifler için açıldı. 13 blok içerisinde yalnızca 4 blok teklif almıştı. Bunlardan 79 ve 83. Bloklar için Çin firması Andes Petroleum Ecuador, 29. Blok için İspanyol firması Repsol ve 28. Blok için Ekvator'un milli şirketi Petroamazonas'ın üstlendiği Ekvator, Şili ve Belaruslu konsorsiyumdu (Alvaro, 2013).

Şekil 3.1: Ekvator Amazonu ve petrol bloklarını gösteren harita³⁴

Ekvator yönetimi tüm eleştiriler ve protestolara rağmen 26 Ocak 2016’da 79 ve 83. Bloklar için Çin firması Andes Petroleum ile resmi anlaşmaları imzaladı. 4 yıllık keşif dönemini takiben 20 yıllık sondaj çalışmalarını kapsayacak 72 milyon dolarlık bir anlaşmaydı. Amazon Watch Çevre ve İnsan Hakları Kampanyacısı Adam Zuckerman’a göre; “daha Çin’den 4 trilyon dolarlık dış borç alan bu nedenle Amazondaki petrol alanlarının genişletmeye zorlanıyordu”. Bu antlaşma Sarayaku yerlilerinin topraklarının, yeraltı topraklarının kirletmesinin yanı sıra nüfusu 600’den az olan bu yerlilerin

³⁴ Turuncu alanla gösterilen yerler teklife açılan 13 petrol bloklarını göstermektedir. Kuzey kesimlerdeki bloklar önceden petrol bloklarının şirketlere verildiği alanları göstermektedir. Güneydeki beyaz alanla gösterilen 5 blok da yerlilerin direnişiyle geçici olarak satıştan kurtarılmış bloklardır. Yasuní ITT blokları da haritada mevcuttur.

kültürlerini, tarihlerini ve dillerini bir süre sonra kaybetmelerine neden olacaktı. Bu sebeple *Achuar*, *Shuar* gibi yerli toplulukları da başkent Quito’da bir konferans yaparak Sáparyaku yerlilerinin direnişine destek vereceklerini beyan etmişlerdir. Sáparyalı lideri Ushigua, “iki antlaşmanın da durdurulması yoksa sonu ne olursa olsun direnecekleri mesajını vermiştir” (Riofrio, 2016)

Bu iki blok içerisinde yaşayan *Kichwa* ve *Sáparyalı* yerlileri ile birlikte dış dünyayla iletişime geçmek istemeyen Ekvator’un son iki yerli toplumu *Tagaeri* ve *Taromenane* yerlileri de mevcuttu. İmzaların atıldığı tarihten hemen 2 gün sonra başkent *Quito*’da toplanan farklı yerli grupların liderleri bu anlaşmayı reddettiklerini, topraklarına ve toprakların altlarına devlet ve Andes Petroleum’un dokunmamaları duyurusunu yaptılar. Daha da önemlisi Ekvator Anayasasınca ve uluslararası yargılarca kendilerine verilmiş “yerlilerin devlet tarafından bilgilendirilmesi ve danışılarak rızalarının alınması” ilkesinin hükümetin iddia ettiğinin aksine doğru gerçekleşmediğini söylemişlerdir (Alliance, 2016). Ekvator Anayasasının 57.maddesi bu tarz işlemlerde etkilenecek yerlilere danışılmayı şart koşuyordu. Ayrıca Ekvator’un da 2007 yılında imzacı olduğu Birleşmiş Milletler Yerli Halkların Hakları Bildirgesi de danışmayı şart koşuyordu.

Çinli firmayla yapılan anlaşma ve atılan imzalar sonucunda yerlilerin itirazları ve protestoları sürmektedir. Pastaza vilayetinin başkenti Puyo’ya kadar Dünya Kadınlar Gününde yürüyen yerli kadınlar hükümeti ve Çinli firmayı “eğer petrol çıkarılırsa kendi hayatlarının sonu olacağı” konusunda protesto etmişlerdir. *Buen Vivir* koşullarına ulaşabilmek için doğayla bütüncül bir hayat görüşünde olan yerlilerden hareketle, Puyo sokaklarında Sáparyalı Kadınlar Birliği lideri Gloria Ushinga “petrolü çıkarmak isteyenler ondan etkilenmeyeceğini ancak kendilerinin tamamen yiteceklerini” tüm yerliler ve yerli kadınlar adına seslendirmiştir (Giménez, 2016).

Görüldüğü üzere Ekvator’da doğal kaynaklar üzerinden bir mücadele alanı hala güncelliğini korumaktadır. Ekvator hükümeti ulusal çıkarlar adına Ekvator Amazonlarında mevcut yer altı kaynaklarının kullanıma açılması için ulusal firmanın yanı sıra uluslararası firmalarla anlaşmalar yapmaya devam ederken, yerliler ise ulusal ve uluslararası yasalara ve yargı kararlarına dayanarak ve zaman zaman sokaklara çıkarak seslerini duyurmaya ve böylece topraklarını ve doğayı koruma mücadelelerini sürdürmektedir.

SONUÇ

Ekvator'un toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel gibi birçok alanından kolonyal dönemden modern kapitalist döneme kadar dışlanan Ekvator yerlileri 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren modern örgütlenme yöntemini izleyerek 1990'lı yıllarda çok önemli bir toplumsal ayaklanma gerçekleştirmişlerdir. Bu ayaklanmalar Ekvator'un kökleşmiş tüm kurumlarının (siyasi, ekonomik, anayasal, toplumsal, kültürel vs.) sınırlarını zorlayan ve onları dönüştüren mücadeleler olmuştur. Yerlilerinin ve tüm halkların kimliklerinin anayasal olarak tanınmasından yerlilerin kadim dillerinin resmi olarak tanınmasına, ana dillerinde eğitim alabilme hakkından politik yaşama katılabilmelerinin önündeki tüm engellerin kaldırılmasına ve doğanın haklarına saygı duyan anayasal maddelere kadar taleplerinin neredeyse çoğu kazanılmıştır.

Ancak Ekvator yerlileri hareketinin geniş kazanımlarına rağmen mücadelesi hala ciddi bir şekilde sürmektedir. Tez, yerli haklarının kazandığı ya da kazanamadığı diğer tüm haklarından ziyade doğanın devlet ve şirketler eliyle uğradığı talandan kurtarılması mücadelesine odaklanmaktadır. Yerlilerin doğa üzerinde devlete/hükümete ve maden şirketlerine karşı sürdürdükleri mücadele devam etmektedir. Bu mücadele en somut biçimiyle kendisini, Rafael Correa hükümeti dönemindeki Ekvator Amazonlarındaki yer altı kaynaklarının - ki özellikle petrol bloklarının - devletin milli petrol şirketi ve uluslararası şirketlere çıkarılması doğrultusundaki yaptığı anlaşmalara yönelik tepkilerde göstermiştir.

Ekvator yerlilerin doğalarını ve onun özelinde topraklarını koruma mücadelesi yerlilerin kendi dünya görüşlerinden ortaya koydukları *Buen Vivir* anlayışını tam anlamıyla inşa edebilmeleri için elzemdi. *Buen Vivir* bir haklar bütünü olarak anayasada yer almıştı. Bununla birlikte doğanın ve doğanın kaynaklarının savunulması *buen vivir* içerisinde çok önemli bir yer tutuyordu. İyi ve kaliteli bir yaşamın koşullarını yaratmak için temel insani hakları aşan bir vizyon ortaya koyan *buen vivir*, doğa-insan-tüm canlıların barış, uyum ve eşitlik içerisinde yaşayacağı bütüncül bir hayat görüşü sunmaktaydı. Dolayısıyla yerliler doğanın savunulmasını ön plana almasalar ve bunu sürdürmeseler ortaya koydukları *buen vivir* anlayışına uygun hareket etmemiş olacaktı. Bu nedenle doğa ve kaynaklarının korunması *buen vivir* idealinin bir ideal olarak kalmaması ve gerçekleşmesi için elzemdi.

Ekvator yerlilerinin doğa ve kaynaklarını koruma mücadelesi ve *buen vivir* idealine ulaşma hedefi, ekolojik hareketin içinde değerlendirilmelidir. Bu mücadelenin unsurları ve felsefesi ekolojik hareketin değerlerini taşımaktadır. Ekolojizmin radikal ve bütüncül dönüşüm hedefinin ortaya koyduğu değerler bütünü insanı merkezden çıkaran ve yerine doğanın kendisini ve tüm yaşayanların uyumluluğunu koyan eko-merkezci bir anlayış kurmuştur. Gelecek toplumlara ve geleceğin doğasına eşit ve adil bir gelecek bırakmak için şimdinin toplumlarına ve bireyelerine ekolojik yurttaşlık adıyla bir sorumluluk bilinci yüklemiştir. Modern kapitalist endüstrinin kullandığı doğada yıkıcı sonuçlara yol açan bilim ve teknolojinin yerine her toplumun kendine has ortak ve katılımcı bilgiyi üretmesini ve bu bilgiyi kullanmasını işlemiştir. Doğayı savunurken şiddeti bir araç olarak kullanmayı esasen uygun bulmamıştır ve son olarak da doğada egemen olan merkezi iktidarın devre dışı kaldığı yerinden yönetim esasını savunmuştur.

Ekolojizmin sunduğu kavramsal anahtarlar yerlilerin böylece devlete ve de şirketlere karşı doğanın kaynaklarını savunurken teorik pozisyonları hususunda değerlendirilebilir. Devlet ve hükümet kanadı *extractivismo* pozisyonu ile devlete gelir getirecek ve böylece ulusal çıkar sağlanacağı gerekçesiyle hareket ederken yerliler için bu durum doğayı üretim nesnesi olarak gören insan merkezli anlayıştan öteye gitmemektedir. Bu nedenle ekolojizmin doğayla karşılıklı bağımlılık, uyum ve eşitlik içinde olmayı vurgulayan eko merkezci anlayışı, mücadelelerin merkezine oturmuş ve onlara meşru bir zemin kazandırmıştır. Eko-merkezci anlayışın kazandırdığı bu meşruluk böylece devletin şirketlerle iş birliği içerisinde yer altı kaynaklarını çıkarırken vereceği en ufak zararın bile reddini sağlamıştır. Çünkü bütüncül bir doğa savunmasında doğanın ve topraklarının talandan tamamen kurtarılması reformist argümanla doğanın ve çevrenin minimum bozulma iradesini reddetmişti.

Mevcut kapitalist ekonomik düzenin üretim nesnesi olan ve uluslararası pazara çıkarılan doğa ve doğanın kaynakları, yerlilerin nazarında bu kaynakları ulusal gelir ve çıkar amacıyla kullanmak isteyen Correa hükümetince de üretim nesnesidir ve bu nedenle kabul edilmemektedir. 2008 Anayasası doğaya öznel bir hak tanımış olsa bile yer altı kaynaklarını merkezi iktidarın kullanımına ve iznine tabi kılınması onun yine bir üretim nesnesi haline dönüştürmekten geri kalmayacaktır. Bu durum nedeniyle yerliler için doğa savunmasında merkezi iktidarın tahakkümünden kurtulmak ve yaşadıkları çevre ve doğa içerisinde halklarıyla birlikte kendi kendilerini yönetmek gerekecektir. Bu durum da

devletin yer altı kaynaklarından elde edeceği gelirlerden olması ve egemenliğini devretmesi sonucunu getireceğinden karşılıklı mücadelenin süreceğini öngörmek zor olmamaktadır.

Ekvator yerlileri görüldüğü üzere ayaklanmalarında birçok kazanım elde etmesine rağmen mücadelenin sonuçları anlamında değerlendirildiğinde, doğanın insan tahakkümünden kurtarılmasını ve dolayısıyla doğayla bir bütün ve uyum içinde yaşam koşullarını henüz elde edememiştir. Buna rağmen yerlilerin doğa mücadelesinin, kendilerinin ve *buen vivir* odaklı felsefesinin tanınır olmasında, eko merkezci anlayışı hukuki platformda kısmen somutlaştırmasında ve böylece reformist paradigmayı zorlayan kazanımlar getirdiği göz ardı edilemez. Şunu da bilmek gerekir ki yerlilerin sokak gösterileri, konferanslar, hukuki yollar gibi yöntemlerle devlet ve şirketlere yönelik eylemleri ve itirazları sürse bile devletin ekonomik ve ulusal çıkarları ve egemenliği devam etmektedir. Bu egemenliği de sağlayan güvenlik, yargı, ekonomik gibi araçları olduğu sürece, bu mücadelenin yerliler lehine olumlu sonuçlanma ihtimali hala zor görünmektedir.

Sonuç olarak Ekvator yerlilerinin hareketi ekolojik bir harekete indirgenemeyecek kadar kapsamlı bir hareket kimliği taşımaktadır ancak ekolojizmin felsefesi ve değerlerinden beslenerek kendi *buen vivir* anlayışlarıyla bütünleştirdikleri bir ekoloji eleştirisi ve mücadelesi yürüttükleri de kabul edilmelidir. En nihayetinde Ekvator yerlileri yeterli güce sahip olmasa bile *buen vivir* ideasına ulaşmak ve doğayı korumaktan ve savunmaktan bir adım bile geri çekilmeyecektir. Çünkü onların bu mücadelesi şimdiki yaşamlarını, gelecek nesillerini ve ekolojik dengenin gidişatını belirleyecektir.

KAYNAKÇA

- ACOSTA, A., (2010), “El Buen Vivir en el Camino del Post-Desarrollo: Una Lectura desde la Constitución de Montecristi”, **Policy Paper 9**.
- ACOSTA, A., (2012), **Buen Vivir, Sumak Kawsay: Una Oportunidad para Imaginar Otros Mundos**, Ecuador: Abya Yala.
- ALBUJA, V., & DÁVALOS, P., (2013), “Extractivismo y Posneoliberalismo: El Caso de Ecuador”, **Estudios Críticos del Desarrollo**, III(4), pp. 83-112.
- ALTMAN, P., (2013), “El Sumak Kawsay en el Discurso del Movimiento Indígena Ecuatoriano”, **Indiana 30**, pp. 283-289.
- ANDOLINA, R. (2003), “The Sovereign and Its Shadow: Constituent Assembly and Indigenous Movement in Ecuador”, **The Journal of Latin American Studies**, 35(4), pp. 721-750.
- ARAKÍ, H., (2011), “Movimientos étnicos y multiculturalismo en el Ecuador: Pueblos indígenas, afrodescendientes y montubios”, **Estado, Ciudadanía y Movimientos Sociales en Tiempos de Globalización en las Américas** (pp. 33-57). Lima: el Instituto de Estudios Peruanos (IEP).
- BARCZAK, M., (1997), “1996 Ecuadorian Elections”, **Electoral Studies**, 16 (1), pp. 107-117.
- BECKER, M., (2010), **Pachakutik: Indigenous and Electoral Politics in Ecuador**, Amerika Birleşik Devletleri: Rowman & Littlefield Publishers.
- BELOTE, J., BELOTE, L., & MACAS, L., (2003), “Indigenous Destiny in Indigenous Hands”, N. E. Whitten içinde, **Millennial Ecuador : Critical Essays Cultural Transformations** (pp. 216-241). Iowa City: University of Iowa Press.
- BORON, A. A., (2008), “Promises and Challenges: The Latin American Left at the Start of the Twenty-first Century”, P. Barrett, D. Chavez, & C. Rodríguez Garavito içinde, **New Latin American Left: Utopia Reborn** (pp. 232-254). London: Pluto Press.

- CALLİCOTT, J. B., (2006), "Explicit and Implicit Values", J. Scott, D. Goble, & F. Davis içinde, **The Endangered Species Act at Thirty: Conserving Biodiversity in Human-Dominated Landscapes** (pp. 36-48). Washington: Island Press.
- CASTELLS, M., (2010), **Power of Identity: The Information Age: Economy, Society and Culture**, (Cilt II). The Southern Gate: Wiley Blackwell.
- CERİT, MAZLUM, S., (2011), "Çevrecilik ve Çevre Hareketleri", B. Kartal, & B. Kümbetoğlu içinde, **Yeni Toplumsal Hareketler** (s. 206-245). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- CHASTEEN, J. C., (2012), **Latin Amerika Tarihi: Kanla ve Ateşle Yoğrulmuş Toprakların Öyküsü**, (E. Duru, Çev.) İstanbul: Say.
- CHİNKİM, L., (1995), "El Pueblo Shuar", J. A. Vinueza içinde, **Identidades Indias en el Ecuador Contemporaneo** (pp. 47-78). Cayambe-Ecuador: Abya Yala.
- CONAIE, (1999), **Las nacionalidades Indígenas y sus derechos en la Constitución**, Quito: CONAIE.
- ÇOBAN, A., (2002), "Çevreciliğin İdeolojik Unsurlarının Eklemlenmesi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, 57(3), ss. 3-30.
- DALTON, R. J., (1993), "The Environmental Movement in Western Europe", S. Kamieniecki içinde, **Environmental Politics in the International Arena: Movements, Parties, Organizations and Policy** (pp. 41-69). New York: State University of New York Press.
- de la TORRES, C., & CONAGHAN, C. M., (2008), "The Permanent Campaign of Rafael Correa: Making Ecuador's Plebiscitary Presidency", **International Journal of Press Politics**, 13(3), pp. 267-284.
- DIETERICH, H., (2000), **La Cuarta vía al Poder: El 21 de Enero desde Una Perspectiva Latinoamericana**, Quito: Abya Yala.
- DÍAZ, SALAZAR, H., (2001), "El Movimiento Indígena Como Actor Social a Partir del Levantamiento de 1990 en el Ecuador: Emergencia de Una Nueva Institucionalidad entre los Indígenas y el Estado entre 1990-1998", **Universidad Andina Simon Bolivar**, Quito, Ecuador.

- DOBSON, A., (2000), **Green Political Thought**, London: Routledge.
- DOHERTY, B., & DOYLE, T., (2006), “Beyond Borders: Transnational Politics, Social Movements and Modern Environmentalisms”, **Environmental Politics**, 15(5), pp. 697-712.
- DOYLE, T., (2004), **Environmental Movements in Minority and Majority Worlds**, New Brunswick; New Jersey; London: Rutgers University Press.
- ESTERMANN, J., (2012), **Crecimiento Cancerígeno Versus el Vivir Bien**.
- ESTERMANN, J., (2013), **Crisis Civilizatoria y Vivir Bien**.
- FARAH H., I., & VASAPOLLO, L., (2011), “Introducción”, I. Farah H., & L. Vasapollo içinde, **Vivir Bien: Paradigma No Capitalista?** (pp. 11-36). La Paz: CIDES-UMSA.
- FERNÁNDEZ, B. S., & PUENTE, F., (2012), “Configuración y Demandas de los Movimientos Sociales Hacia la Asamblea Constituyente en Bolivia y Ecuador”, **Iconos** (44), pp. 49-65.
- GROUP, A. (2007), “Battle Confident about Constituent Assembly Elections”, **Andean Group Report**, 07(09), pp.4-6.
- GUANDÍNANGO, VINUEZA, Y. A., (2013), **Sumak Kawsay-Buen Vivir: Comprensión Teórica y Práctica Vivencial Comunitaria, Aportes para el Ranti de Conocimientos**. SEDE Ecuador.
- GUARDIOLA, J., & GARCÍA-QUERO, F., (2014), “Buen Vivir (living well) in Ecuador: Community and Environmental Satisfaction without Household Material Prosperity?”, **Ecological Economics**, pp. 177-184.
- GUDYNAS, E., & ACOSTA, A., (2011), “La Renovación de la Crítica al Desarrollo y El Buen Vivir como Alternativa”, **Utopía y Praxis Latinoamericana**, 16(53), pp.71-83.
- GUDYNAS, E., (2009), “La Dimensión Ecológica del Buen Vivir: Entre el Fantasma de la Modernidad y el Desafío Biocéntrico”, **Revista Obets**, pp.49-53.
- GUDYNAS, E., (2011), “Buen Vivir: Germinando Alternativas al Desarrollo”, **América Latina en Movimiento (ALAI)**, (462), pp. 1-20.

- GUDYNAS, E., (2011), “Tensiones, Contradicciones y Oportunidades de la Dimension Ambiental del Buen Vivir”, I. Farah H., & L. Vasapollo içinde, **Vivir Bien: Paradigma No Capitalista?** (pp. 231-247). La Paz: CIDES-UMSA.
- HANRATTY, D. M., (1991), **Ecuador: A Country Study**, Library of Congress.
- HENDERSON, P. V., (2013), **The Course of Andean History**, Albuquerque: University of New Mexico Press.
- HEYWOOD, A., (2013), **Küresel Siyaset**, (N. Uslu, & H. Özdemir, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- HOOKER, J., (2005), “Indigenous Inclusion/Black Exclusion: Race, Ethnicity and Multicultural Citizenship in Latin America”, **Journal of Latin American Studies** (37), pp.1-26.
- HOUTART, F., (2011), “El Concepto de Sumak Kawsay y su Correspondencia con el Bien Común de la Humanidad”, **Ecuador Debate**, pp.57-76.
- HOUTART, F., (2012), “The Concept of Sumak Kawsay (Living Well) and How It Relates”, B. Daiber, & F. Houtart içinde, **A Post-Capitalist Paradigm: The Common Good of Humanity** (pp. 207-233). Brussels: Rosa Luxemburg Foundation.
- HUGHES, L., (2012), **The No-Nonsense Guide to Indigenous People**. New Intertionalist .
- JAMISON, A., (2001), **The Making of Green Knowledge: Environmental Politics and Cultural Transformation**, Cambridge: Cambridge University Press.
- KHEEL, M., (2008), **Nature Ethics: An Ecofeminist Perspective**, Lanham: Rowmann & Littlefield.
- KINTTO, L., (2000), **La Rebelión de los Indios**, Quito: Abya-Yala.
- LASSH, S., & URYYY, J., (1994), **Economies of Signs and Space**, London: Sage.
- LUCERO, J. A. (2006), “Representing Real Indians: The Challenges of Indigenous Authenticity and Strategic Constructivism in Ecuador and Bolivia”, **Latin American Research Review**, 41(2), pp. 31-56.

- MACAS, L., (2007), “Presentación”, **Constitución del Estado Plurinacional de la Republica del Ecuador: Propuesta de la Confederación de Nacionalidades Indígenas del Ecuador – CONAIE**, Quito: CONAIE.
- MACAS, L., (2014), “Sumak Kawsay: La Vida en Plenitud”, A. H. Capitán, A. García, & N. Guazha içinde, **Sumak Kawsay Yuyay: Antología del Pensamiento Indigenista Ecuatoriano sobre Sumak Kawsay** (pp. 169-176), Huelve - Cuenca: CIM - PYDLOS.
- MALDONADO, L., (2007), “Proceso Histórico y Situación Actual de los Movimientos Indígenas”, M. M. Montoya içinde, **Pueblos Indígenas y Democracia Intercultural: Un Debate desde los Países Andinos** (pp. 47-50). Cuzco: CEBEM, IEE, CBC, GVC.
- MANNO, J. P., & MARTÍN, P. L., (2015), “The Good Life (Sumak Kawsay) and the Good Mind (Ganigonhi:oh): Indigenous Values and Keeping Fossil Fuels in the Ground”, J. P. Manno, P. L. Martin, & T. Princen içinde, **Ending The Fossil Fuel Era** (pp. 279-310). London: The MIT Press.
- MANOSALVAS, M., (2014), “Buen Vivir o Sumak Kawsay: En busaca de Nuevos Referenciales para la Acción Pública en Ecuador”, **Íconos**, 101-121.
- MARTÍN, P. L., (2011), “Global Governance from the Amazon: Leaving Oil Underground in Yasuní National Park, Ecuador”, **Global Environmental Politics**, pp. 22-42.
- MARTÍN, P. L., (2015), “Leaving Oil under the Amazon: The Yasuní ITT Initiative as a Postpetroleum Model?”, J. P. Manno, P. L. Martin, & T. Princen içinde, **Ending The Fossil Fuel Era** (pp. 119-144), London: The MIT Press.
- MARTÍNEZ, ALIER, J., (2002), **The Environmentalism of the Poor: A Study of Ecological Conflicts and Valuation**, Cheltenham: Edward Elgar.
- MCDONALD, T. J., (2002), “Ecuador's Indian Movement: Pawn in a Short Game or Agent in State Reconfiguration?”, e. D. Maybury-Lewis içinde, **In The Politics of Ethnicity: Indigenous Peoples in Latin America States** (pp. 168-198). Cambridge: Harvard University David Rockefeller Center for Latin American Studies.

- MCGEARY, M. N., (1960), **Gifford Pichot: Forester-Politician**, New Jersey: Princeton University Press.
- MERİNO, R., (2012), "What is "Post" in Post-Neoliberal Political Economy? Indigenous land rights and the extractive industry in Peru, Bolivia and Ecuador", **Postgraduates in Latin American Studies Annual Conference**, Oxford: Department of International Development.
- MİJESKİ, K., & BECK, S., (2011), **Pachakutik and the Rise and the Decline of Ecuadorian Indigenous Movement**, Athens, Ohio, Amerika Birleşik Devletleri: Ohio University Press.
- MİLLER, C., (2001), **Gifford Pichot and the Making of Modern Environmentalism**, Washington: Island Press.
- MİRANDA, P., (2012), **Ülkem, Toprağım ve Halkım**, (T. Ok, Çev.) İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- MORA, E. A., (2013), **Ecuador: Patria de Todos**, Quito: Corporación Editora Nacional; Universidad Andina Simón Bolívar.
- NELSON, M. P., (2008), "Deep Ecology", **Encyclopedia of Environmental Ethics and Philosophy**, pp. 206-211.
- OÑA GUDIÑO, F. D. (2010), **Paradojas y Desencantos del Movimiento Indígena en el Sistema Político Ecuatoriano: El Caso del Movimiento Pachakutik**, Quito: SEDE Ecuador.
- PACARÍ, N., (2008), "Naturaleza y Territorio desde la Mirada de los Pueblos Indígenas", A. H. Capitán, A. García, & N. Guazha içinde, **Sumak Kawsay Yuyay: Antología del pensamiento Indigenista Ecuatoriano sobre Sumak Kawsay** (pp. 127-132), Huelva ve Cuenca: CIM - PYDLOS.
- PETRAS, J., & VELTMEYER, H., (2005), **Social Movements and State Power: Argentina, Brazil, Bolivia, Ecuador**, London: Pluto Press.
- PUENTE, R., (2011), "Vivir Bien y Descolonización", I. Farah H., & L. Vasapollo içinde, **Vivir Bien: Paradigma no Capitalista?** (pp. 345-364). La Paz: CIDES-UMSA.

- QUINTERO, R., (2009), “Las Innovaciones Conceptuales de la Constitución de 2008 y el Sumak Kawsay”, A. Acosta, & E. Martínez içinde, **El Buen Vivir: Una vía para el Desarrollo** (pp. 75-91). Quito: Abya-Yala.
- RAMÍREZ, P. M., (2011), “Qamir Qamaña: Dureza de “Estar Estando” y Dulzura de “Ser Siendo”, I. Farah H., & L. Vasapollo içinde, **Vivir Bien: Paradigma no Capitalista?** (pp. 65-75). La Paz: CIDES-UMSA.
- RAMÍREZ, VÉLEZ, P. M., (2012), **La Naturaleza Como Sujeto de Derechos: Materialización de los Derechos, Mecanismos Procesales y la Incidencia Social en el Ecuador**, SEDE Ecuador.
- REPORT, L. W., (2007). “Frantic Talks but no "Pact" over Referandum”, **Latin American Weekly Report**, 7(6), p. 7.
- RICOVERÍ, G., (2013), **Nature for Sale: Common versus Commodities**, London: Pluto Press.
- RODRÍGUEZ, E. C., (2012), **Movimientos Indígenas, Identidad y Nación en Bolivia y Ecuador**, Quito: Abya-Yala.
- ROOTHES, C., (1999), “Environmental Movements: From Local to the Global”, **Environmental Politics**, 8(1), pp. 1-12.
- SAILIATA, K., (2015), “Decolonization”, M. H. Raheja, A. Smith, & S. N. Teves içinde, **Native Studies Keywords** (pp. 301-308). Tucson: The University of Arizona Press.
- SCHREURS, M., & PAPADAKIS, E., (2007), **Historical Dictionary of the Green Movement**, Maryland: Scarecrow Press.
- SENPLADES, (2014), **Plan Nacional para El Buen Vivir 2013-2017. Versión Resumida**, Quito: Secretaría Nacional de Planificación y Desarrollo – Senplades.
- SHRADER-FRECHETTE, K., (2002), **Environmental Justice: Creating Equity, Reclaiming Democracy**, New York: Oxford University Press.

- SOLO de ZALDÍVAR, V. B. (2015), “Tempest in the Andes? Part 1: Agrarian Reform and Differentiation in Cotopaxi”, **Journal of Agrarian Change**, 15(1), pp. 89-115.
- SOSA, X., (2012), “Populism in Ecuador: From José M. Velasco Ibarra to Rafael Correa”, M. L. Conniff içinde, **Populism in Latin America** (pp. 159-183), Tuscaloosa: The University of Alabama Press.
- ŞİRİN, T., (2016), “Gelecek Kuşaklardan Doğanın Haklarına: Bolivya ve Ekvador Anayasaları”, A. Çoban, & F. Özlüer içinde, **Doğa ve Kent Hakları için Siyasal Stratejiler** (ss. 43-56), İstanbul: Ekoloji Kolektifi Derneği.
- TAPÍA, L., (2001), **El Estado Derecho Como Tiranía**, La Paz: CEDES–UMSA.
- TUAZA CASTRO, L. A., (2006), **Aporte de las Comunidades Indígenas de Colta y Guamate a la Formación y Actuación de Pachakutik de Nuevo País**, Quito, Ekvator: FLACSO - SEDE Ecuador.
- TURMAN, M., (2006), **The Analysis Project: A Look At The World's Politics From A Spectator's Viewpoint**, Lincoln: iUniverse.
- TURNER, J. M., & CRONON, W., (2012), **The Promise of Wildernes: American Environmental Politics Since 1964**, Seattle; London: University of Washington Press.
- Two Indigenous Candidates in the Race, (2002), **Latin American Weekly Report**, 02(11), p. 129.
- UEKÖTTER, F., (2014), **The Greenest Nation? A New History of German Environmentalism**, London: The MIT Press.
- UNTERNAEHRER, C., (2013), **Development Finance and Inequality: Good Practice in Ecuador, Rwanda and Thailan**, Oxfam International.
- USHÍGUA, G., & VIATORI, M., (2007), “Speaking Sovereignty: Indigenous Languages and Self Determination”, **Wicazo Sa Review**, 22(2), pp. 7-21.
- VAN COTT, D. L., (2005), **From Movements to Parties in Latin America: The Evolution of Ethnic Politics**, New York: Cambridge University Press.

- VANHULST, J., & BELÍNG, A. E., (2014), “Buen Vivir: Emergent Discourse within or Beyond Sustainable Development?”, **Ecological Economics**, pp. 54-63.
- VARGAS, C., L. A., (1995), “La Nacionalidad Achuar del Ecuador”, J. A. Vinueza içinde, **Identidades Indias en el Ecuador Contemporaneo** (pp. 23-45). Cayambe-Ecuador: Abya Yala.
- VÁSQUEZ, P. I., (2014), **Oil Sparks in the Amazon: Local Conflicts, Indigenous Populations and Natural Resources**, Athens, Georgia: University of Georgia Press.
- VINUEZA, J. A., (2005), “The Ecuadorian Indigenous Movement and the Gutierrez Regime”, **Political and Legal Antropology Review**, 28(1), pp. 93-111.
- VITALE, L., (1983), **Hacia una Historia del Ambiente en América Latina**. México DF: Editorial Nueva Imagen.
- WALL, D., (2010), **The No-Nonsense Guide to Green Politics**, Oxford: New Internationalist.
- WALSH, C. E., (2001), “The Ecuadorian Political Irruption: Uprisings, Coups, Rebellions and Democracy”, **Nepantla: Views from South**, 2(1), pp.173-205.
- WARNAAS, X. S., (2014), “Territorial Transformations in El Pangui, Ecuador: Understanding How Mining Conflicts Affects Territorial Dynamics, Social Mobilization and Dail Life”, A. Bebbington, & J. Bury içinde, **Peter T. Flawn Series in Natural Resources : Subterranean Struggles : New Dynamics of Mining, Oil, and Gas in Latin America** (pp. 149-172). Austin: University of Texas Press.
- WHITTEN Jr., N., WHITTEN, D. S., & CHANGO, A. (1997), “Return of the Yumbo: The Indígenous Caminata from Amazonia to Andean Quito”, **American Ethnologist** 24(2), pp. 355-391.
- WRAY, N., (2009), “Los Retos del Régimen de Desarrollo: El Buen Vivir en la Constitución”, A. Acosta, & E. Martínez içinde, **El Buen Vivir: Una vía para el Desarrollo** (pp. 51-62). Quito: Abya-Yala.

Elektronik Kaynaklar:

- ACOSTA, A. (2012), “**Ecuador: del extractivismo al neo-extractivismo**”, <http://www.revistapueblos.org/old/spip.php?article2361>, (10.06.2016).
- ACOSTA, A. (2013), “**Ecuador: La “Revolución Ciudadana”, El Modelo Extractivista y Las Izquierdas Críticas**”, <http://www.cetri.be/Ecuador-La-revolucion-ciudadana-el?lang=fr>, (23.07.2016).
- ALLIANCE, P., (2016), “**Ecuador Sign Contracts for Two Oil Blocks in the Amazon to Chinese Oil Giant**”, <http://www.pachamama.org/news/ecuador-signs-contracts-two-oil-blocks-amazon-chinese-oil-giant>, (04.06.2016).
- ALVARO, M., (2008), “**Rigzone**”, http://www.rigzone.com/news/oil_gas/a/60167/Ecuador_Eyes_Temporary_Oil_Contracts, (10.07.2016).
- ALVARO, M. (2013), “**Ecuador Receives 3 Offers in 11th Oil-Licensing Round**”, <http://www.wsj.com/articles/SB10001424052702303332904579226523764375220>, (04.06.2016).
- CASELLÍ, I., (2012), “**Beggars sitting on a sack of gold?’ Ecuadoreans Protest Mining**”, <http://www.csmonitor.com/World/Americas/2012/0322/Beggars-sitting-on-a-sack-of-gold-Ecuadoreans-protest-mining>, (02.06.2016).
- CEVALLOS, J., (2013), “**Estalla Protesta en la Calle por el Yasuní**”, <http://www.larepublica.ec/blog/economia/2013/08/15/estalla-protesta-en-la-calle-por-el-yasuni/>, (01.06.2016).
- CONAIE, C. D., (2008), “**La CONAIE Frente al Referéndum ya la Nueva Constitución**”, http://movimientos.org/es/enlacei/show_text.php3%3Fkey%3D12938, (25.06.2016).
- Correa pone fin a iniciativa Yasuní-ITT porque “el mundo nos ha fallado**, (2013), http://www.elconfidencial.com/ultima-hora-en-vivo/2013-08-16/correa-pone-fin-a-iniciativa-yasuni-itt-porque-el-mundo-nos-ha-fallado_18605/, (17.05.2016).

- de la TORRE, C., (2010), “**Rafael Correa: un populista del siglo XXI**”, <http://vaderetroref.blogspot.com.tr/2013/03/de-la-torre-carlos-rafael-correa-un.html>, (22.06.2016).
- ECUARUNARI, (2006), “**Ecuador empezó su revolución**”, http://www.ecoportel.net/Eco-Noticias/Ecuador_empezo_su_revolucion_declaran_Organizaciones_Indigenas, (22.06.2016).
- GIMÉNEZ, J., (2016), “**Mujeres Indígenas contra Petroleras Chinas en Ecuador: "Estamos dispuestas a morir por nuestra selva"**”, http://www.eldiario.es/desalambre/amazonicas-Ecuador-defienden-territorio-supervivencia_0_496950479.html, (04.06.2016).
- GONZÁLEZ, M., (1996), “**InterPress Third World New Agency**”, <http://www.ipsnews.net/1996/11/ecuador-ministry-fractures-indigenous-movement/>, (14.06.2016).
- GRISWOLD, E., (2012), “**How 'Silent Spring' Ignited the Environmental Movement**”, http://www.nytimes.com/2012/09/23/magazine/how-silent-spring-ignited-the-environmental-movement.html?_r=0, (09.07.2016).
- GUDYNAS, E., (2012), “**La Izquierda marrón en América Latina**”, <http://www.sinpermiso.info/textos/la-izquierda-marrn-en-amrica-latina>, (19.05.2016).
- HORA, L., (2008), “**La Hora**”, <http://lahora.com.ec/index.php/noticias/show/720692/>, (15.03.2016).
- Inter-American Court Ruling Marks Key Victory for Sarayaku People in Ecuador**, (2012), <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2012/07/ecuador-inter-american-court-ruling-marks-key-victory-indigenous-peoples-20/>, (20.07.2016).
- JOHNSON, S. (2006), “**What Correa's Win Means in Ecuador**”, <http://www.heritage.org/research/reports/2006/11/what-correas-win-means-in-ecuador>, (23.06.2016).
- LINERA, Á. G., (2006), “**El capitalismo andino-amazónico**”, <http://www.lemondediplomatique.cl/El-capitalismo-andino-amazonico.html>, (23.07.2016).

- MEİSCH, L. A., (2000), “**Crisis and Coup in Ecuador**”, <https://www.solidarity-us.org/node/1629>, (22.05.2016).
- MÉLENDEZ, Á. (2013), “**Isolated Amazon Indians Under Pressure in Ecuador**”, <http://www.ipsnews.net/2013/06/isolated-amazon-indians-under-pressure-in-ecuador/>, (31.05.2016).
- MOORE, J. (2012), “**Ecuadorian Communities Welcome IAMGOLD's Retreat, Warn INV Metals There's No Social Licence for Quimsacocha**”, <http://miningwatch.ca/news/2012/6/22/ecuatorian-communities-welcome-iamgold-s-retreat-warn-inv-metals-there-s-no-social>, (20.05.2016).
- MYCHALEJKO, C., (2007), “**Ecuador Swings Left**” <http://www.solidarity-us.org/atc/126>, (22.06.2016).
- NAMMOUR, K., (2015), “**Food Sovereignty: Indigenous Food, Land and Heritage**”, <http://youngagrarians.org/indigenous-food-sovereignty/>, (25.06.2016).
- NEWS, B., (2000), “**General Quits Ecuador Junta**”, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/614532.stm>, (15.06.2016).
- NORTH, J., (2015), “**Why Ecuador's Rafael Correa is One of Latin America's Most Popular Leaders**”, <https://www.thenation.com/article/why-ecuadors-rafael-correa-one-latin-americas-most-popular-leaders/>, (21.06.2016).
- OXFORD, (2016), “**Environment**”, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/environment>, (02.07.2016).
- ÖZCAN, S., (2009), “**Çevre Korumacılıktan Radikal Ekolojiye**”, <https://ecotopianetworkwordpress.com/2009/10/27/cevre-korumacilik-tan-radikal-ekolojiye/>, (10.07.2016).
- PAÍS, E., (2006), “**Los Indígenas Ecuatorianos designan a Luis Macas su candidato a la presidencia**”, http://internacional.elpais.com/internacional/2006/05/26/actualidad/1148594406_850215.html, (22.06.2016).

- PAIS, M. A. (2012), “**Programa de Gobierno 2013-2017. Gobernar para profundizar el Cambio: 35 Propuestas para el socialismo del Buen Vivir**”, https://programagobiernopais.files.wordpress.com/2012/11/programa_de_gobierno_2013-20171.pdf, (05.05.2016).
- RÍOFRÍO, I., (2016), “**Oil extraction threatens to expand further into Ecuadorean rainforest under new 20-year contract**”, <https://news.mongabay.com/2016/02/oil-extraction-threatens-to-expand-further-into-ecuadorean-rainforest-under-new-20-year-contract/>, (23.06.2016).
- SANDLER, R., (2012), “**Intrinsic Value, Ecology, and Conservation**”, <http://www.nature.com/scitable/knowledge/library/intrinsic-value-ecology-and-conservation-25815400>, (10.07.2016).
- SOLÓN, P., (2014), “**Vivir Bien: Notes for the Debate**”, <https://systemicalternatives.org/2014/07/30/1099/>, (10.06.2016).
- TAMAYO G., E., (2006), “**Contundente movilización indígena contra TLC en Ecuador**”, <http://www.alainet.org/es/active/17420#!slide>, (21.06.2016).
- TRUJILLO, J. L. (2004), “**Elecciones Locales en Ecuador: Cambios y Constantes. Bulletin de l'Institut français d'études**”, <https://bifea.revues.org/5767>, (02.06.2016).
- VAN COTT, D. L., (2016), “**Indigenous Peoples and the Left: Tentative Allies**”, <http://www.worlddialogue.org/content.php?id=428>, (10.06.2016).
- VÍDAL, J., (2015), “**Ecuador Spied on Amazon Oil Plan Opponents, Leaked Papers Suggest**”, <https://www.theguardian.com/environment/2015/aug/03/ecuador-spied-on-opponents-amazon-oil-plan-documents-rafael-correa>, (03.06.2016).
- VÍTTOR, L., (2014), “**Indigenous Peoples and Resistance to Mining Projects (English Version)**”, <http://revista.drclas.harvard.edu/book/indigenous-people-and-resistance-mining-projects>, (20.06.2016).
- WATTS, J., (2013), “**Ecuador approves Yasuni national park oil drilling in Amazon rainforest**”, <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/16/ecuador-approves-yasuni-amazon-oil-drilling>, (22.07.2016).

WILKINS-MALLOY, E., (2016), “**Amazonian Women of Ecuador Defend Their Rights**”, <http://landislife.org/news/2016/3/9/26p03wn8li5wl32b8zrof9wo1ruqnu>, (13.05.2016).

YASUNIDOS, (2015), <http://therightsofnature.org/tag/yasunidos/>, (23.07.2016).

DİZİN

- 2-**
2008 Anayasası, viii, 16, 26, 53, 57, 64, 71, 73, 77, 79, 83, 90, 96
- A-**
Achuar, 23, 24, 88, 93, 105
Alberto Acosta, 66
- B-**
Buen Vivir, 3, 4, v, vi, viii, x, 1, 14, 25, 37, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 79, 82, 83, 93, 94, 97, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 110
bütüncül, v, 1, 2, 11, 12, 13, 14, 16, 19, 25, 37, 52, 60, 62, 68, 69, 74, 76, 79, 81, 83, 84, 85, 93, 95
- C-**
CONAIE, vii, x, 22, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 56, 58, 59, 87, 88, 98, 101, 106
Correa hükümeti, 2, 60, 74, 75, 79, 80, 89, 90, 96
- Ç-**
Çevre, 2, 5, 7, 8, 12, 18, 74, 92, 98, 109
- D-**
Devlet, viii, 21, 31, 50, 53, 54, 59, 74, 83, 84, 95
Doğal kaynaklar, 89
Doğanın hakkı, 76
- E-**
Eduardo Gudynas, 66, 70
eko merkezcilik, 16
ekolojizm, 5, 6, 7, 81
Ekvator, 3, 4, v, vii, 1, 2, 3, 5, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 62, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 104
- İ-**
İnsan merkezcilik, 14
- K-**
Kalkınma, 65, 71, 72, 87
- L-**
Latin Amerika, 5, 38, 40, 48, 62, 74, 76, 98
Luis Macas, 28, 41, 48, 50, 51, 109
- M-**
Mahuad, viii, 43, 44, 45, 46, 47, 52
- N-**
Nina Pacari, 46, 48, 51, 66
- P-**
Pachakutik, x, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 58, 59, 97, 102, 104
Pachamama, 63, 76
Pastaza, x, 23, 30, 31, 44, 88, 93
Petrol, v, ix, 21, 55, 86, 91, 107
- Q-**
Quechua, 23, 62, 63
Quito, 20, 28, 29, 31, 45, 49, 87, 93, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 106
- R-**
Rafael Correa, vi, viii, 2, 3, 21, 37, 48, 50, 51, 52, 53, 72, 81, 94, 98, 104, 107, 108
- S-**
Shuar, 23, 24, 42, 57, 88, 93, 98
- T-**
Teknoloji, vii, 19

-Y-

Yerliler, viii, 27, 31, 33, 34, 41, 42, 47,
48, 52, 53, 55, 56, 59, 60, 64, 70, 76,
82, 83, 85

